

Србија и Агенда 2030

Мапирање националног стратешког оквира у односу на циљеве одрживог развоја

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
РЕПУБЛИЧКИ СЕКРЕТАРИЈАТ
ЗА ЈАВНЕ ПОЛИТИКЕ

Република Србија

САДРЖАЈ

САДРЖАЈ.....	1
1. Увод: Србија и Агенда 2030	3
1.1. Реализација Миленијумске декларација и миленијумских циљева 2000-2015 у Србији и веза са циљевима одрживог развоја	3
1.2. Агенда 2030 и циљеви одрживог развоја	5
2. Циљеви одрживог развоја у стратешком оквиру Србије.....	6
2.1. Методологија мапирања	8
2.2. Резултати мапирања	8
2.2.1. Економски раст (циљеви одрживог развоја 8 и 9)	8
ЦИЉ 8: Промовисати инклузиван и одржив економски раст, запосленост и достојанствен рад за све.	8
ЦИЉ 9: Изградити прилагодљиву инфраструктуру, промовисати одрживу индустријализацију и подстицати иновативност	13
2.2.2. Развој људских ресурса(циљеви одрживог развоја 1,2,3,4,5 и 10).....	17
ЦИЉ 1: Окончати сиромаштво свуда и у свим облицима	17
ЦИЉ 2: Окончати глад, постићи безбедност хране и одржива пољопривреда.....	20
ЦИЉ 5: Постићи родну равноправност	21
ЦИЉ 10: смањити неједнакост између и унутар држава	21
ЦИЉ 3: Добро здравље	22
ЦИЉ 4: Обезбедити инклузивно и квалитетно образовање и промовисати могућности целоживотног учења.....	28
2.2.3. Животна средина и клима (циљеви одрживог развоја 6,7, 11,12,13 и 15)	31
ЦИЉ 13: Борба против климатских промена	31
ЦИЉ 6: Обезбеђени санитарни услови и приступ пијаћој води за све	36
ЦИЉ: Доступна и обновљива енергија	36
ЦИЉ 11: Инклузивни, безбедни, прилагодљиви и одрживи градови и насеља.....	38
ЦИЉ 12: Одговорна потрошња и производња.....	39
ЦИЉ 15: Одрживо управљање шумама, сузбијање дезертификације и деградације земљишта и уништења биодиверзитета.....	40
2.2.4. Институције, финансије и сарадња (циљеви одрживог развоја 16 и 17).	43
ЦИЉ 16: Постизање мирољубивих и инклузивних друштава и владавине права и изградња одговорних институција	43
ЦИЉ 17: Партнерством до циљева.....	50
3. Оквир за спровођење Агенде 2030 у Србији	56

3.1. Институционални оквир	56
4. Закључак	56
Анекс: Табела са свеобухватним мапирањем националног стратешког оквира	60

1. Увод: Србија и Агенда 2030

Циљеви одрживог развоја (ЦОР) Агенде 2030 званично су ступили на снагу 1. јануара 2016. након усвајања резолуције на УН самиту у септембру 2015. Ради се о глобалној развојној агенди за период након 2015. У наредних 15 година се од држава потписница очекује да мобилишу све ресурсе како би искоренили сиромаштво, борили се против неједнакости и нашли одговоре на климатске промене. Циљеви одрживог развоја, познати и као глобални циљеви проистекли су из Миленијумских циљева развоја и препознају да борба против сиромаштва иде руку под руку са економским растом и индустријализацијом, циљају на бројне друштвене потребе укључујући здравље, образовање, социјалну заштиту и здраву животну средину и заједнице отпорне на климатске промене.

Република Србија је, заједно са неколико других земаља широм света, одабрана да пружи подршку дефинисању новог програма глобалног развоја тако што је консултовала своје грађане о њиховим погледима на развојне приоритете. Кроз националну кампању „Србија какву желим“, као део глобалне кампање „Свет какав желим“, преко 250.000 грађана је упознато са консултативним процесом у вези са периодом после 2015. године У Србији су спроведене две серије консултација: Преко 28.000 грађана је добило прилику да учествује у консултацијама било путем онлајн анкете и веб портала, кроз директне консултације, а највећи број преко Фејсбука и Твитера. Водило се рачуна да се консултује широк спектар становништва, особе са инвалидитетом, старије особе, жене, особе које живе у удаљеним сеоским срединама, Роми, ЛГБТ лица, расељена лица, незапослени, синдикати, радници, сељаци, новинари, деца улице, деца са аутизмом, млади и остали.

Србија је тренутно у процесу успостављања институционалног оквира за праћење остварења циљева одрживог развоја у земљи. Циљ овог Извештаја је да се изврши мапирање постојећег стратешког оквира Републике Србије у односу на циљеве одрживог развоја као полазна основа за дијалог и одлучивање о приоритеизацији ЦОР. Ово мапирање идентификује, између осталог, и стање у Србији за сваки од ЦОР, као и оне области које нису адекватно покривене постојећим стратешким оквиром. Извештај је припремљен у Републичком секретаријату за јавне политике уз подршку немачке развојне сарадње (ГИЗ).

1.1. Реализација Миленијумске декларација и миленијумских циљева 2000-2015 у Србији и веза са циљевима одрживог развоја

Миленијумска декларација Уједињених нација (2000) дефинисала је фундаменталне вредности на којима треба да почивају међународни односи у 21. веку: слобода, равноправност, солидарност, толеранција, очување животне средине и заједничка одговорност. Миленијумски циљеви развоја су изведени из ове декларације.

Влада Србије је, препознајући значај Миленијумских циљева развоја (МЦР), у сарадњи са Тимом Уједињених нација у Републици Србији и широм донаторском заједницом спровела процес формулисања националних циљних вредности и индикатора за МЦР. Током тог процеса МЦР су прилагођени националном контексту кроз разраду одговарајућих циљних вредности (задатака) и постављање полазних вредности.

Важан оквир за мобилизацију ресурса у циљу рада на развојним изазовима и реформама које проистичу из недовршеног посла на реализацији МЦР представља партнерство са ЕУ, доступност инструмената предприступне помоћи (ИПА), као и развојни оквир УНДАФ 2016-2020.

Европска комисија је посвећена одрживом развоју и имплементира циљеве УН Агенде 2030 кроз операционализацију политика и одговарајућих фондова и примену управљачких инструмената, уз појачано праћење на терену. Од 2010. одрживи развој је уграђен у Европа 2020 стратегију и заснива се на три стуба: „паметан раст“ са фокусом на образовању и иновацијама; „одржив раст“ са ниским карбонским емисијама, отпорношћу на климатске промене и утицају на животну средину и „инклузиван раст“ кроз стварање нових радних места и смањење сиромаштва. Европска унија кроз Комуникацију Европске комисије¹ **Next steps for the sustainable European future** даје приказ циљева и принципа одрживог развоја (**Агенда УН 2030**) и начина на који су циљеви одрживог развоја УН уграђени у развојну агенду и приоритете ЕУ.

Имајући у виду да је приступање Европској унији стратешки циљ државе и да су све реформе у функцији достизања тог циља, постоји потпуни консензус да се реализација циљева одрживог развоја спроводи кроз процес ЕУ интеграција.

Сходно томе, процес приоритизације и национализације циљева одрживог развоја у РС треба да прати исти принцип и стандарде успостављене унутар ЕУ. То конкретно значи да сва развојна документа РС и документи јавних политика треба да, кроз процес приступања ЕУ, интегришу и УН Агенду 2030 и искорите је у сврхе профилисања РС као будуће државе чланице ЕУ.

Европска унија је највећи и најзначајнији развојни партнер Србије и очекује се да ће подршка коју Србија добија од ње, као и од билатералних партнера за спровођење реформи свакако бити и у функцији подршке за остваривање циљева одрживог развоја.

Оквир развојног партнерства (ОРП - УНДАФ) за Србију за период 2016-2020 је стратешки документ израђен кроз блиску сарадњу и партнерство Владе Републике Србије и Тима Уједињених нација у Србији. ОРП је усклађен и усаглашен са: приоритетима европских интеграција за државе кандидате за чланство у ЕУ, националним консултацијама за период после 2015: “Србија какву желимо”, и Циљевима одрживог развоја, а на оперативном нивоу са Стандардима оперативних процедура иницијативе „Сви као један“². УНДАФ процес³ подржава израду стратешког оквира, као и системе за праћење и евалуацију постигнутих резултата и промовисање различитих партнерстава, техничке и научне сарадње, укључујући и јавно-приватна како би се постигли глобални циљеви. Као одговор на захтеве држава чланица за јачом координацијом УН, усвојен је заједнички приступ за ефективнију и кохерентнију подршку имплементацији Агенде 2030 у виду тзв. МАПС (**M**ainstreaming – национализација приоритизованих глобалних циљева, **A**cceleration - убрзавање and **P**olicy **S**upport – подршка политикама).

Процес ЕУ интеграција, ОРП, као и налази владиног Извештаја о реализацији Миленијумских циљева⁴ треба да информишу следећу фазу која се односи на постављање развојних приоритета у складу са новим оквиром циљева одрживог развоја – Агендом 2030.

Током периода извештавања по МЦР, свеукупну економску ситуацију у Републици Србији карактерисала су два основна тренда – први, по бројним индикаторима позитиван ишао је руку под руку са израженим економским растом до 2008. с којим је Република Србија успела да ухвати корак,

¹ *Com (2016) 739 final*

² „Стандардне оперативне процедуре за приступ Сви као један у свету развоја након 2015“ са циљем да се осигура да развојне активности које спровode тимови УН на терену буду чврсто усмерене на резултате, јачање одговорности, мониторинг и евалуацију, и боље исходе.

³ *UNITED NATIONS DEVELOPMENT ASSISTANCE FRAMEWORK GUIDANCE*, УНДГ 2017.

⁴ Владин извештај о реализацији миленијумске декларације и миленијумских циљева за период 2000-2015 године, Републички секретаријат за јавне политике, 2015.

с обзиром на релативно низак степен полазне основе БДП-а. Други тренд карактеришу негативне вредности индиктора које су резултат глобалне финансијске кризе, али донекле и неспремности Србије да спроведе неопходне структурне реформе. Пропадање националне економије имало је негативан утицај на индикаторе тржишта рада, подстакло је раст сиромаштва и узроковало свеопшти пад животног стандарда у земљи.⁵ Од 2009, стопа апсолутног сиромаштва порасла је на 8,9%, стопа релативног сиромаштва на 24.5% (2014)⁶. У Извештају о реализацији МЦР дат је преглед преосталих изазова и приоритета обухвата: мере политике социјалног укључивања за угрожене групе, као што су расељена лица, особе са инвалидитетом и Роми; побољшање доступности здравственој заштити, покривеност деце предшколским образовањем, нарочито у руралним срединама, успостављање приступа доживотног учења, незапосленост младих, миграције, питања заштите животне средине и смањење ризика од катастрофа.

Већина ових тема уграђена је у 17 циљева одрживог развоја 2030, уз оцену да су свих 17 ЦОР од великог значаја, али се, у складу са налазима и трендовима посебна пажња придаје следећим циљевима и подциљевима: промовисању јаког инклузивног и одрживог економског раста и достојанственог запослења за све (Циљ 8), смањење сиромаштва (Циљ 1), постизање здравог живота за све старосне групе (Циљ 3), обезбеђење образовања за све (Циљ 4), постизање родне равноправности (Циљ 5), унапређење одрживе индустријализације (Циљ 9), смањење неједнакости у оквиру и између земаља (Циљ 10), унапређење одрживих модела потрошње и производње (Циљ 12), промовисање активности на свим нивоима у борби против климатских промена (Циљ 13), и постизање мирољубивих и инклузивних друштава и владавине права (Циљ 16) и партнерство за циљеве (Циљ 17).

1.2. Агенда 2030 и циљеви одрживог развоја

Агенда 2030, са 17 циљева одрживог развоја и 169 циљних вредности покрива шири обухват него миленијумски циљеви и укључује све три кључне димензије одрживог развоја: економски раст, социјалну инклузију и заштиту животне средине. Институционални развој, и сарадња, који треба да обезбеде владавину права и мир су такође покривени одговарајућим циљевима и циљним вредностима.

Циљеви одрживог развоја су⁷:

1. **Свет без сиромаштва:** окончати сиромаштво свуда и у свим облицима;
2. **Свет без глади:** окончати глад, постићи безбедност хране и побољшану исхрану и промовисати одрживу пољопривреду;
3. **Добро здравље:** обезбедити здрав живот и промовисати благостање за људе свих генерација;
4. **Квалитетно образовање:** обезбедити инклузивно и квалитетно образовање и промовисати могућности целоживотног учења;
5. **Родна равноправност:** постићи родну равноправност и оснажити све жене и девојчице;
6. **Чиста вода и санитарни услови:** обезбедити санитарне услове и приступ пијаћој води за све;
7. **Доступна и обновљива енергија:** осигурати приступ доступној, поуданој, одрживој и модерној енергији за све;
8. **Достојанствен рад и економски раст:** промовисати инклузиван и одржив економски раст, запосленост и достојанствен рад за све;

⁵ Програм запошљавања и социјалне реформе

⁶ Тим Владе Србије за социјално укључивање

⁷ <http://rs.one.un.org/content/dam/unct/serbia/docs/Publications/UNCT%20Serbia%20SDGs%20brochure%20-%20SRB.pdf>

9. **Индустрија, иновације и инфраструктура:** изградити прилагољиву инфраструктуру, промовисати одрживу индустријализацију и подстицати иновативност;
10. **Смањење неједнакости:** смањити неједнакост између и унутар држава;
11. **Одрживи градови и заједнице:** учинити градоце и људска насеља инклузивним, безбедним, прилагодљивим и одрживим;
12. **Одговорна потрошња и производња:** обезбедити одрживе облике потрошње и производње;
13. **Акција за климу:** предузети хитну акцију у борби против климатских промена и њених последица;
14. **Живот под водом:** очувати и одрживо користити океане, мора и морске ресурсе;
15. **Живот на земљи:** одрживо управљати шумама, цузбити десертфикацију, зауставити и преокренути деградацију земљишта и спречити уништавање биодиверзитета;
16. **Мир, правда и снажне институције:** промовисати мирољубива и инклузивна друштва за одрживи развој, обезбедити приступ правди за све и изградити ефикасне, поуздане и инклузивне институције на свим нивоима;
17. **Партнерством до циља:** учврстити глобално партнерство за одрживи развој.

2. Циљеви одрживог развоја у стратешком оквиру Србије

Резултати мапирања показују да је кроз постојећи стратешки оквир Србија већ посвећена остварењу циљева одрживог развоја. Ипак, постоје области у којима недостају кључне секторске стратегије или у којима се не прати спровођење одређених стратешких докумената па је тешко оценити напредак Србије у реализацији тог циља.

За потребе мапирања циљеви одрживог развоја подељени су у четири групе⁸:

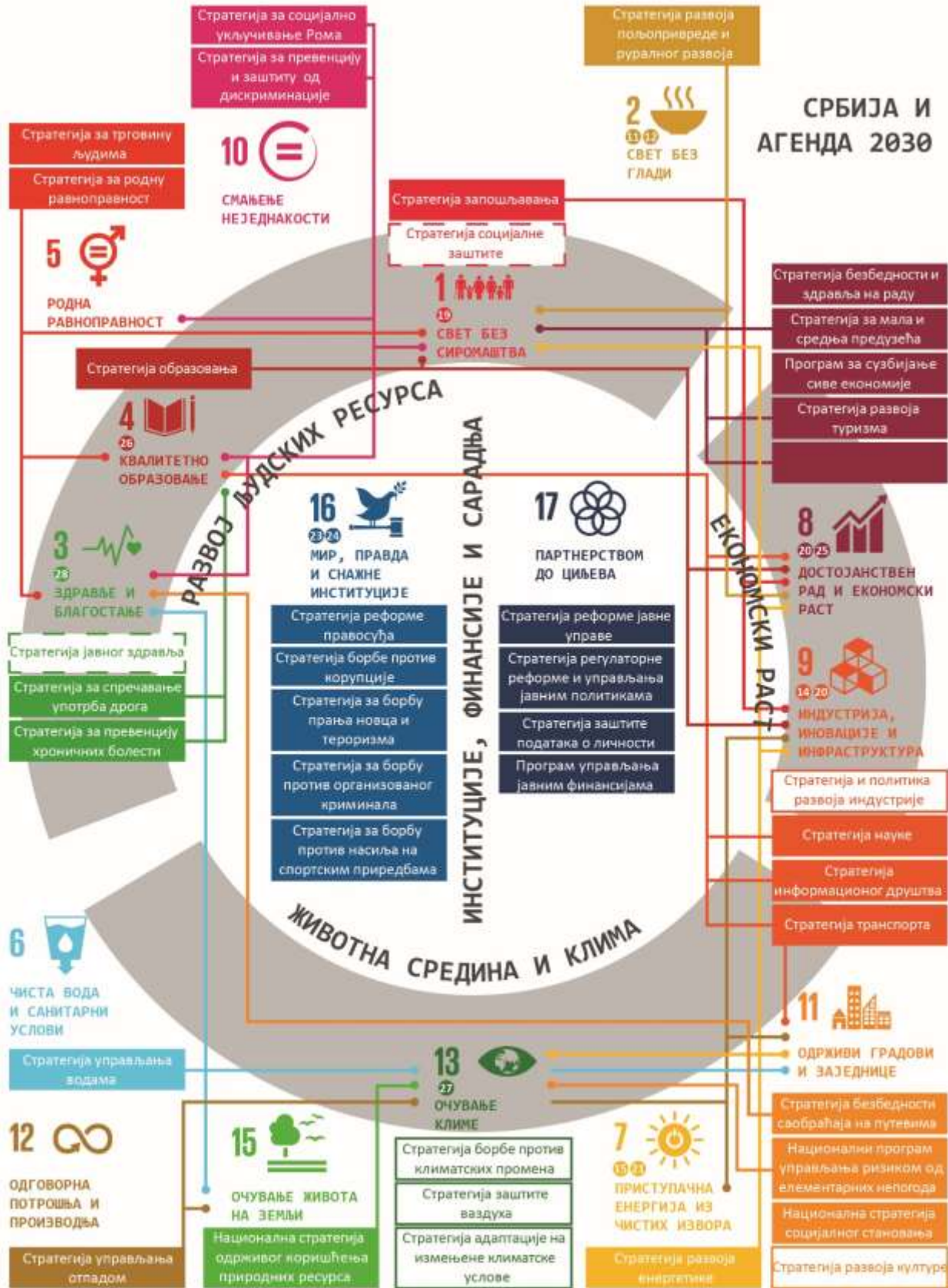
1. Економски раст (циљеви одрживог развоја 8 и 9);
2. Развој људских ресурса (циљеви одрживог развоја 1,2,3,4,5 и 10);
3. Животна средина и клима (циљеви одрживог развоја 6,7, 11,12,13 и 15);
4. Институције, финансије и сарадња (циљеви одрживог развоја 16 и 17).

У оквиру поглавља 2.2 дата је детаљна анализа мапирања, док се у Анексу 1 овог документа може наћи табела која приказује покривеност ЦОР и њихових потциљева са стратешким оквирима према секторима који чине министарства Владе Републике Србије и друге државне институције које су надлежне за спровођење стратешког оквира. Поред тога, у Анексу 2 се може пронаћи табела са детаљним мапирањем која садржи и мапирање у односу на преговарачка поглавља у процесу приступања Србије Европској Унији.

У следећој визуелизацији мапирања издвојени су кључни стратешки документи у односу на ЦОР. Поједине стратегије, као што су Стратегија запошљавања, Стратегија науке и технолошког развоја и Стратегија за младе, релевантне су за већи број циљева одрживог развоја, а у оквиру овог графика оне су позициониране у оквиру ЦОР који у највећој мери зависе од њихове реализације:

⁸ Циљ 14 који се односи на одрживо коришћење океана, мора и морских ресурса није узет у обзир зато што Србија нема директан приступ мору. Индиректни утицај на загађење мора од стране река покривен је у оквиру ЦОР 6.

СРБИЈА И АГЕНДА 2030

Важеће стратегије
 Стратегије у припреми
 Недостајуће стратегије
 Преговарачно поглавље (ЕУ)

2.1. Методологија мапирања

Мапирање стратешког оквира Републике Србије у односу на циљеве одрживог развоја урађено је у односу на сва активна стратешка документа Републике Србије. Тамо где област није регулисана Стратегијом, релевантни планови и друга документа су такође узети у обзир. Као основ за стратешки оквир узета је база података Републичког секретаријата за јавне политике. Поред тога, тамо где је могуће, назначен је и статус спровођења стратегије. На крају, назначени су и стратешки документи чије се усвајање планира према Националном програму за усвајање правних тековина Европске уније (друга ревизија из 2016. године) – НПАА. За сваки од циљева одрживог развоја дат је кратак преглед стања у овој области у Србији, уз коришћење индикатора праћења ЦОР дефинисаних од стране УН, тамо где су они доступни и других индикатора из релевантних домаћих и међународних статистичких извора и анализа. Поред тога, за сваки ЦОР описани су и релевантни међународни процеси, пре свега европски, у којима Србија учествује, а који су значајни за остварење тог циља. У анализи резултата мапирања коришћени су елементи РИА методологије Уједињених нација (Rapid Integration Assessment - RIA) за идентификовање рупа у стратешком оквиру као и утврђивање релативне важности појединачних стратегија за ЦОР.

Стратешка документа локалних власти у овом Извештају нису разматрана. Према 9. по реду мапирању стратешких/акционих планова које спроводи Стална конференција градова и општина (мај/јуни 2015.) регистровано је 897 процеса планирања у општинама и градовима, као и 488 усвојених важећих планова. Највећи број усвојених планова су кровне стратегије развоја (које укључују и стратегије одрживог развоја). Од секторских докумената јавних политика највише је оних који покривају област управљања отпадом, заштиту животне средине и социјалну заштиту. Остали планови на локалном нивоу баве се углавном питањима осетљивих група као што су деца, млади, Роми, избегла и расељена лица, али и области које су посебно важне за одређене локалне самоуправе као што је пољопривреда, туризам и развој малих и средњих предузећа и предузетништва⁹.

2.2. Резултати мапирања

2.2.1. Економски раст (циљеви одрживог развоја 8 и 9)

У овом сегменту описани су резултати мапирања стратешког оквира Србије у односу на циљеве одрживог развоја 8 и 9 који се преваходно односе на одржив економски раст, запосленост, побољшање услова за рад као и одрживе индустријализације, развоја инфраструктуре и иновација.

ЦИЉ 8: Промовисати инклузиван и одржив економски раст, запосленост и достојанствен рад за све.

1. Кратак опис стања

На глобалном нивоу је у последњих 25 година значајно умањено сиромаштво и повећано учешће средње класе међу запосленима. Ипак, у последње време може се приметити спорији економски раст, повећање неједнакости и повећање незапослености¹⁰. Као одговор на овај проблем, циљ одрживог развоја (ЦОР) 8 промовише инклузиван и одржив економски раст кроз повећање продуктивности и подршку технолошким иновацијама и предузетништву.

⁹ Analiza (procena uticaja) strateškog planiranja i programskog budžetiranja na nivou lokalnih самоуправа, Стална конференција градова и општина, EU Exchange 4, septembar 2015.

¹⁰ <http://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals/goal-8-decent-work-and-economic-growth.html>

Србија се споро опоравља од последица економске кризе, тако да од завршетка првог таласа 2008, привредни раст Србије заостаје за упоредним земљама. Раст БДП-а (УН индикатор 8.1.1.) у Србији за период 2010-2016. у просеку је износио 0.5%, док је у земљама централне и источне Европе он био 2.5%, а држава у окружењу 2%. У 2014. Србија још увек бележи негативан привредни раст и тек 2015. и 2016. карактерише је напредак у економским и фискалним кретањима.

Циљ 8.1. је да се одржи економски раст у складу са националним околностима. С тим у вези, програм фискалне консолидације који се спроводи од 2015. године почиње да даје прве резултате. У 2015. години забележен је раст БДП од 0,8% , у 2016. години износио је 2,7%¹¹ док се у 2017. години очекује нешто нижи резултат од 1,5 до 2%¹². У 2017. години значајно је смањен и јавни дуг а уместо планираног буџетског дефицита од 1,7% БДП-а очекује се суфицит од 0,5% БДП-а. Ипак, Србија заостаје за земљама у региону Централне и Источне Европе чији се раст у 2017. години процењује на преко 4% БДП-а.

Србија бележи раст сектора индустрије , пре свега захваљујући опоравку прерађивачке индустрије која је привукла чак 34,2% страних директних инвестиција у 2016. години и тиме диверсификовала области производње. Ипак, у структури производње и даље доминирају производи ниже додате вредности и степена финализације. Србија према индикатору софистицираности производног процеса заузима ниско 119. место од укупно 138. земаља¹³ док је учешће високо технолошких индустрија у БДВ смањено са 7,2 на 4,4% у периоду 2009-2016. године што говори у ситуацији у Србији у вези са **циљем 8.2** (постићи више нивое економске продуктивности преко диверсификације, технолошких унапређења и иновација). У исто време, Србија улаже релативно мало у науку и иновације (0,9% БДП-а) и та улагања прехасходно долазе из јавног сектора (скоро 80%). Слаба веза науке и привреде рефлектује се у ниском броју заједнички објављених радова и малом броју регистрованих патената.

Сектор услуга чини скоро 50% БДП-а Србије и представља важну окосницу привреде у Србији и бележи константан раст као и трговински суфицит. Иако на овакав раст у великој мери утиче развој ИКТ сектора, структуру сектора услуга у Србији и даље у великој мери чине услуге које не захтевају посебне вештине и знања. Услуге засноване на знању чине само 23% БДП-а у поређењу са 36,5% у ЕУ-28. Сектор туризма у Србији, као и на глобалном нивоу, је у порасту што је изузетно битно за сагледавање **циља 8.9** (одрживи туризам). Број туриста је у 2016. години повећан за 13% у односу на претходну годину.

Мала и средња предузећа и предузетници играју важну улогу у економији Србије чинећи 99,8% од укупног броја компанија и запошљавајући 66% активне радне снаге. Сектор МСПП учествује са 32% у формирању БДП-а. Велику препреку у даљем развоју овог сектора представља ограничен приступ изворима финансирања.

У вези са остварењем **циља 8.5** (пуна и продуктивна запосленост и достојанствен рад за све жене и мушкарце) постоје позитивни трендови на тржишту рада у Србији. Запосленост (УН индикатор 8.5.2.) је у 2017. години порасла за 1,7% док је стопа незапослености на најнижем нивоу у последњих пар година и износи 14,6% у првом кварталу 2017.године. Ипак, и даље постоји проблем дугорочне незапослености као и несразмерно висок број младих и социјално угрожених група међу

¹¹ Податак Републичког завода за статистику

(<http://www.mfin.gov.rs/UserFiles/File/dokumenti/2016/Fiskalna%20strategija%202017.pdf>)

¹² Извештај Фискалног савета: http://www.fiskalnisavet.rs/doc/ocene-i-misljenja/2017/Rezime_Fiskalna%20kretanja%20u%202017.%20godini%20i%20preporuke%20za%202018.%20godinu.pdf

¹³ Извештај о глобалној конкурентности за 2016. годину, Светски економски форум.

незапосленима. Положај жена је и даље неповољан (оне чине 43,7% запослених иако чине 51% укупне популације) иако је у Владином извештају о миленијумским циљевима развоја уочен позитиван тренд у смањењу разлика између мушкараца и жена, како у стопи незапослености (са 2,3 п.п. у 2008. на 0,8 п.п. у 2014. години), тако и стопи запослености (опала са 8,4% поена у 2008. години на 6,8% поена у 2014).

Млади узраста 15-24 су у изразито неповољном положају са стопом незапослености од 31,2% (у поређењу са 17,7% у ЕУ-28). Након периода пада, стопа незапослености младих почела је рапидно да расте 2008. године и достигла 59,9% у 2011. години, након чега је пала на и даље високу стопу од 49,6% током 2014. године, да би се тренутно спустила на 31,2 %¹⁴ младих, што је 2,5 пута више од опште незапослености.

Од велике важности за остварење **циља 8.6** (умањити удео младих који нису запослени, нити су у процесу образовања) је и чињеница да је удео младих који нису запослени и нису у програму образовања и обуке (УН индикатор 8.6.1.) чак 18,7% од укупног броја младих.

2. ЕУ и други међународни процеси у овој области

Стратегија Европа 2020 за паметан, одржив и инклузиван економски раст представља директан одговор Европске уније на Циљ одрживог развоја 8. Овај циљ је и дубоко усађен у десет приоритета „Стратешке агенде Уније у временима промена“¹⁵ који је усвојио Европски савет као што су подршка за послове, раст и инвестиције (приоритет 1), јаче и праведније унутрашње тржиште са ојачаном индустријском основом (приоритет 4) као и јача и праведнија економска и монетарна унија – са фокусом на социјалне политике и корпоративну друштвену одговорност (приоритет 5).

Ови принципи ЕУ се рефлектују на конкретне програме и инвестиције који се спроводе. **Инвестициони план за Европу** планира да до 2020. године мобилише 500 милијарди евра за инвестиције у кључне секторе као што су образовање, здравство, вода, енергија, транспорт и друге области а све то имајући у виду далеку будућност Европске уније. Самим тим, фокус пројеката је на одрживој енергији, циркуларној економији, ублажавању последица климатских промена и другим важним темама. Сам принцип циркуларне економије је одговор ЕУ на то како створити нова радна места и раст стимулисањем одрживе производње и потрошње. Европски оквир за науку и иновације „**Хоризонт 2020**“ је и великој мери фокусиран на већу конкурентност европске привреде кроз развој и примену нових технологија.

Наведени принципи ЕУ преносе се и кроз процес приступања Европској Унији и на земље кандидате као што је Србија. У оквиру великог броја преговарачких поглавља, Србија усклађује своју регулативу са принципима ЕУ који су кључни за одржив економски раст. То су пре свега поглавља **20** (предузетништво и индустријска политика), **17** (економска и монетарна политика) и **19** (социјална политика и запошљавање). Од велике важности су и поглавља **25** (наука и истраживање), **9** (финансијске услуге) али **1** (слободно кретање робе), **4** (слободно кретање капитала), **2** (слободно кретање радника), **26** (образовање и култура).

Поред усклађивања регулативе, Србија као земља кандидат за чланство у ЕУ учествује у три програма Европске уније који су од изузетне важности за теме покривене ЦОР 8. Почев од 2008. године Србија учествује у **европским оквирним програмима за науку, истраживање и иновације**, док почев од 2015. године, српске компаније могу да учествују и у **COSME** програму ЕУ за подршку

¹⁴ Национална служба за запошљавање, 2017.

¹⁵ https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/143477.pdf

конкурентности малих и средњих предузећа. Још један од кључних програма у којима Србија учествује је и EaSI – Програм ЕУ за запошљавање и социјалне иновације.

Тема одрживог економског раста део је и важних регионалних иницијатива у којима Србија учествује. **Стратегија развоја Југоисточне Европе до 2020. године** заснована је на истим принципима као и стратегија Европа 2020 а то су паметан, одржив и инклузиван раст. У оквиру **Берлинског процеса** велики фокус стављен је на економска и социјална питања. Све макро-регионалне стратегије и процеси у којима Србија учествује, као што је Дунавска стратегија, стављају велики фокус на улогу регионалне сарадње ка остварењу одрживог економског раста.

3. Везе Националног стратешког оквира са циљаним вредностима (таргетима) за релевантни циљ одрживог развоја из Агенде 2030:

Велики број стратегија Републике Србије препознаје важност секторских јавних политика за остварење општег циља дугорочног и одрживог економског раста. ЦОР 8 је дубоко повезан са областима образовања, запошљавања, владавине права, јачања институција, науке и иновација и многим другим сегментима који су тема других циљева одрживог развоја.

ЦОР 8 – Циљна вредност: Одржати економски раст по глави становника у складу са националним околностима (8.1) рефлектован је у великом броју стратешких докумената Републике Србије. Два кључна документа за постизање одрживог економског раста су **Фискална стратегија** за 2017. годину (са пројекцијама за 2018. и 2019. годину)¹⁶ као и **Програм економских реформи** за 2017. годину¹⁷. Фискална стратегија дефинише фокус економске и фискалне политике Републике Србије а то је одржавање макроекономске стабилности уз даље смањење јавног дуга и његово враћање у одрживе оквире као и наставак примене структурних реформи, посебно у домену јавних предузећа, као и подизање ефикасности јавног сектора. Програм економских реформи врши приоритизацију структурних реформи које су већ садржане у секторским стратегијама и омогућава централизовано праћење њиховог спровођења али и мерења њиховг друштвеног утицаја и утицаја на конкурентност.

Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2016. године до 2020. године („Истраживања за иновације“)¹⁸ само делимично покрива елементе дефинисане у **ЦОР 8 – Циљна вредност: Постићи више нивое економске продуктивности преко диверсификације, технолошких унапређења и иновације (фокус на радно интензивне и високо профитабилне секторе) (8.2)**. Основ ове Стратегије чини унапређење изврсноности и релевантности научних истраживања у Републици Србији, као и јачање повезаности науке, привреде и друштва ради подстицања иновација. Фокус је на томе како се може унапредити јавни наукоистраживачки систем у Србији и како кроз бољу повезаност са привредом овај сектор може допринети економском расту. Стратешки оквир за унапређење општег технолошког нивоа индустрије у Србији додатно ће се унапредити у оквиру **Стратегије паметне специјализације** и **Стратегије индустријског развоја** чије су израде у току.

У Србији постоји добро развијен стратешки оквир за остварење **ЦОР 8 – Циљна вредност: Промовисати развојно оријентисане политике које подржавају производне активности, стварање пристојних послова, предузетништво, креативност и иновативност и подстицати формално оснивање и раст микропредузећа, односно малих и средњих предузећа, између осталог и кроз приступ финансијским услугама. (8.3)**. Кључни стратешки документ у овој области је **Стратегија за**

¹⁶ <http://www.mfin.gov.rs/UserFiles/File/dokumenti/2016/Fiskalna%20strategija%202017.pdf>

¹⁷ [http://www.mfin.gov.rs/UserFiles/File/strategije/ERP%202017-2019\(1\).pdf](http://www.mfin.gov.rs/UserFiles/File/strategije/ERP%202017-2019(1).pdf)

¹⁸ <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Strategija-srpski.pdf>

подршку малих и средњих предузећа, предузетништва и конкурентности за период од 2015. до 2020. године са Акционим планом¹⁹. Ова стратегија је дубоко интегрисала и принципе Акта о малим предузећима, који представља оквир политике развоја малих предузећа у ЕУ. Стратешки циљеви дефинисани овим документом су унапређење пословног окружења, унапређење приступа изворима финансирања, континуирани развој људских ресурса, јачање одрживости и конкурентности МСПП, унапређење приступа новим тржиштима и развој и промоција предузетничког духа и подстицање предузетништва жена, младих и социјалног предузетништва. У оквиру спровођења ове Стратегије, 2016. година проглашена је „Година предузетништва“ и под оквиром ове иницијативе унапређена је координација свих кључних актера и повећана финансијска подршка за сектор МСПП. Имајући у виду резултате остварене у оквиру Године предузетништва и важности сектора МСПП за економски развој Србије, ова иницијатива је 2017. године прерасла у програм „Деценија предузетништва“. Од велике важности је и **Национални програм за борбу против сиве економије** који је усвојен од стране Владе Републике Србије у сарадњи са НАЛЕД-ом (Национална Алијанса за локални економски развој) .

У претходном периоду индустријске политике у Србији нису биле фокусиране на кључне компаративне предности земље. У току је припрема нове **Стратегије развоја индустрије** у Србији која ће бити усмерена на изабране секторе прерађивачке индустрије: прехранбена, дрвопрерађивачка индустрија и индустрија намештаја, гума и пластика и машине и опрема. Ова стратегија ће као хоризонтални принцип укључити и заштиту животне средине чиме ће се остварити боља повезаност са **ЦОР 8 – Циљна вредност: Прогресивно унапредити глобалну ефикасност ресурса у потрошњи и производњи и уложити напоре да се економски раст раздвоји од деградације животне средине (8.4)** који тренутно није директно покривен постојећим стратешким оквиром.

Креативне индустрије (нарочито филмска и аудиовизуелна) су изузетно присутне у Србији и бележе стални пораст. Развој креативних индустрија у Србији је један од пет приоритета **Стратегије развоја културе Републике Србије од 2017. до 2027. године**²⁰.

Велики број активности које су усмерене ка остварењу **ЦОР 8 – Циљна вредност: Пуна и продуктивна запосленост и достојанствен рад за све жене и мушкарце, што обухвата и младе људе и особе са инвалидитетом, као и исту плату за рад једнаке вредности (8.5)** дефинисан је у оквиру **Националне стратегије запошљавања за период од 2011. до 2020. године**. Приоритети ове Стратегије су подстицање запошљавања у мање развијеним регионима, унапређење људског капитала, веће социјално укључивање, унапређење институција, развој тржишта рада и редуковање дуалности на тржишту рада.

Стратегија дефинише и системске предуслове за политику једнаких могућности у економији кроз подстицање женског предузетништва, самозапошљавање и запошљавање жена, смањење дискриминације и јачање капацитета свих актера како би се отклониле дискриминације и боље користили женски ресурси. Посебне мере за подршку женском предузетништву спроводе се и у оквиру Стратегије за развој малих и средњих предузећа и предузетништва. Додатно унапређење у овом сегменту очекује се и усвајањем Закона о родној равноправности чија је припрема у току.

¹⁹ <http://www.privreda.gov.rs/wp-content/uploads/2015/06/Strategija-mala-i-srednja-preduzeca.pdf>

²⁰ <http://www.kultura.gov.rs/docs/dokumenti/predlog-strategije-razvoja-kulture-republike-srbije-od-2017--do-2027--predlog-strategije-razvoja-kulture-republike-srbije-od-2017--do-2027-.pdf>

Додатни услови за остварење циља 8.5 биће омогућени унапређењем регулаторног оквира за социјално предузетништво што је препознато као приоритет у оквиру Стратегије за подршку малим и средњим предузећима и предузетништву.

ЦОР 8 – Циљна вредност: Смањити удео младих који нису запослени нити су у процесу образовања, односно обуке (8.6) је један од главних приоритета **Националне стратегије за младе за период од 2015. до 2025. године**²¹. Међу девет стратешких циљева овог документа налазе се и запошљивост и запосленост младих као и квалитет и могућности за стицање квалификација и развој компетенција и иновативности младих. Запошљавање младих препознато је као приоритет и у оквиру Стратегије запошљавања. Од изузетне важности су и иницијативе покренуте у оквиру **Стратегије развоја образовања у Србији до 2020.**²² године која, између осталог, има за циљ да унапреди квалитет и приступ свим нивоима образовања али и њихову повезаност са потребама послодаваца у Србији.

Постоји развијен стратешки оквир као одговор на **ЦОР 8 - Циљна вредност: Заштитити радна права и промовисати безбедно и сигурно радно окружење за све раднике (8.8)**. Ова тема покривена је Стратегијом запошљавања али и **Стратегијом безбедности и здравља на раду за период од 2013. до 2017. године**²³. Визија ове стратегија је, да се кроз заједнички рад послодаваца и запослених, унапреди област безбедности на раду, да се подигне свест о важности ове теме, унапреде знања, успостави култура рада и створе предуслови за добробит на раду.

Први циљ недавно усвојене **Стратегије развоја туризма** Републике Србије за период од 2016. до 2025. године је одржив економски, еколошки и социјални развој туризма у Републици Србији. Принцип одрживог туризма проткан је кроз све активности предложене Стратегијом и самим тим ова Стратегија пружа добар оквир за постизање **ЦОР 8 – Циљна вредност: Осмислити и применити политике за промовисање одрживог туризма (8.9)**.

ЦОР 8 – Циљна вредност: Јачати капацитете домаћих финансијских институција како би се подстицала и ширила доступност банкарских, осигуравајућих и финансијских услуга за све (8.10) није детаљно покривен постојећим стратешким оквиром иако је унапређење приступа изворима финансирања један од приоритета Стратегије за МСПП и постоје различири програми Народне банке Србије и Министарства привреде који имају за циљ да повећају финансијску писменост свих или унапреде приступ банкарским услугама МСПП. Један од кључних корака који ће будућности допринети остварењу овог циља биће и успостављање институционалног и правног оквира за микрофинансирање које се очекује у наредном периоду.

ЦИЉ 9: Изградити прилагодљиву инфраструктуру, промовисати одрживу индустријализацију и подстицати иновативност

1. Кратак опис стања

Технолошки напредак и иновације су основ за одржив економски развој. Приступ квалитетној инфраструктури и информационам и комуникационим технологијама омогућава већем броју људи да учествују у економији заснованој на знању, пружа им доступност образовању и подстиче предузетништво. Ипак, на глобалном нивоу, 4 милијарди људи и даље нема приступ интернету. Као

²¹http://www.mos.gov.rs/mladisuzakon/attachments/article/389/nacionalna_strategija_za_mlade0101_cyr.pdf

²² http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/strategija_obrazovanja_do_2020.pdf

²³ <http://www.minrzs.gov.rs/files/doc/bezbednost/Strategija%20bezbednosti%20i%20zdravlja%20na%20radu%20u%20RS%20za%20period%20od%202013%20do%202017.pdf>

одговор на овај проблем, циљ одрживог развоја (ЦОР) 9 промовише изградњу прилагодљиве инфраструктуре, одрживу индустријализацију и подстицање иновативности.

У сегменту **квалитетне, поуздане, одрживе и прилагодљиве инфраструктуре** на који се односи циљ **9.1**, ситуација у Србији се битно разликује у односу на тип инфраструктуре. У сегменту транспорта, мрежа путева у Србији није у потпуности изграђена и велики део деоница је у лошем стању. Ипак, у току је изградња кључних деоница аутопутева (на Коридорима X и XI) који су и национални али и регионални приоритет. Постоје бројне регулаторне баријере на граничним прелазима које неповољно утичу на трговинску размену тако што повећавају трошкове и стварају непоузданост у транспорту робе. Путнички и теретни промет железницом у Србији нижи је од свих земаља у региону. Један од главних разлога је застарелост железничке мреже (55% мреже старо је више од 100 година). Велики неискоришћени потенцијал Србије јесте и речни саобраћај који претходних година бележи пад у односу на друмски саобраћај. На поузданост и прилагодљивост инфраструктуре у Србији неповољно утиче и недостатак интелигентних транспортних система. Инфраструктура у сектору енергетике је такође деградирана што доводи до непоузданог напајања као и несразмерно високог утицаја на животну средину.

Србија бележи раст сектора индустрије последњих година, пре свега захваљујући опоравку прерађивачке индустрије која је привукла чак 34,2% страних директних инвестиција у 2016. години и тиме диверсификовала области производње. Ипак, у структури производње и даље доминирају производи ниже додате вредности и степена финализације. У порасту је број запослених у сектору индустрије што је од важности за остварење **циља 9.2: инклузивна и одржива индустријализација**.

Циљ **9.3**. односи се на **приступ малих индустријских и осталих предузећа финансијским услугама** и њихову интеграцију у ланце вредности и у тржишта. Мала и средња предузећа у Србији учествују са 55,8% у увозу у Србији и са само 48,5% у извозу што говори у недовољној међународној конкурентности овог сектора. Потражња МСП за финансијским услугама је значајна (процењена на 13,9% БДП-а од стране Европске инвестиционе банке²⁴) и висок проценат фирми, чак 40% се задужило код банака. Оно што у великој мери недостаје у Србији јесу извори финансирања за иновативне и стартап компаније у виду фондова ризичког капитала и других инструмената.

За постизање циља **9.4** који се односи на **одрживе индустрије**, већа ефикасност у коришћењу ресурса и чисте технологије, од велике важности је и емисија CO₂ гасова у односу на БДП (УН индикатор 9.4.1.) која је према подацима Светске банке у Србији дупло већа него просек земаља Европске уније.

Као што је већ напоменуто у оквиру циља 8.2, Србија улаже далеко мање од земаља ЕУ у науку и истраживања (УН индикатор 9.5.1.) што је неповољна полазна основа за остварење **циља 9.5: проширити научна истраживања, унапредити технолошке капацитете и подстицати иновације**. Иако је број истраживача (УН индикатор 9.5.2) у Србији у порасту у протеклих десет година, Србија и даље има скоро дупло мање истраживања на милион становника од земаља ЕУ. Учешће приватног сектора у домену науке изузетно је ниско гледајући и ниво инвестиција, број истраживача и обим истраживања која се спроводе у оквиру компанија.

Циљ **9.с**. односи се на **повећање приступа информационим и комуникационим технологијама**. Иако је у Србији широко распрострањен приступ рачунарима и интернету у привредним друштвима, Србија далеко заостаје од европских земаља у приступу широкопојасном интернету (УН индикатор 9.ц.1). У 2016. години приступ широкопојасном интернету имало је 57,8% домаћинстава у односу на 83% у земљама ЕУ-28. Поред тога, Србија је лошије пласирана од већине земаља из региона према

²⁴ http://www.eib.org/attachments/efs/assessment_of_financing_needs_of_smes_serbia_en.pdf

индексу мрежне спремности који је индикатор дигиталне економије, односно спремности земље за укључење у ИТ сектор.

2. ЕУ и други међународни процеси у овој области

Европске политике и инструменти су у великој мери усаглашени са ЦОР 9. **Инвестициони план за Европу**, који је описан у оквиру ЦОР 8, покрива стратешке инвестиције у областима инфраструктуре, науке, иновација и финансијских инструмената за подршку иновативним компанијама.

Европски оквир за науку и иновације „**Хоризонт 2020**“, у коме Србија учествује равноправно са земљама чланицама, успео је да генерише значајно веће инвестиције у науку и нове технологије него претходни оквирни програм ЕУ за науку и истраживања и да у великој мери фокусира научна истраживања на развој нових технологија и решавање великих друштвених изазова.

Одржива индустријализација тема је и бројних преговарачких поглавља кроз које Србија усклађује своју регулативу са принципима ЕУ. То су пре свега поглавља **14** (транспортна политика), **21** (трансевропска мрежа), **15** (енергетика), **20** (предузетништво и индустријска политика), **25** (наука и истраживање), **9** (финансијске услуге) и **10** (информационо друштво и медији).

За развој енергетске инфраструктуре изузетно је битна *Енергетска заједница Југоисточне Европе*, чија је Србија чланица а у оквиру које се дефинишу регионални приоритети у овом сектору.

У сектору транспорта, од велике важности је учешће Србије у *Транспортној опсерваторији за југоисточну Европу*, са седиштем у Београду. Недавно потписаним споразумом у Трсту, ова опсерваторија ће прерасти у Транспортну заједницу региона.

Регионални приоритети у области транспорта и енергетике део су и *Агенде повезивања (Connectivity Agenda)*²⁵ за Западни Балкан чији је Србија саставни део, а која је последњи пут ревидирана на самиту у Трсту 2017. године.

У домену унапређења приступа ИКТ не постоје значајнији регионални или европски процеси у којима Србија учествује. *Савет за регионалну сарадњу* започео је активности на унапређењу регионалне сарадње у овој области током 2016. године. *Берлински процес* препознаје ову тематику као важну али још увек не постоје конкретни програми за инвестиције или унапређење регионалне сарадње.

3. Везе Националног стратешког оквира са циљаним вредностима (таргетима) за релевантни циљ одрживог развоја из Агенде 2030:

Иако је ревизија кровне стратегије индустријског развоја у Србији тек у припреми, велики број постојећих стратешких докумената Републике Србије је повезано са елементима неопходним за остварење ЦОР 9. Постоји јака веза између овог циља, који се пре свега односи на одрживу индустријализацију, са областима одрживог економског раста, науком и иновацијама, заштитом животне средине, одрживим управљањем ресурсима и другим темама.

За остварење **ЦОР 9 – Циљна вредност: Развити квалитетну, поуздану, одрживу и прилагодљиву инфраструктуру (9.1)** од велике важности су секторске стратегије у домену транспорта и енергетике. У току је припрема нове **Стратегије транспорта за период до 2025. године** и која ће обухватити све модалитете транспорта. Тренутно, **План развоја железничког, друмског, водног, авио и**

²⁵ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/connectivity_agenda_2017_triESTE_summit.pdf

интермодалног транспорта до 2020. године²⁶ као и **Национални програм јавне железничке инфраструктуре**²⁷ и **Стратегија развоја водног саобраћаја**²⁸, служе као стратешки основ за развој транспортне инфраструктуре у Србији.

У домену енергетике кључни стратешки документ је **Национална стратегија развоја енергетике до 2025. године**, са пројекцијом до 2030. године²⁹. Један од основних принципа Стратегије је одржива енергетика са фокусом на унапређење енергетске ефикасности, повећање удела енергије из обновљивих извора, унапређење заштите животне средине у свим областима енергетике и стварање услова за динамичније инвестирање у енергетику. У току је усвајање Акционог плана ове Стратегије који ће унапредити ефикасно спровођење активности предложених Стратегијом. Према НПАА планирано је и усвајање Стратегије управљања минералним и другим геолошким ресурсима Републике Србије до 2018. године.

Стратегија и политика развоја индустрије Србије од 2011. до 2020. је уопштен документ који пре свега објашњава везу индустријског развоја и других секторских политика. У току је ревизија ове Стратегије, која ће према НПАА бити усвојена до 2018. године, и која ће дати бољи одговор на питање одрживе индустријализације која је суштина **ЦОР 9 – Циљна вредност: Инклузивна и одржива индустријализација (9.2)**.

Стратегија за подршку малих и средњих предузећа, предузетништва и конкурентности за период од 2015. до 2020. године са Акционим планом³⁰ укључује мере за побољшање приступа финансирања за МСПП, за њихову интернационализацију и укључивање у ланце вредности који су принципу битни за остварење **ЦОР 9 – Циљна вредност: Повећати приступ малих индустријских и осталих предузећа финансијским услугама и повећати њихову интеграцију у ланце вредности и у тржишта (9.3)**. Програми за интеграцију МСПП у ланце вредности, као и друге мере финансијске подршке, спроводе се од стране Развојне агенције Србије и других државних институција.

Праћење **Стратегије одрживог развоја** до 2018. године не спроводи се од 2010. године па је доведено у питање могућност процене реализације ове Стратегије као и њених ефеката ка остварењу **ЦОР 9 – Циљна вредност: Одрживе индустрије, већа ефикасност у коришћењу ресурса и чисте технологије (9.4)**. Од важности за реализацију овог циља је и План Републике Србије за смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште који је Влада усвојила у јуну 2015. године и којим се Србија обавезала да до 2030. године умањи ниво ових емисија за 9,8% у односу на ниво из 1990. године. У складу са НПАА планирано је и Усвајање Закона о систему смањења емисија гасова са ефектом стаклене баште и пратећих уредби и правилника најкасније до краја 2017. године. Од велике важности за остварење овог циља је и спровођење горе поменутог **Стратегије развоја енергетике**. Одређене секторске политике и регулативе такође узимају у обзир одрживост ресурса и чисте технологије. Дobar пример је политика која регулише област зелених и социјалних аспеката јавних набавки као и односа према МСП која је у значајној мери усаглашена с одредбама Директиве 2014/24/ЕУ. До краја 2017. године планиране су следеће активности: промовисање енергетске уштеде у сектору јавног саобраћаја и зграда којима располаже држава у циљу остваривања две

²⁶http://www.rsip.gov.rs/malodrvo/bazastrategija/10_saobracaj_i_komunikacije/10_11_plan_razvoja_zeleznickog_drumskog_vodnog_vazdusnog/10.11_plan_razvoja_zeleznickog_drumskog_vodnog_vazdusnog_i_intermodalnog_transporta_u_periodu_2015-2020_godine.pdf

²⁷<http://www.mgsi.gov.rs/sites/default/files/Nacionalni%20program%20zel%20infrastrukture%20SRBIJE%202017-2021%2020.9.2016.doc>

²⁸<http://www.mgsi.gov.rs/cir/dokumenti/strategija-razvoja-vodnog-saobratshaja-republike-srbije-od-2015-do-2025-godine>

²⁹http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/akta_procedura/2014/113-14Lat.pdf

³⁰<http://www.privreda.gov.rs/wp-content/uploads/2015/06/Strategija-mala-i-srednja-preduzeca.pdf>

групе циљева: економичности која се постиже по основу мање потрошње енергије и еколошког циља који се огледа у смањењу емисије гасова и мање емисије угљен-диоксида; израда метода израчунавања трошкова животног циклуса предмета набавке и израда модела стандардних „еколошких” техничких спецификација за одређене производе.

ЦОР 9 – Циљна вредност: Проширити научна истраживања, унапредити технолошке капацитете и подстицати иновације (9.5) покривена је **Стратегијом научног и технолошког развоја** Републике Србије до 2020. године³¹ која је детаљно описана у оквиру ЦОР 8. Од важности за остварење циља 9.5 су елементи Стратегије који се односе на повећање улагања у науку и истраживање, увођење новог модела финансирања науке, јачање веза између науке и привреде као и развој научноистраживачких кадрова. Остварењу овог циља допринеће и **Стратегија паметне специјализације** која је у изради и која ће пружити оквир за унапређење технологија и иновације у приоритетним секторима.

Стратегија развоја електронских комуникација³² у Републици Србији од 2010. до 2020. године и **Стратегија развоја информационог друштва**³³ у Републици Србији до 2020. године заједно чине Дигиталну агенду Републике Србије. Овај стратешки оквир, заједно са недавно усвојеном **Стратегијом развоја информационе безбедности**³⁴ у Републици Србији за период до 2020. године доприноси остварењу **ЦОР 9- Циљна вредност: Повећати приступ информационим и комуникационим технологијама (9.с)**. Једна од активности у оквиру ЕРП (и НПАА) као део стратешке реформе за унапређење широкопојасног приступа интернету је усвајање Закона о широкопојасној комуникационој инфраструктури. На овај начин ће се извршити усклађивање са Директивом 2014/61/ЕУ о мерама за смањење трошкова постављања електронских комуникационих мрежа великих брзина. Планиране су и друге активности и инвестиције ради унапређења широкопојасне инфраструктуре.

2.2.2. Развој људских ресурса(циљеви одрживог развоја 1,2,3,4,5 и 10)

У овом сегменту описани су резултати мапирања стратешког оквира у односу на циљеве који су релевантни за развој људских ресурса. ЦОР 1 који се односи на смањење сиромаштва у блиској је вези са реализацијом циљева 2, 5 и 10 па су они описани као једна целина, док су ЦОР 3 (здравље) и ЦОР 4 (образовање) описани као засебне целине.

ЦИЉ 1: Окончати сиромаштво свуда и у свим облицима

1. Кратак опис стања

На глобалном нивоу искорењење сиромаштва представља један од највећих изазова. Иако је број људи који живи у екстремном сиромаштву смањен са 1.9 милијарди на 836 милиона у последњих 25 година, велики број људи и даље живи без приступа храни, пијаћој води и санитарним условима³⁵. Као одговор на овај проблем, циљ одрживог развоја (ЦОР) 1 промовише смањење сиромаштва, подршку најугроженијим људима, приступ ресурсима и услугама као и подршку у случају конфликта и катастрофа изазваних климатским променама.

³¹ <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Strategija-srpski.pdf>

³² <http://mtt.gov.rs/download/3/Strategija%20razvoja%20elektronskih%20komunikacija%20u%20RS%202010-2020.pdf>

³³ http://mtt.gov.rs/download/3/Strategija_razvoja_informacionog_drustva_2020.pdf

³⁴ http://www.srbija.gov.rs/extfile/sr/294088/strategija-razvoja-informacione-bezbednosti055_cyr.zip

³⁵ <http://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals/goal-1-no-poverty.html>

У Србији сиромаштво је распрострањено. Стопа апсолутног сиромаштва (УН индикатор 1.2.1) се последњих година креће између 6 и 7,6% укупне популације³⁶ што је најрелевантнији податак за остварење **циља 1.1** (Искоренити екстремно сиромаштво свуда и за све). Забрињава и висока стопе људи изложених ризику од сиромаштва која је према подацима најновије СИЛК анкете³⁷ била 38,7% у 2016. години (европски просек за 2015. годину је 23,8%). У порасту је и већ висока неједнакост расподеле докотка која се мери Ђини коефицијентом и износи 38,6 у Србији (изнад европског просека од 31). Ови индикатори су битни и за праћење реализације **циљне вредности 1.2** (Смањити број мушкараца, жена и деце који живе у било ком облику сиромаштва). Највећи степ угрожености може се видети код поједини група као што су Роми, поготово у неформалним насељима, интерно расељена лица, особе са високим степеном инвалидитета, стара лица без пензије, лица без образовања или са ниским нивоом образовања, становништво изван градских средина.

За реализацију **циља 1.3** (Применити одговарајуће националне системе социјалне заштите и мере за све, укључујући најугроженије) важан је податак да расходи за социјалну заштиту и сигурност у Србији износили су 22,1% БДП-а у 2015. години. Ипак, у структури ових расхода доминирају пензије док расходи за социјалну помоћ износе 3,7% БДП-а према консолидованом буџету (што је упоредиво са земљама у региону).

Циљ 1.4. промовише једнака права на економске ресурсе, приступ основним услугама, власништву и управљању земљиштем, новим технологијама и финансијским услугама укључујући микрофинансирање. Осетљиве групе у Србији суочавају се са проблемама у приступу најважнијим економским ресурсима као што су земљиште, рад и извори финансирања. Велики део ромске популације живи у опасним животним условима и без формалних власничких права. Постоји и велика неједнакост у приступу услугама почевши од образовања и здравства али и услуга транспорта које нису прилагођене потребама особа са инвалидитетом, као ни јавни простори који пружају битне услуге за грађане. У Србији још увек није усвојен Закон о небанкарским финансијским институцијама који би омогућио микрофинансирање. Три организације које се овим послом баве у Републици Србији добијају финансијску подршку међународних донатора, али не могу средства да пласирају непосредно, већ преко пословних банака, што знатно усложњава процедуру и поскупљује ова средства за крајње кориснике.

У вези са **циљем 1.5** (Смањити изложеност сиромашних од екстремних климатских догађаја и других економских, друштвених или еколошких катастрофа) анализа рађена после катастрофалних поплава из 2014. године показала је да су ове поплаве имале веће последице по угрожене групе (према свега Роме, избегла и расељена лица и особе са инвалидитетом) као и да су више била угрожена домаћинства која воде жене³⁸. Процењује се да је после поплава 125.000 грађана пало испод границе сиромаштва, што је резултирало порастом сиромаштва од готово 7 процената у односу на ниво из претходне године.

Циљ 1.6 се односи на креирање јасне оквира политика на свим нивоима које промовишу борбу против сиромаштва и родну осетљивост. Иако се анализа ефеката јавних политика на друштво тренутно не спроводи у свим областима јавних политика, за овакве процене су припремљене

³⁶ http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2017/09/Siromastvo_u_Republici_Srbiji_2006-2016_godine_revidirani_i_novi_podaci.pdf

³⁷ <http://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/data/database>

³⁸ <http://www.obnova.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/Izvestaj-o-proceni-potreba-za-oporavak-i-obnovu-posledica-poplava.pdf>

смернице према методологији ЕУ³⁹. Србија је и прва земља у региону Западног Балкана која је овакву анализу спровела у оквиру доношења Програма економских реформи.

2. ЕУ и други међународни процеси у овој области

Стратегија Европа 2020 за паметан, одржив и инклузиван економски раст као један од циљева има да избави 20 милиона људи из ризика од сиромаштва и социјалне искључености до 2020. године. За реализацију овог циља „Европска платформа против сиромаштва” дефинише активности које су у потпуности у складу и са реализацијом ЦОР 1. Платформа је базирана на низ акција као што су предузимање мера у оквиру јавних политика, веће и успешније коришћење фондова ЕУ у циљу подршке социјалном укључивању, промовисање социјалних иновација, рад кроз партнерства и искоришћавање потенцијала социјалне економије као и побољшање координације између земаља.

Ови принципи ЕУ преносе се и кроз процес приступања Европској Унији и на земље кандидате као што је Србија. У оквиру великог броја преговарачких поглавља, Србија усклађује своју регулативу са принципима ЕУ који су кључни за смањење сиромаштва. То су пре свега поглавља **19** (социјална политика и запошљавање), **2** (слободно кретање радника), **26** (образовање и култура) и **23** (правосуђе и основна права).

Тема смањења сиромаштва део је и важних регионалних иницијатива у којима Србија учествује. **Стратегија развоја Југоисточне Европе до 2020. године** заснована је на истим принципима као и стратегија Европа 2020 а то су паметан, одржив и инклузиван раст. У оквиру ове иницијативе **Савет за регионалну сарадњу** спроводи и регионални пројекат у области интеграције Рома.

3. Везе Националног стратешког оквира са циљаним вредностима (таргетима) за релевантни циљ одрживог развоја из Агенде 2030:

Велики број стратегија Републике Србије препознаје важност секторских јавних политика за остварење општег циља смањења сиромаштва. ЦОР 1 је дубоко повезан са областима образовања, запошљавања, владавине права, јачања институција, здравства и многим другим сегментима који су тема других циљева одрживог развоја.

Програм реформи политике запошљавања и социјалне политике у процесу приступања Европској унији (ЕСРП) је један од најважнијих докумената за реализацију ЦОР 1. ЕСРП, који је усвојен у мају 2016. године у себи садржи кључне реформе и програме Републике Србије у области запошљавања и тржишта рада, људског капитала и вештина, социјалне инклузије и заштите као и изазове у пензионом и здравственом систему. Једна од важних тема овог документа је и незапосленост младих као угрожене категорије.

Стратегија развоја социјалне заштите усвојена 2005. године је застарела. До краја 2018. године се очекује доношење нове Стратегије што ће значајно допринети реализацији ЦОР 1 – циљна вредност: Искоренити екстремно сиромаштво свуда и за све (1.1), ЦОР 1- циљна вредност: Смањити број мушкараца, жена и деце који живе у било ком облику сиромаштва (1.2) и ЦОР 1 – циљна вредност: Применити одговарајуће националне системе социјалне заштите и мере за све, укључујући најугроженије (1.3). За реализацију ових циљева од велике важности је и **Стратегија запошљавања Републике Србије до 2020. године** која као један од приоритета дефинише смањење релативног сиромаштва.

³⁹ <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2016/11/Smernice-za-procenu-uticaja-na-drustvo-SRP.pdf>

ЦОР 1 – циљна вредност: Једнака права на економске ресурсе, приступ основним услугама, власништву и управљању земљиштем, новим технологијама и финансијским услугама укључујући микрофинансирање (1.4) није покривен јединственом стратегијом али су елементи важни за достизање овог циљева препознати у стратешком оквиру. **Стратегија развоја образовања у Србији до 2020. године** препознаје несрамерно веће осипање и онемогућен приступ свим нивоима образовања деци из угрожених категорија и Акционим планом дефинише низ мера за решавање овог проблема. Тема регулисања имовинско-правног статуса стамбених објеката у ромским насељима и повећање учешћа Ромкиња у власништву препозната је у оквиру **Стратегије за унапређење положаја Рома**⁴⁰ у Републици Србији. У области микрофинансирања, **Стратегија за развој малих и средњих предузећа и предузетништва** препознаје важност ове врсте финансирања и Акционим планом⁴¹ за реализацију ове стратегије предвиђено је усвајање правног оквира за небанкарске, недепозитне кредитне институције, под који би ова форма финансирања потпала.

Национални програм управљања ризиком од елементарних непогода⁴² је најважнији стратешки документ који је директно везан за **ЦОР 1 – циљна вредност: Смањити изложеност сиромашних од екстремних климатских догађаја и других економских, друштвених или еколошких катастрофа (1.5)**. Овај документ препознаје велике последице поплава из 2014. године на социјално угрожене категорије али и на повећање стопе сиромаштва у периоду после поплава. Мере предложене променом нису директно фокусиране на угрожене групе али заједно чине оквир за унапређења свих елемената управљања ризиком од елементарних непогода.

ЦОР 1 је у непосредној корелацији са неколико других циљева одрживог развоја и очекују су синергетски ефекти у њиховом остварењу. То су **ЦОР 2**: Окончати глад, постићи безбедност хране и побољшану исхрану и промовисати одрживу пољопривреду, **ЦОР 5**: Постићи родну равноправност и оснажити све жене и девојчице и **ЦОР 10**: смањити неједнакост између и унутар држава.

ЦИЉ 2: Окончати глад, постићи безбедност хране и одржива пољопривреда

Према подацима Црвеног крста из 2016. године, у 76 народних кухиња у Србији сваког дана по оброк долази 35.560 најсиромашнијих од којих је чак трећина деце.

Истовремено, пољопривреда је једна од кључних грана у привредној структури наше земље, а услови за њен развој у Србији су изузетно повољни. Ипак, бројни су проблеми у овом сектору, који се односе на: неповољну структуру пољопривредних газдинстава, техничко-технолошку заосталост једног дела сектора, превасходно средњих и малих газдинстава, слабу организованост у задруге, као и недовољно висок степен прераде у постојећој прехранбеној индустрији. Треба указати и на све учесталије и по последицама све теже кризе изазване природним фактором (поплаве, суше, град и друго), али и све захтевније професионалне изазове пољопривредника који се сусрећу са појачаним притисцима због растућих стандарда и регулативе у процесу усклађивања са заједничком аграрном политиком ЕУ.

За развој сектора пољопривреде, рурални развој као и за постизање ЦОР 2, најважнији стратешки документ Републике Србије је **Стратегија пољопривреде и руралног развоја за период 2014-2024. године**⁴³. Стратегијом су утврђени следећи стратешки развојни циљеви: 1. раст производње и

⁴⁰ <http://www.inkluzija.gov.rs/wp-content/uploads/2010/03/Strategija-SR-web-FINAL.pdf>

⁴¹ <http://www.privreda.gov.rs/wp-content/uploads/2015/06/Akcioni-plan-mala-i-srednja-preduzeca.pdf>

⁴² <http://www.obnova.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/Nacionalni%20program%20upravljanja%20rizikom%20od%20elementarnih%20nepogoda.pdf>

⁴³ <http://www.mpzss.gov.rs/wp-content/uploads/datoteke/razno/4827014.0116.30-1.pdf>

стабилност дохотка произвођача; 2. раст конкурентности уз прилагођавање захтевима домаћег и иностраног тржишта и техничко-технолошко унапређење сектора пољопривреде; 3. одрживо управљање ресурсима и заштита животне средине; 4. унапређење квалитета живота у руралним подручјима и смањење сиромаштва; 5. ефикасно управљање јавним политикама и унапређење институционалног оквира развоја пољопривреде и руралних средина.

ЦИЉ 5: Постићи родну равноправност

Ниво родне равноправности још увек није задовољавајући. У претходној деценији јаз у запошљавању између мушкараца и жена значајно је смањен, али не првенствено због пораста запослености међу женама. Ниво учешћа жена на свим нивоима политичког ангажовања је повећан до унапред дефинисаних циљних вредности, посебно у погледу учешћа жена у скупштинским телима на националном и општинским нивоима⁴⁴. Жене су и даље у мањој мери заступљене на функцијама амбасадора и нарочито на местима председника општина (6,02%)⁴⁵. Србија је прва земља ван ЕУ која је увела Индекс родне равноправности, а подаци показују заостајање за просеком земаља чланица ЕУ у свим доменима родне равноправности (осим домена моћи), са озбиљним јазом у доменима рада и новца. Јаз у платама између жена и мушкараца у Србији износи 11% , што значи да запослене жене зарађују 11% мање од мушкараца . Иако жене чине 51% опште популације, и даље их је мање међу доносиоцима одлука (УН индикатор 5.5.1): жене заузимају 35,6% посланичких места, а 23% су заступљени у Влади. Када је реч о руководећим позицијама у јавним предузећима дошло је до побољшања, јер је у 2016. чак 22% жена на позицијама директора и чланова управних одбора што је повећање од 9 пп у односу на 2015.

За реализацију ЦОР 5 најважнија је **Национална стратегија за родну равноправност** за период од 2016. до 2020. године⁴⁶. Ова стратегија дефинише следеће стратешке циљеве: промењени родни обрасци и унапређена култура родне равноправности, повећана равноправност жена и мушкараца применом јавних политика и мера једнаких могућности, системско увођење родне перспективе у доношење, спровођење и праћење јавних политика.

Од осталих стратегија важно је издвојити и Стратегију превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштита жртава 2017-2022 као и Стратегију образовања која у себи интегрише принцип једнаког приступа образовању за дечаке и девојчице.

ЦИЉ 10: смањити неједнакост између и унутар држава

За реализацију ЦОР 10 посебно су важне теме раста нижих доходака (10.1), инклузије (10.2), борбе против дискриминације (10.3) као и фискалне политике у области плата (10.4).

Пре 15 година просечна плата у Србији износила је 9.208 РСД (151 ЕУР), да би данас достигла 49.635 РСД (404 ЕУР). Ово је највиши износ у Србији од распада СФРЈ, а напослетку је престигнут и рекорд из 2008. када су просечне плате биле 402 ЕУР.⁴⁷ Тренутно је просечна плата у Црној Гори 510 ЕУР, Босни и Херцеговини 439,71 ЕУР, Албанији 427, Хрватској 813 ЕУР, а само у Македонији је нижа него у Србији и износи 375 ЕУР.

⁴⁴ Владин извештај о реализацији миленијумске декларације и миленијумских циљева за период 2000-2015 године, Републички секретаријат за јавне политике, 2015.

⁴⁵ Национална алијанса за локални економски развој (Налед)

⁴⁶ <http://www.mgsi.gov.rs/lat/dokumenti/nacionalna-strategija-za-rodnu-ravnopravnost-za-period-od-2016-do-2020-godine-sa-akcionim>

⁴⁷ <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/ekonomija/aktuelno.239.html>

Неједнакост расподеле дохотка износила је 9,7 у 2016. години. То значи да је 20% најбогатијег становништва у Републици Србији имало 9 пута већи еквивалентни доходак у односу на 20% најсиромашнијих. Вредност овог показатеља измерена у претходим годинама је знатно већа у односу на просечну вредност за 28 земаља ЕУ (износи око 5) и већа је од највеће вредности забележене у чланицама ЕУ⁴⁸. У 2016. години коефицијент *Gini* је износио 38,6, што је значајно изнад просека за 28 држава чланица Европске уније (30,6), као и изнад вредности коефицијента *Gini* за државе ЕУ са најизраженијим неједнакостима – што захтева одговарајући одговор кроз мере политике. Гини коефицијент мерен расподелом потрошње за Србију има ниске вредности – при дну је светске листе Гини коефицијената, што значи да је неједнакост потрошње у Србији доста умерена. Слично је и са другим показатељем неједнакости – квинтилним односом, који у Србији бележи релативно ниску вредност у поређењу са другим земљама, указујући да неједнакост потрошње у Србији није посебно изражена, односно да је умерена по светским мерилима⁴⁹.

Велики део ових тема садржан је у оквиру **Програма реформи политике запошљавања и социјалне политике у процесу приступања Европској унији (ЕСРП)**. На тему инклузије важно је напоменути и Стратегију за социјално укључивање Рома, док је у области борбе против дискриминације и даље актуелна Стратегија превенције и заштите од дискриминације до 2018. године. Фискална политика у области плата дефинисана је пре свега Фискалном стратегијом за 2017. годину са пројекцијама за 2018. и 2019. годину али је покривена и Стратегијом реформе јавне управе и Програмом економских реформи.

ЦИЉ 3: Добро здравље

1. Кратак опис стања

Здравствена заштита становништва у Републици Србији се спроводи преко мреже здравствених установа. Здравствену заштиту на примарном нивоу обезбеђује 158⁵⁰ домова здравља, са развијеном мрежом здравствених станица и амбуланти и заводи који спроводе здравствену заштиту појединих групација становништва, односно здравствену делатност из појединих области здравствене заштите. Стационарну (болничку) здравствену заштиту 2015. је пружало 127 здравствених установа. То су: стационари при домовима здравља (19), опште болнице (41), специјалне болнице (36), заводи (2), институти (14), клинике (7), клиничко- болнички центри (4) и клинички центри (4) са укупним постељним фондом од 5,8 на 1.000 становника.

Поред Републичког завода за статистику, референтна кућа за податке о здрављу и здравству у Србији је Институт „др Милан Јовановић Батут“. На међународном нивоу, најрелевантнији сет индикатора у овој области прикупља Светска здравствена организација (СЗО) са више база података, као што су „*European Health for All Database*“ и „*Global Health Observatory*“. Иако не у потпуности, и неки други системи међународног праћења здравствених индикатора обрађују податке за Србију. То су „*European Core Health Indicators*“ (ЕЧИ) и Европски здравствени потрошачки индекс (*European Health Consumer Index - ЕHCI*) који покушава упоредно праћење учинка здравствених система 35 европских држава с аспекта корисника. По овом индексу, који свакако треба узети с великом резервом, проистиче да је у последње три године постигнут искорак у квалитету здравствене заштите, односно да се Србија са 30. померила на 24. место (од 35). То се приписује увођењу новог

⁴⁸ Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Здравствени годишњак за 2015

информационог система који треба да доведе до смањењења листа и времена чекања⁵¹. Број пацијената на листама чекања у периоду 2011-2015 константно је растао, да би 2015. достигао максималну вредност од 130.298 пацијената⁵². У том периоду је листа за катаракту повећана за 68% пацијената, а за кардиохирургију за 58%. Ефикасне здравствене услуге и е-здравље су експлицитни приоритет владе у овом мандату, тако да ће о наведеним индикаторима Министарство здравља месечно подносити извештај.

Према СЗО, а у непосредној вези са циљном вредношћу **Смртност мајки (3.1)** и УН показатељем 3.1.1, у Србији је 17 жена умрло на 100000 рођене деце, док је према подацима Института „Батут“ тај број био 12⁵³. Процент трудница обухваћених превентивним прегледом у Србији износи 39,1%, што иако више него у претходне две године и даље представља неадекватан обухват⁵⁴.

Циљана вредност **3.2. Неонатална смртност** (УН показатељ 3.2.2) је 4 на 100000 новорођенчади (СЗО). Без обзира што је **смртност новорођенчади** у 2015. у терцијарним установама смањена и износи 28, анализом показатеља квалитета рада породилишта примећено је да су у 2015. сви показатељи гори него у претходним годинама. Тако је проценат породиља које су имале повреду при порођају као и проценат новорођенчади која су имала повреду при рађању порастао, а повећала се дужина лежања за нормалан порођај и у 2015. износи 3,8 дана. **Смртност деце до 5 година** (УН показатељ 3.2.1) је 7 на 1000 живорођених⁵⁵. Обухват вакцинисане деце против дифтерије, тетануса и пертусиса износи 95% а полиомијелитиса 94,9%. ММР вакцинација је извршена у 84% случајева, док је обухват новорођенчади VCG вакцином износио 98,3%.⁵⁶ По ОЕЦД-ом индикаторима Србија је при дну листе упоредних земаља са 93%, односно 86% обухваћености деце до 1 године живота (УН индикатор 3.b.1). Подаци добијени Истраживањем вишеструких показатеља (MICS) које је спровео Уницеф указују на значајно вишу стопу смртности деце и одојчади испод пет година код популације у ромским насељима. Анкета спроведена за 2014. годину, показала је значајано побољшање међу овом популацијом пошто је дошло до смањења од 50% вредности обе стопе смртности ромске деце у ромским насељима. То се може приписати побољшању покривености здравственим осигурањем које је омогућило лакши приступ здравственим услугама и побољшану покривеност пренаталних услуга током истог периода када су те услуге биле омогућене Ромима преко ромских здравствених медијатора⁵⁷(УН индикатор 3.8.1.).

Стопа морталитета од заразних болести (на 100.000 становника) износи 4.21 у 2015. Исте године регистровано је 45 новооболелих од ХИВ болести, највише у старосној групи од 40 до 49 година, а према подацима виталне статистике, од Morbus HIV умрло је 24 лица⁵⁸ (УН индикатор 3.3.1.). С друге стране новорегистрованих случајева туберкулозе (УН индикатор 3.3.2) је 962 што указује на константан вишегодишњи пад, чиме се Србија сврстава у земље са ниским оптерећењем

⁵¹ CEVES, „Какво нам је здравље“ – Систем индикатора за друштвени дијалог о здрављу и здравственом систему Србије, Пројекат: „Мерење ефективности система здравства у Србији“, Фондација за отворено друштво, Србија, 2017.

⁵² Институт „др Милан Јовановић Батут“ , Годишњи извештај о квалитету рада здравствених установа за 2015, 2016.

⁵³ Подаци се у међународним поређењима коригују због погрешног шифрирања узрока смрти и неправилно пријављених смрти које се десе ван болница.

⁵⁴ Институт „др Милан Јовановић Батут“ , Годишњи извештај о квалитету рада здравствених установа за 2015, 2016.

⁵⁵ Ибид.

⁵⁶ Статистички годишњак за 2016, РЗС

⁵⁷ Извештај Владе Србије о реализацији миленијумске декларације и миленијумских циљева за период 2000-2015 године, октобар 2015.

⁵⁸ Здравствено-статистички годишњак РС 2015, Институт за јавно здравље „Батут“, 2016.

туберкулозом у Европи. Оба показатеља су у непосредној вези са циљном вредношћу **3.3. заразне болести**.

Циљна вредност **3.4.** односи се на **смањење смртности од незаразних болести кроз превенцију**. Структура 10 главних узрока смртности у Србији према годинама изгубљеног живота (ГИЖ) слична је као у корпи упоредивих земаља, али се истичемо по броју цереброваскуларних обољења (2.5 пута више него ЕУ28) и дијабетеса (2.25 пута више)⁵⁹ (УН индикатор 3.4.1.), док се по добром учинку издвајамо код смртности везаних за алкохолизам и злоупотребу дрога⁶⁰. У периоду 2006-2015 порасле су стопе морталитета од малигних тумора (за 10,4%), шећерне болести (за 24,5%) и опструктивних болести плућа (за 21,2%). Истовремено, забележен је пад стопа морталитета од повреда и тровања (за 17,4%) и болести срца и крвних судова (за 3,6%). Смртност од инфаркта миокарда је са 14% у другој половини 2007. смањена на 8,0% у 2015⁶¹. УН индикатор 3.4.1. покрива стопе смртности од кардиоваскуларних болести, рака, дијабетеса и хроничних респираторних болести.

Ипак, у многим областима се превентивне активности не спроводе на свеобухватан начин. Србија има изразито високе стопе смртности од рака грлића материце и дојке (3.49 на 1000)⁶² и очигледно постоји проблем у квалитету здравствене неге. У 2016 је 38 општина (од 150) обухваћено програмом организованог скрининга рака дојке, 18 скринингом рака грлића материце, а 31 скринингом рака колоректалног карцинома. Процент превентивних прегледа (1.108.698) у укупном броју прегледа (28.046.674) и посета код лекара је 4,0%⁶³.

Институт „Батут“ упозорава на чињеницу да се одзив за достављање података од стране установа смањује па се квалитет заштите, укључујући и превенцију не може одговарајуће да прати.

Циљне вредности **3.5,** и **3.д** баве се ризицима, а нарочито **превенцијом злоупотребе опојних дрога и алкохола**. Уз подршку Европског центра за праћење дрога и зависности од дрога - EMCDDA основан је систем за рано упозоравање о новим психоактивним супстанцама, који се налази у оквиру Центра за мониторинг дрога и зависности од дрога. Такође је завршен Протокол о Систему за рано упозоравање о новим психоактивним супстанцама. Међународна сарадња Министарства здравља у овој области дефинисана је Законом о психоактивним контролисаним супстанцама⁶⁴.

Циљна вредност **3. а. Примена „Оквирне конвенције СЗО о контроли дувана“** такође се фокусира на смањење ризика по здравље. Ова област је у Србији уређена сетом закона⁶⁵, иако према Националном плану за усвајање правних тековина ЕУ, у периоду који следи фокус мора да буде на усклађивању Закона о дувану са Директивом 2014/40/ЕУ, односно изради свеобухватног закона о контроли дувана и изменама и допунама Закона о дувану, како би се примењивали највиши стандарди у области заштите безбедности и здравља. Без обзира на одређене мере на плану контроле дувана, као што су забрана пушења на јавним местима, веће цене цигарета и истицање

⁵⁹ СЗО, European Health for All Database, <https://gateway.euro.who.int/en/hfa-explorer/>

⁶⁰ CEVES, „Какво нам је здравље“ – Систем индикатора за друштвени дијалог о здрављу и здравственом систему Србије, Пројекат: „Мерење ефективности система здравства у Србији“, Фондација за отворено друштво, Србија, 2017.

⁶¹ Здравствено-статистички годишњак РС 2015, Институт за јавно здравље „Батут“, 2016.

⁶² Ибид.

⁶³ Национални план за усвајање правних тековина ЕУ (НПАА), друга ревизија, новембар 2016.

⁶⁴ „Службени гласник РС“, број 99/2010 од 27. децембра 2010. године

⁶⁵ Закон о дувану („Службени гласник РС“, бр. 101/05, 90/07, 95/10, 36/11, 93/12 и 108/13), Закон о оглашавању („Службени гласник РС“, број 6/16), Закон о заштити становништа од изложености дуванском диму („Службени гласник РС“, бр. 30/2010)

штетности, Србија је одмах после Грчке у уделу пушача преко 15 година у укупном броју становништва са 42.1%⁶⁶ (УН индикатор 3.а.1).

Универзалан обухват здравственом заштитом (3.8) у Србији је остварен кроз обавезно здравствено осигурање свих запослених, samozапослених и њихових породица, а држава обезбеђује осигурање пензионерима, незапосленима, избеглицама и осетљивим групама. Опремљеност ресурсима (број лекара по становнику, број боничких постеља) као и годишња издавања за здравство из јавних и приватних средстава су јасно изнад компаративних очекивања (УН индикатор 3.8.1). Ипак, у редовним испитивањима о примањима и условима живота (SILC) која се спроводе у ЕУ 28 и земљама кандидатима, Србија је једна од држава са највећим уделом грађана са незадовољним медицинским потребама са 7,6% у 2014. Узрок томе треба тражити у неуједначеном територијалном распореду ресурса.

Циљана вредност **3.9.** односи се на **смањење смртности од контаминације воде, ваздуха и земљишта** (УН индикатор 3.9.1). Од укупног броја контролисаних јавних водовода градских насеља у Републици Србији у 2015. години, 27 или 17,4% водовода има истовремено и физичко-хемијску и микробиолошку неисправност, док је само 91 или 58,7 % било исправно. Пад загађености ваздуха сумпор-диоксидом у односу на претходну годину забележен је у Београду, Бору, Смедереву и Краљеву, док су вредности повишене у Ваљево, Кикинди, Крушевцу, Ћуприји и Јагодини. Средња годишња вредност имисије азот-диоксида је прешла дозвољену средњу годишњу граничну вредност за насељена места од 40,0 µg/m у случају Београда, Обреновца и Смедерева, то јест у 3 од 24 урбаних целина. Најзагађенија насеља у погледу присуства чађи била су Зајечар и Ужице⁶⁷.

2. ЕУ и међународни процеси

Право на здравље уграђено је у бројне међународне уговоре и декларације. Најважније су: Међународна повеља о људским правима (1948), Европска конвенција о заштити људских права и слобода (1950), Европска социјална повеља (1961), Међународна конвенција за елиминацију свих облика расне дискриминације (1965), Међународни споразум о економским, социјалним и културним правима (1966), Међународни споразум о грађанским и политичким правима (1989), Споразум о елиминацији свих облика дискриминације жена (1979), Конвенција против мучења, суровости, нечовечности и понижења (1984), Конвенција о правима детета (1989), УН Миленијумска декларација (2000-2001), Декларација о посвећености ХИВ/АИДС (2000) и међународне смернице за ХИВ/АИДС и људска права (консолидована верзија 2006).

Устав Светске здравствене организације (1946) је акт који установљава принцип да су владе држава одговорне за здравље становништва. У складу с овим актом усвојене су међународна здравствена регулатива (International Health Regulations) (2005) која правно обавезује државе да прате и обавештавају СЗО о догађајима који представљају међународну здравствену опасност.

Европска социјална повеља (1961) наводи да свако има право на социјалну и здравствену заштиту, без обзира на средства којима располаже. Ова повеља посебно обавезује државе да отклоне узроке болести, промовишу здравље, спречавају епидемије и подстичу личну одговорност за здравље.

Споразум о елиминацији свих облика дискриминације жена (1979, 1999) је једина међународна конвенција која штити репродуктивна права жена и прописује да државе морају да осигурају једнаку доступност медицинских услуга, укључујући и мере планирања породице и бесплатну негу и одговарајућу исхрану током трудноће, пост наталног периода и дојења.

⁶⁶ СЗО, European Health for All Database, <https://gateway.euro.who.int/en/hfa-explorer/>

⁶⁷ Здравствено-статистички годишњак РС 2015, Институт за јавно здравље „Батут“, 2016.

Резолуција о принципима заштите особа са менталним болестима (1991) и унапређење менталног здравља промовише права ментално оболелих/заосталих обухвата пропозиције које се односе на информисани пристанак, тајност података, стандарде за негу и третман. Један од принципа забрањује дискриминацију по основу менталне заосталости.

УН конвенција о правима особа са сметњама (2006), Конвенција Савета Европе о борби против медицинских производа и осталих злочина који угрожавају јавно здравље (2011).

У оквиру **Талинске декларације „Здравствени системи за здравље и благостање”** земље чланице су се између осталог обавезале да ће: промовисати заједничке вредности солидарности, праведности и учешћа у формулисању здравствених политика, планирању и расподели ресурса и другим активностима које обезбеђују да се на тај начин посвећује пажња потребама сиромашних и других посебно осетљивих популационих група; Инвестирати у здравствене системе и стимулирати инвестирање у друге секторе; Промовисати транспарентност и бити одговорни за учинке здравствених система како би се постигли мерљиви резултати.

Кроз „**Оквирну конвенцију СЗО о контроли дувана СЗО**“ Србија се обавезује да примени различите мере у контроли дувана којима се смањују понуда и тражња за дуванским производима, а тиме и штетне последице по здравље становника.

ЕУ Стратегија здравља 2020 гради оквир за спровођење политика у здравству и фокусира се на два стратешка циља: побољшање здравља за све и смањење здравствених неједнакости; унапређење лидерства и партиципативног управљања за здравље. Дефинисана су четири приоритета која обухватају: инвестирање у здравље кроз целоживотни приступ и оснаживање грађана, решавање оптерећења од кључних заразних и незаразних болести, јачање система здравства који је усмерен на грађане, капацитета за јавно здравље и деловање у ванредним ситуацијама и стварање подржавајућих окружења и отпорних заједница.

Када је реч о јавном здрављу, правне тековине ЕУ (преговарачко поглавље 28: Заштита потрошача и здравља) покривају области које се односе на контролу дувана, озбиљне прекограничне опасности по здравље, укључујући преносиве болести, крв, ткива, ћелије и органе, права пацијента на прекогранично здравствено осигурање, медицинске производе, козметику и медицинске уређаје, као и оне које су у вези са менталним здрављем, превенцијом злоупотребе дрога, неједнакости када је реч о здрављу, исхраном, смањењем штетних последица коришћења алкохола, скринингом за рак, здравим окружењем укључујући превенцију повреда, промовисање безбедности, активно и здраво старење, као и европско деловање у области ретких болести⁶⁸.

Република Србија је приступила трећем Програму активности ЕУ у области здравља (2014-2020). Задатак овог програма је проналажење и промовисање најбоље праксе за спровођење најефикаснијих превентивних мера за решавање кључних фактора ризика, као што су пушење, злоупотреба алкохола, гојазност, ХИВ/AIDS, са фокусом на прекограничне здравствене претње, а све у циљу спречавања болести и промовисања здравих стилова живота⁶⁹. Кроз овај Програм Србија ће добити подршку за усаглашавање са европским стандардима у јавноздравственим областима, као што су: заразне болести, контрола дувана, ментално здравље, трансплантација и трансфузија.

3. Везе Националног стратешког оквира са циљаним вредностима (таргетима) за релевантни циљ одрживог развоја из Агенде 2030:

⁶⁸ Извештај о скринингу за поглавље 28, 2015.

⁶⁹ Национални план усвајања правних тековина ЕУ, друга ревизија, новембар 2016.

У периоду до 2010. усвојене су бројне стратегије у области јавног здравља и здравства⁷⁰, чији је рок истекао. Нису на прави начин правиле кохерентан стратешки оквир у овој области, јер су биле различитог степена тематске општости, углавном без акционих планова и система праћења, тако да се поставља питање да ли су, и у којој мери спровођене. Тренутно је сектор како без потребне кровне стратегије, тако и без докумената јавних политика које би разрадиле недостајуће релевантне тематске подобласти. Самим тим нема ни јасно дефинисаних и приоритизованих циљева који би на дужи рок ефективније усмерили алокацију расположивих ресурса. Пошто нису артикулисани конкретни резултати, не постоји свеобухватан оквир за транспарентан начин процене напретка и ефеката политика у здравству.

Циљна вредност **3.4. незаразне болести** стратешки је у Србији уобличена кроз **Стратегију за превенцију и контролу хроничних незаразних болести + АП до 2018.** Стратегијом су обухваћене кардиоваскуларне болести, малигни тумори, дијабетес, хронична опструктивна болест плућа и болести мускулоскелетног система (без повреда), јер ове ХНБ већ деценијама чине велики део оптерећења болестима у Србији, а имају заједничке факторе ризика (пушење, конзумирање алкохола, неправилна исхрана и физичка неактивност) и социјално-економске детерминанте.

Истој циљној вредности доприноси и **Стратегија развоја менталног здравља 2007-2017** са три кључна циља који се односе на побољшање здравља кроз превенцију менталних поремећаја и њихово лечење, као и унапређење менталног здравља, затим су одговор на захтеве угрожених особа, јер је потребно да се побољшају механизми за заштиту права појединаца са менталним поремећајима и напослету финансијску заштиту која треба да доведе до тога сви основни психотропни лекови буду доступни, односно да буду на позитивној листи.

Садашњи одговор Србије на циљну вредност **3.5. превенција злоупотребе опојних дрога** је **Стратегија о спречавању злоупотребе дрога за период од 2014-2021 и њен пратећи Акциони план (2014-2017).** Овај стратешки документ је у складу са Стратегијом ЕУ за борбу против дрога (2013-2020) и Акционим планом ЕУ за борбу против дрога (2013-2016).

Стратегија подстицања рађања као посебне циљеве, између осталог, наводи ублажавање економске цене подизања детета; усклађивање рада и родитељства; оснаживање психолошке цене родитељства; промоцију репродуктивног здравља адолесцената и борбу против неплодности. Тиме је одређен стратешки правац који је у непосредној вези са циљном вредношћу **3.7 репродуктивно здравље.**

Према НПАА, урађен је **Нацрт Националног програма превенције штете употребе алкохола и алкохолем узрокованих поремећаја у Србији 2016 – 2020, са Акционим планом,** али још увек није усвојен. Такође се у периоду до 2018. планира рад на изради **Стратегије за ретке болести** са Акционим планом за њено спровођење. Стратегија треба у потпуности да буде усклађена са Препоруком Савета Европе о активностима у области ретких болести и доприноси циљној вредности **3.а примена Оквирне конвенције СЗО о контроли дувана.**

⁷⁰ Стратегија контроле дувана, Стратегија безбедности и здравља на раду у РС за период 2009-2012, Стратегија јавног здравља РС, Стратегија за обезбеђење адекватних количина крви, Стратегија подстицања рађања, Стратегија за палијативно збрињавање, Стратегија за превенцију и контролу хроничних незаразних болести, Стратегија за стално унапређење калитета здравствене заштите и безбедности пацијената, Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у РС, Стратегија развоја заштите менталног здравља, Стратегија о ХИВ инфекцији и АИДС-у.

ЦИЉ 4: Обезбедити инклузивно и квалитетно образовање и промовисати могућности целоживотног учења.

1. Кратак опис стања

Образовање је покретач одрживог развоја и економског раста. На глобалном нивоу остварен је велики напредатак на остварењу универзалног основног образовања. Број деце које не похађају наставу преполовљен је од 2000. године⁷¹. Ово је праћено и повећањем писмености и већим бројем девојчица које се школују. Ипак, и даље постоје велике разлике у доступности образовања за разне маргинализоване групе. ЦОР 4 промовише идеју да сва деца заврше основно и средње образовање до 2030. године.

Србија је једна од ретких европских земаља у којима средње образовање није обавезно што неповољно утиче на остварење **циља 4.1.** који се односи на **бесплатно, једнако и квалитетно основно и средње образовање за све**. Према подацима РЗС, у популацији старијих од 15 година око 35% особа или нема завршено основно образовање или има само основно образовање. Иако се број деце на свим нивоима смањује због демографских промена, обухват је у благом порасту. Код основног образовања обухват је 97,6%⁷². Иако скоро сви ученици настављају образовање после основне школе, због великог осипања обухват генерације средњим образовањем је само 88,7%. О квалитету основног образовања најбоље говори ОЕЦД ПИСА тест (последњи пут рађен 2012. године у Србији) према коме су петнаестогодишњаци из Србије постигли у просеку 60 поена мање у односу на просек ОЕЦД земаља који износи 500.

Образовни систем у Србији није довољно инклузиван, јер његови капацитети да одговори на образовне потребе различитих осетљивих друштвених група недовољно су развијени, као и афирмативне мере за упис ученика из породица нижег социоекономског статуса. Многе образовно-васпитне установе имају архитектонске баријере које онемогућавају образовање особа са инвалидитетом. У Србији постоји укупно 48 школа за ученике са сметњама у развоју. У 2014. години у ове школе је било уписано 289 у предшколске програме, 4119 ђака у основне школе и 2008 у средње школе⁷³.

За остварење **циља 4.2. приступ квалитетном развоју у раном детињству, бризи и предшколском образовању** битан је податак да је обухват обавезног предшколског образовања (УН индикатор 4.2.2.) на задовољавајућем нивоу и износи 96,6%. Ипак, у укупном предшколском васпитању учествује мање од 50% деце, што је далеко испод европског просека од преко 85%. Велики проблем представља и неадекватна мрежа предшколских установа и недовољни капацитети.

У вези са циљем **4.3. једнака доступност јефтиног и квалитетног техничког, стручног и терцијарног образовања**, у Србији је обухват генерације која похађа факултет и високе школе око 48% и показује тенденцију благог раста. Највећи проблем представља неусклађеност квалификација са потребама тржишта рада што је од важности за остварење **циља 4.4. повећати број младих и одраслих са релевантним вештинама**.

Према УНИЦЕФ-овим подацима Србија је 39. земља на свету (од 160) према стопи писмености (УН индикатор 4.1.1.) која у Србији износи 98,1% што је у директној вези са остварењем **циља 4.6.** (језичка и нумеричка писменост за све младе и знатан број одраслих).

2. ЕУ и други међународни процеси у овој области

⁷¹ <http://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals/goal-4-quality-education.html>

⁷² <http://webzrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/02/28/89/05-OBRAZOVANJE.pdf>

⁷³ <http://www.zuov.gov.rs/obrazovno-vaspitne-ustanove/>

“Паметан раст” заснован на образовању и науци један је од три темеља стратегије **Европа 2020**. Путем Агенде вештина, стратешког оквира за образовање и обуке и кроз Паметан раст” заснован на образовању и науци један је од три темеља стратегије Европа 2020. Путем Агенде вештина, стратешког оквира за образовање и обуке и кроз Erasmus+ програме, Европа директно подржава унапређење образовања и обука у земљама чланицама.

Србија и даље има статус партнерске земље у оквиру програма **Еразмус+** што значи да су делови овог програма отворени за Србију а нарочито они који се односе на сегмент високог образовања. Према НПАА, предвиђено је да Република Србија оствари пуноправно учешће у програму Еразмус+ почетком 2019. године.

У претходном периоду од 2001. до 2013. године Србија је активно учествовала у **Темпус** програму Европске уније (пре него што је интегрисан у Еразмус+ програм). Институције из Србије су привукле око 45 милиона евра из Темпус програма и као такав био је највећи финансијски инструмент за модернизацију високог образовања у Србији и укључивање Србије у актуелне токове европског простора високог образовања.

У априлу месецу 2014. године, Република Србија је прихватила позив Европске комисије за учешће у **Отвореном методу координације (ОМК)** у области образовања и обука и тиме прихватила права и обавезе у овој области до пуноправног приступања Републике Србије Европској унији.

За приступање Србије Европској унији од велике је важности чињеница да је Србија у фебруару 2017. године успешно отворила и привремено затворила **преговарачко поглавље 26** које се односи на образовање и културу.

Србија учествује и у великом број регионалних иницијатива које су релевантне за остварење ЦОР 4. Посебно је важно напоменути **Центар за предузетничко учење Југоисточне Европе (SEECEL)** као и **Иницијатива за реформу образовања Југоисточне Европе (ERISEE)**. За реформе у Србији важна је и сарадња са **Европском фондацијом за обуке (ETF)**, са центром у Италији чији је циљ развој едукације и тренинг система у партнерским државама Европске уније.

3. Везе Националног стратешког оквира са циљаним вредностима (таргетима) за релевантни циљ одрживог развоја из Агенде 2030:

Најважнији стратешки документ Републике Србије за остварење ЦОР 4. је Стратегија развоја образовања до 2020. године (са Акционим планом) која је усвојена 2012. године. Овај кровни стратешки документ покрива све нивое образовање у Србији као и све аспекте образовног система, укључујући инклузивност образовања, усклађивање са потребама привреде, унапређење квалитета и обухвата.

4.1. ЦОР 4 – Циљна вредност: Бесплатно, једнако и квалитетно основно и средње образовање за све – је у фокусу Стратегије развоја образовања и пратећег Акционог плана. Приоритети Стратегије у овој области су усавршавање и примена стандарда образовања, оптимизација мреже школа, смањење стопе осипања, вредновање образовних постигнућа и јачање васпитне функције школа. Једна од активности дефинисаних Акционим планом је и развој инклузивног образовања. Планирано је успостављање јединице за инклузију, доношење подзаконских аката у овој области и доношење плана развоја и праћења ове области. Рок за ову активност је 2020. година.

Велики број активности предвиђених Стратегијом усмерен је ка остварењу циља **ЦОР 4 – Циљна вредност: приступ квалитетном развоју у раном детињству, бризи и предшколском образовању (4.2)**. Циљ је увођење бар полудневног предшколског програма у трајању од једне школске године за сву децу између 3 и 5,5 година. Неопходно је и дефинисање и усвајање стандарда квалитета, акредитација предшколских установа, повећање обухвата и унапређење мреже предшколских

установа. У овој области, значајна средства за реализацију ових циљева добијена су у оквиру пројекта Светске банке за унапређење предшколског образовања.

ЦОР 4 – Циљна вредност: једнака доступност јефтиног и квалитетног техничког, стручног и терцијарног образовања (4.3) препознат је у свим својим аспектима у оквиру постојеће Стратегије. Од велике важности за овај циљ је и успостављање Националног оквира квалификација (НОК) али и других мера предвиђених стратегијом. Акциони план у области средњег стручног образовања предвиђа стандардизацију испита, увођење мајсторског образовања, глексибилнију организацију наставе, усклађивање са потребама привреде, смањење стопе раног напуштања, укључивање послодаваца у процес развоја овог степена образовања и успостављање система праћења и вредновања. Велики број мера односи се и на унапређење терцијарног образовања. Ипак, тренутни модел финансирања високог образовања не заснива се на потребама тржишта рада или предикцијама развојних стратегија земље већ је базиран на броју одељења и наставног особља факултета.

ЦОР 4 – Циљна вредност: повећати број младих и одраслих са релевантним вештинама (4.4) је од изузетне важности за Србију. Због неусклађености квалификација радне снаге са потребама тржишта рада, у току је увођење концепта Националног модела дуалног и предузетничког образовања којима би ученици средњих школа имали интензивну практичну припрему у предузећима у којима би се касније и запослила. У оквиру пилот програма дуалног образовања већ је укључено 1000 ученика и 62 компаније од којих одређени број чине и мала и средња предузећа на локалном нивоу.

Један од циљева Стратегије је и правичнији систем образовања који ће омогућити већи обухват све деце и посебно деце из маргинализованих група што је у складу са **ЦОР 4 – Циљна вредност: елиминисати родну неједнакост у образовању и обезбедити једнак приступ за рањиве групе, укључујући особе са инвалидитетом и децу у рањивим ситуацијама (4.5)**. Само једна од мера предвиђених Акционим планом бави се инклузивним образовањем а посебне активности нису дефинисане за различите категорије маргинализованих група. Тема образовања препозната је као изузетно битна и у оквиру **Стратегије за унапређење положаја Рома у Републици Србији**⁷⁴ која међу приоритете стврстава и програме који се односе на све нивое образовања, као и на образовање одраслих, афирмативне мере за перманентно образовање Ромкиња и већи обим стипендирања будућих ромских студената, са нагласком на девојке.

Стратегија препознаје и недовољну функционалну, математичку и научну писменост (као и информатичку и културно-уметничку писменост) код ученика основних школа у Србији као проблем. Ипак, специфичне активности за реализацију **ЦОР 4 – Циљна вредност: језичка и нумеричка писменост за све младе и знатан број одраслих (4.6)** нису дефинисане Акционим планом. Један од приоритета горепоменутог Стратегије за унапређење положаја Рома у Републици Србији је и описмењавање Ромкиња свих узраста.

ЦОР 4 – Циљна вредност: унапредити знања и вештине за одрживи развој (4.7) није довољно покривен постојећом Стратегијом. Иако овај документ препознаје важност унапређења образовања у области животне средине за потребе одрживог развоја, у Акционом плану нису дефинисане конкретне мере за остварење овог циља. У овом тренутку, једине активности које се спроводе а у вези су са остварењем овог циља нису системске већ се свводе на активности појединих школа, често уз донаторску подршку. Иако **Стратегија одрживог развоја до 2018. године** даје нешто већи простор овој теми, праћење спровођења ове Стратегије се не спроводи још од 2010. године.

⁷⁴ <http://www.inkluzija.gov.rs/wp-content/uploads/2010/03/Strategija-SR-web-FINAL.pdf>

Јачање васпитне функције школа на свим нивоима образовања са циљем превенције насиља интегрисано је као приоритет у Стратегију и Акциони план што је важно за остварење **ЦОР 4 – Циљна вредност: изградити и побољшати образовне објекте (прилагођени особама са инавалдитетом, безбедна, ненасилна, инклузивна и делотворна окружења за учење) (4.а)**. Стратегија такође препознаје важност унапређења образовне инфраструктуре за квалитет образовања. Ипак, специфичне мере за прилагођење објеката особама са инавалдитетом нису препознати у оквиру стратешког оквира. Ускоро се очекује доношење **Стратегије унапређења положа особа са инавалдитетом** у Републици Србији која ће боље одговорити на ово важно питање.

2.2.3. Животна средина и клима (циљеви одрживог развоја 6,7, 11,12,13 и 15)

У овом сегменту описани су резултати мапирања стратешког оквира у односу на циљеве који су релевантни за заштиту животне средине и борбе против климатских промена.

ЦИЉ 13: Борба против климатских промена

1. Кратак опис стања

Климатске промене манифестују се превасходно у промени тренда просечне годишње температуре и количине падавина. Процене⁷⁵ за наше подручје до краја века указују на повећање годишње температуре ваздуха и до 4°C (глобална циљана вредност је максимално 2°C). Такође се очекује смањење летњих падавина и до 20%. Импликације по пољопривредне културе су више него очигледне.

Укупне материјалне штете изазване екстремним климатским и временским условима у Србији, од 2000. до данас, прелазе 5 милијарди евра, а више од 70% губитака су повезани са сушом и високим температурама. Други главни узрок значајних губитака биле су поплаве. Уложена средства за адаптацију у износу од 68 милиона евра су несразмерно мале, што указује на неопходност интензивнијег спровођења мера адаптације, као једног од облика превенције⁷⁶. Према ЕУ стратегији адаптације на измењене климатске услове (2013), улагањем 1 ЕУР у превенцију од поплава, избегава се плаћање санирања штета у износу од 6 ЕУР. Издвајања из буџета РС за заштиту животне средине 2015. године износила су 0,3 % бруто домаћег производа, што је чак 5 до 8 пута мање него у државама чланица ЕУ из Централне Европе где су у периоду пре приступања ЕУ, њихова улагања у област животне средине кретала у распону 1,5 % - 2,5 % БДП⁷⁷. Укупни приходи од накнада које се односе на заштиту животне средине по принципу „загађивач плаћа“ у 2015. години износили су 0,24 % БДП, што је мање него у 2014 са 0,27 % учешћа у БДП. Улагања привредних сектора 2015. износила су 0,21 % БДП, за разлику од 2013. када је учешће у БДП било 0,32 %. У односу на укупна средства, највећи удео у улагањима за животну средину има сектор енергетике и рударства са 57,8 %.

У борби против климатских промена битни су бројни фактори као што су квалитет ваздуха, управљање отпадом, управљање водама, заштита природе и земљишта, контрола индустријског загађења и енергетских трансформација, управљање ризиком, ефикасност и квалитет цивилне заштите. Тако је током 2015. године 58,5 % становништва Републике Србије имало је чист или

⁷⁵ Тихомир Поповић, Елизабета Радуловић, Миленко Јовановић: Колико нам се мења клима, каква ће бити наша будућа клима?, Агенција за животну средину, Министарство за заштиту животне средине

⁷⁶ Ана Репач, Национални циљеви у области климатских промена - напредак у спровођењу међународних обавеза и хармонизацији са правним тековинама ЕУ, Министарство пољопривреде и заштите животне средине, септембар 2016.

⁷⁷ Агенција за заштиту животне средине: Извештај о економским инструментима за заштиту животне средине у Републици Србији за 2015. -индикаторски приказ, 2017.

незнатно загађен ваздух. У истом периоду 36,2 % становништва је имало квалитет ваздуха који захтева побољшање. Нарочито у агломерацијама Београд, Бор, Ужице и Панчево током 2015. године ваздух је био прекомерно загађен.⁷⁸ Анализа удела главних извора локализованог загађења земљишта у укупном броју показује да највећи удео имају јавно комуналне депоније са 42,78%. У планирању мера за смањење ризика важно је усмерити пажњу и на процесе нестабилности терена са појавама клизишта и одрона, заступљених на око 25-30% територије Републике Србије⁷⁹.

Један од кључних изазова у борби против климатских промена и планирања одговарајућих митигационих мера је доступност и ажурирано прикупљање квалитетних података са терена. Одсек за климатске промене при Министарству заштите животне средине редовно подноси извештаје Оквирној конвенцији УН о промени климе (UNFCCC) који укључују и одредбе Уредбе о механизму за мониторинг. Према ревидираном Националном плану за усвајање правних тековина (НПАА), пуно испуњење захтева у вези са мониторингом и извештавањем очекује се најкасније 2019. године. Агенција за заштиту животне средине, 2014. је први пут извештавала према Европској мрежи за информације и посматрање (EIONET) за SO₂, NO₂, NO, NO_x, CO, PM₁₀ и озон користећи е-извештавање. Успостављен је информациони систем Националног регистра извора загађивања, што омогућава Агенцији за животну средину (МЖС) интегрисано електронско извештавање о животnoj средини. Интернет портал ПРТР регистра (регистар великих извора загађивања), у складу са Архуском конвенцијом омогућава јавности ефикасан приступ информацијама⁸⁰. Тиме Агенција за заштиту животне средине обезбеђује релевантне информације о количинама отпада које до сада нису у потпуности праћене. Кроз рад Националне озонске канцеларије, при Министарству заштите животне средине, Србија као потписница Монтрелског протокола испуњава преузете обавезе применом прописа и пружањем помоћи индустрији у расхладном сектору, за смањење употребе и исправно поступање са супстанцама, које оштећују озонски омотач⁸¹.

Очекује се да ће захтеви из Директиве о одговорности за штету према животnoj средини бити пренешени у домаће законодавство посебним Законом о одговорности за штету према животnoj средини, чиме је планирано потпуно преношење те Директиве у 2018. години.

2. ЕУ и други међународни процеси у области климатских промена

ЕУ, као лидер у области политика које се односе на заштиту животне средине и ублажавање климатских промена (**преговарачко поглавље 27**), сетом директива намеће највише стандарде у подстицању одрживог развоја. То чини кроз прелазак на привреду ефикасних ресурса, ниске емисије гасова, принцип „загађивач плаћа“, борбу против доношења штете животnoj средини у самом извору, адаптације на климатске промене и повећања отпорности на катастрофе. Област климатских промена регулисана је са 58 одлука/уредби/директива. Превођење ЕУ директива у национално законодавство, а нарочито њихова имплементација је веома захтевна и подразумева

⁷⁸ Министарство пољопривреде и заштите животне средине: Годишњи извештај о стању квалитета ваздуха у Републици Србији 2015. Године

⁷⁹ Агенција за заштиту животне средине: Извештај о стању земљишта у републици србији • индикаторски приказ, 2017.

⁸⁰ Министарство заштите животне средине, Агенција за заштиту животне средине, ИЗВЕШТАЈ - **Управљање отпадом** у републици србији у периоду 2011-2016. година, јул 2017.

⁸¹ Министарство за заштиту животне средине, <http://www.ekologija.gov.rs/obuke-i-kampanja-o-znacaju-zastite-ozonskog-omotaca/#more-22304>

огромне инвестиције. Инвестициони трошкови⁸² само за квалитет ваздуха и климатске промене у циљу потпуне усклађености са ЕУ захтевима процењене су на 294 милиона ЕУР.

Смањење потрошње енергије и загађења животне средине као последица енергетских трансформација је кључни циљ енергетске политике ЕУ⁸³ кроз коју се спроводи значајан део *Acquis*-а за климу. *Енергетска заједница Југоисточне Европе*, чија је Србија чланица, усмерава спровођење енергетске ефикасности и коришћење обновљивих извора енергије, као и спровођење обавеза предвиђених *Кјото протоколом*. Тиме се доприноси испуњењу **ЦОР 13**, прецизније **циљаној вредности (13. а)** која се односи на **спровођење обавезе преузете из „Оквирне конвенције УН о климатским променама“**.

Европска унија, кроз **2030 Оквир за климатску и енергетску политику** (*2030 climate and energy policy framework*) одређује правац и циљне вредности: Побољшање енергетске ефикасности за 27%; Удео обновљивих извора енергије за 27%; Смањење емисије CO₂ за најмање 40% у односу на 1990.

У оквиру Енергетске заједнице за Југоисточну Европу, средином 2017. основана је „Акциона група за климу“ (Climate Action Group), као платформа за сарадњу представника министарстава и других релевантних институција надлежних за енергетику, климатске промене и животну средину. Циљ ове иницијативе је како у подршци развоју климатске политике и транспонувању релевантне регулативе у национална законодавства, тако и ефективном спровођењу те политике и постављању нових циљних вредности за 2030. за све чланице потписнице. Енергетска заједница и Балканска зелена фондација организовали су тзк. Форум одрживости (Sustainability Forum) на коме се окупља велики број заинтересованих страна и тематизује престојавање ка одрживој енергетици. Уједно је потписан и Меморандум о разумевању са ЕБРД с циљем јачања сарадње у области развоја одрживе енергетике и климатских промена на Западном Балкану.

Од међународних конвенција треба истаћи **Оквирну конвенцију о климатским променама** усвојену на Рио конференцији 1992. године. Имала је за циљ стабилизацију гасова с ефектом стаклене баште. Обавезе, између осталог, обухватају развој и објављивање националних катастара емисија и извора свих гасова стаклене баште који се не контролишу Монреалским протоколом, формулисање, остваривање и ажурирање националних и/или регионалних програма за ублажавање неповољних последица и адаптацију на промену климе. **Протокол из Кјота** потписао је 159 држава 1997. године. Он садржи квантификоване обавезе у погледу смањења емисија за индустријализоване државе.

Кључним одредбама **Паришког Споразума** из 2015. предвиђено је следеће: ограничење повећања температуре испод 2°C у односу на преиндустријски период; усвајање националних доприноса, односно националних циљаних вредности, *њихову ревизију сваких пет година* и одређивање мера за њихово постизање; обавеза достављања редовних извештаја о емисијама и постигнутом напретку у односу на национално одређене мете. Србија се и пре Париске конференције о климатским променама обавезала да смањи емисије гасова са ефектом стаклене баште за 3%, чиме би уједно и смањила зависност од увоза енергије.

⁸² Национална стратегија РС за апроксимацију у области животне средине

⁸³ Основна документа: ЕУ Пакет за климу и енергију (законодавни пакет), Оквир за 2030, Roadmap 2050 (стратегија) - Смањење емисија за 80% у односу на ниво из 1990, Стратегија адаптације на измењене климатске услове ЕУ – 2013.

Оквир из Сендаја за смањење ризика од катастрофа 2015-2030 (Хјого оквир) циља на знатно смањење ризика од катастрофа и губитка живота, услова за стварање средстава за живот и здравља и губитка економске, физичке, културне и еколошке имовине људи, компанија, заједница и земаља.

3. Везе Националног стратешког оквира са циљаним вредностима (таргетима) за релевантни циљ одрживог развоја из Агенде 2030:

До сад је Србија за UNFCCC поднела **Прву националну комуникацију о климатским променама** (NC1, 2010) и **један двогодишњи ажурирани извештај** (BUR1, 2016). Усвајање **Другог националног извештаја према Оквирној конвенцији УН о промени климе** (СНЦ) је било предвиђено је до краја 2016. године, али је одложено.

Република Србија је усвојила сет стратешких докумената који се односе на управљање ризицима који су везани за климатске промене и којима се операционализује **ЦОР 13 - Циљна вредност: Прилагодљивост на ризике везане за климатске промене (13.1)** Треба истаћи **Национални програм управљања ризицима од елементарних непогода** са АП до 2020. (УН индикатор 13.1.2) који садржи 6 компоненти: Изградња и развој институција; Идентификација и праћење ризика везаних за елементарне непогоде; Структурно и неструктурно смањење ризика; Системи раног упозоравања и спремности; Стратегија финансирања у случају ризика; Ефикасан опоравак.

Програмом за финансирање ризика у случају елементарних непогода за Републику Србију до 2019. дефинисана су циљеви за национални, локални и индивидуални ниво.

Национална стратегија заштите и спасавања у ванредним ситуацијама остварује се кроз стратешке области усклађене са Хјого оквиром за деловање: смањење ризика од катастрофа треба да постане национални и локални приоритет са јаком институционалном основом за спровођење; идентификација, процена и праћење ризика и побољшано рано упозорење; употреба знања, иновација и образовања у циљу изградње културе безбедности и отпорности на свим нивоима; смањење фактора ризика; и припрема за случај катастрофе ради ефикасног (хитног) реаговања на свим нивоима. Ипак, треба напоменути да за ову стратегију није урађен Акциони план, па је имплементација и праћење онемогућено. Слична ситуација је и са Стратегијом заштите од пожара за период од 2012. до 2017. године која такође нема АП.

Кључни стратешки документи у овој области још увек нису усвојени. У припреми је **Стратегија борбе против климатских промена са акционим планом** као кровни документ и **Стратегија адаптације на измењене климатске услове** (израда планирана кроз IPA 2016). Од Стратегије за борбу против климатских промена се очекује да идентификује приоритетне мере за смањење емисије гасова и дефинише одговорне институције, рокове за имплементацију и финансијска средства. Стратегија адаптације треба да да оквир за политику прилагођавања на климатске промене и то нарочито за приоритетне области пољопривреде, шумарства и управљања водама. Смањења емисија гасова са ефектом стаклене баште у релевантним секторима биће утврђене 2018. године кроз ову Стратегију.

Поред ових кровних докумената, према НПАА у периоду до 2018. године планирано је, или је већ у припреми још неколико стратешких докумената везаних за ову област:

Стратегија заштите ваздуха, планирана у периоду 2018-2020 са акционим планом којима се укључују циљеви UNECE Гетеборшког протокола и дефинисање дугорочних мера за смањење емисија из различитих сектора релевантних за NEC директиву;

Стратегије НИГП - Национална инфраструктура геопросторних података за период од 2017. до 2021. године важна је због превођења Директива „INSPIRE“ (Директива 2007/2/E3) за коју се очекује да ће бити потребно тражити прелазни период;

Стратегија управљања отпадом за период 2019-2024, са интегрисаним планом управљања опасним отпадом), као дела Националног плана управљања отпадом који прати стратегију;

Стратегије о управљању отпадним муљем предвиђена је до краја 2017. године;

Национални акциони план за ублажавање последица суше и деградације земљишта.

ЦОР 13 - Циљна вредност: Мере за климу интегрисане у националне политике и стратегије (13.2) уграђени су у више стратешких докумената (УН индикатор 13.2.1). Кровни документ је **Национални програм заштите животне средине**, усвојен 2010. за десетогодишњи период до 2019. и представља и садржи приоритетне краткорочне и средњорочне циљеве за специфичне области животне средине. Поглавље 4.2 се тематски бави квалитетом ваздуха и климатским променама.

Стратегија одрживог развоја до 2018. године има за циљ да уравни три стуба одрживог развоја: одрживи развој економије, привреде и технологије, одрживи развој друштва на бази социјалне равнотеже и заштиту животне средине уз рационално располагање природним ресурсима. Први Извештај о напретку у спровођењу Националне стратегије одрживог развоја Влада је усвојила Закључком 24. јуна 2010. године где су приказани индикатори одрживог развоја којима се може пратити напредак у спровођењу Стратегије. Одабрани индикатори били су усаглашени с листом индикатора одрживог развоја УН, која обухвата и индикаторе спровођења Миленијумских циљева развоја. Нажалост потоњи извештаји нису рађени, тако да по истеку ове стратегије, крајем 2017. године не може да се процени прогрес, у остварењу циљева, као ни постигнути ефекти.

Стратегија развоја енергетике до 2025 + (АП припремљен, чека усвајање на Влади) као један од три приоритета наводи свеобухватну транзицију ка одрживој енергетици, кроз унапређење енергетске ефикасности у обављању енергетских делатности и потрошњи енергије; повећавање удела енергије из обновљивих извора енергије и унапређење стања и система заштите животне средине у свим областима енергетских делатности.

Србија је до сада усвојила три сукцесивна плана за енергетску ефикасност. **Трећи акциони план за енергетску ефикасност** Републике Србије припремљен је за период до 2018. 3. АПЕЕ садржи извештај о досадашњим резултатима уштеда финалне енергије и статусу реализације појединих мера дефинисаних у оквиру 2. АПЕЕ, циљеве за уштеду финалне енергије у 2018. години и мере за њихово достизање. Циљ предвиђене укупне уштеде енергије у 2018. години износи 0,7524 Mtoe, што представља уштеду од 9% у односу на потрошњу енергије у 2008. години. Закључно са 2015. годином остварене су уштеде од 0,37 Mtoe, што представља 93% уштеда предвиђених за период од 2010. до 2015. године односно око 50% циља који треба остварити закључно са 2018. годином.

Национални акциони план за коришћење обновљивих извора енергије Републике Србије је стратешки документ из области енергетике којим се подстиче инвестирање у област обновљивих извора енергије, а у коме су утврђени циљеви коришћења обновљивих извора енергије до 2020. и начин њиховог остварења. Овим планом су дефинисани национални циљеви за учешће енергије из обновљивих извора енергије у сектору саобраћаја, електричне енергије и грејања и хлађења до 2020. године са конкретним мерама које треба спровести. У складу са Директивом 2009/28/EЗ и Одлуком Министарског савета Енергетске заједнице (18/10/2012), Србија је себи поставила амбициозан циљ од 27% ОИЕ у бруто финалној потрошњи енергије у 2020. години, и с тим у вези донела је читав низ закона, прописа и административних одредби.

ЦОР 13 је у непосредној корелацији са неколико других циљева одрживог развоја и очекују су синергетски ефекти у њиховом остварењу. То су **ЦОР 6:** Обезбеђени санитарни услови и приступ пијаћој води за све, **ЦОР 7:** Доступна и обновљива енергија, **ЦОР 11:** Одрживи градови и заједнице,

ЦОР 12: Одговорна потрошња и производња и **ЦОР 15:** Одрживо управљање шумама, сузбијање дезертификације и деградације земљишта.

ЦИЉ 6: Обезбеђени санитарни услови и приступ пијаћој води за све

На канализациони систем је у 2016. години било прикључено 59,5% домаћинстава. Пречишћавање отпадних вода је на ниском нивоу, с обзиром да у Србији тренутно постоји 55 постројења за пречишћавање отпадних вода и да се пре испуштања у реципијенте пречисти свега 11% отпадних вода (од укупно испуштених 408 мил. м³ отадних вода у 2016. години пречишћено је само 45 мил. м³) (УН индикатор 6.3.1). Београд као највећи произвођач отпадних вода још увек нема изграђено постројење за прераду отпадних вода. Најважнији предуслов за спровођење Директиве о води за пиће и Директиве о третману комуналних отпадних вода је реструктурирање јавних предузећа, побољшање наплате трошкова и динамичко усклађивање тарифа за финансирање рада развијене инфраструктуре.

ЦОР 6 у Србији се спроводи преко транспозиције две кључне ЕУ директиве. Релативна усклађеност **Директиве о води за пиће** је постигнута на многим пољима, али постоје велики проблеми на делу територије АП Војводине када је реч о присуству арсена у подземним водама. Инвестиционе потребе у погледу спровођења **Директиве о води за пиће**, а нарочито **Директиве о третману комуналних отпадних вода** су огромне. Наиме, сектор за управљање водама заузима највише место у уделу укупних трошкова апроксимације у области животне средине. Према проценама за достизање стандарда ЕУ у управљању водама потребно је издвојити 5,5 млрд. евра (1,3 млрд. евра за воду за пиће, 3,3 млрд. евра за отпадне воде и 0,9 евра за смањење загађења вода од пољопривреде)⁸⁴.

Кључни стратешки документ у овој области, а који се нарочито односи на спровођење циљане вредности **ЦОР 6.3:** Унапредити квалитет воде (УН индикатор 6.3.1), **ЦОР 6.4:** Повећати ефикасност коришћења воде у свим секторима (УН индикатор 6.4.1), и **ЦОР 6.5** на свим нивоима је **Стратегија управљања водама на територији Републике Србије за период од 2016. до 2034. године**. Циљ је постизање интегралног управљања водама, односно усклађеног водног режима на целој територији Републике Србије и обезбеђење таквог управљања водама којим се постижу максимални економски и социјални ефекти на правичан и одржив начин и уз уважавање међународних споразума (УН индикатор 6.5.2). Према процени, за развој и ефикасно управљање у сектору вода у наредних 20. година потребно је издвојити 21,7 милијарди евра, од чега улагања за потребе канализације и заштите вода износе 43% (7,7 млрд. евра) (УН индикатор 6.5.1 и УН индикатор 6.а.1).

ЦИЉ 7: Доступна и обновљива енергија

Покривеност електричном енергијом на територији Србије је 100% (УН индикатор 7.1.1.), док се енергетски интензитет (УН индикатор 7.3.1) од 2011. (0.537 тое/1000 EUR) полако смањује и у 2014. је износио 0.442 тое/1000 EUR. Просечна вредност овог индикатора за ЕУ 28 у 2014. је била 0.122 тое/1000 EUR, што указује на то да српска економија троши много више енергије за производњу БДП него чланице ЕУ и рангирана је једино испред Исланда. Укупна финална потрошња (ТФЕС) у 2015 је била 8.770 ктое, од чега на резиденцијални сектор отпада 32%, услуге 10%, индустрију 26%, и транспорт 23%⁸⁵.

ЦОР 7 у Србији се спроводи кроз сет стратешких докумената и институционалних аранжмана који обезбеђују координисан енергетски развој региона Југоисточне Европе. Асquis за енергетику и део

⁸⁴ Национална стратегија Републике Србије за апроксимацију у области животне средине

⁸⁵ Извештај Енергетске заједнице за Југоисточну Европу, септембар 2016

acquis-a за животну средину, кроз које се стреми највишим европским стандардима у тој области спроводи се под супервизијом Енергетске заједнице за Југоисточну Европу.

Кључни циљеви су стабилан регулаторни и тржшњи оквир, интегрисано тржиште енергије, сигурност снабдевања (**ЦОР 7.1**), унапређење стања животне средине у односу на снабдевање енергијом и промовисање обновљивих извора енергије (**ЦОР 7.2**) и енергетске ефикасности (**ЦОР 7.3**). Поред кровног документа, **Стратегије развоја енергетике до 2025**, Миистарство за рударство и енергетику је у обавези да производи, ажурира и извештава о спровођењу два типа плана који се раде по ЕУ методологији. То су **национални планови за енергетску ефикасност и обновљиве изворе енергије**.

Према одредби члана 20. Уговора о оснивању Енергетске заједнице, Република Србија је прихватила обавезу да примени европске директиве у области обновљивих извора енергије. Тако је Директивом 2009/28/ЕЗ о промоцији коришћења обновљивих извора енергије одређен захтеван обавезујући циљ за Републику Србију који износи 27% обновљивих извора енергије у њеној бруто финалној потрошњи енергије у 2020. години (УН индикатор 7.2.1.). Билансирање енергије из обновљивих извора енергије обухвата производњу и потрошњу електричне енергије из великих и малих водених токова, енергије ветра и сунца, као и производњу и потрошњу топлотне енергије из геотермалне енергије и чврсте биомасе.

Од 2010. године, када је у Републици Србији први пут успостављен правни оквир са подстицајним мерама („фид-ин“ тарифама), до октобра 2016. године је за производњу електричне енергије из ОИЕ изграђено нових објеката инсталисане снаге од 80,3 MW. Ипак, раст је значајнији са аспекта броја новоизграђених капацитета, него у погледу инсталисане снаге. Према Нацрту извештаја о спровођењу Акционог плана за коришћење обновљивних извора енергије, средином 2015. године, подношењем низа захтева за добијање привременог статуса повлашћеног произвођача покренуте су дуго најављиване велике инвестиције у области коришћења енергије ветра. Само у 2015. години поднето је 13 захтева за стицање привременог статуса повлашћеног произвођача за ветроелектране укупне инсталисане снаге 920,3 MW, што је знатно више од максималних капацитета који су планирани стратешким, планским и подзаконским документима у износу 500 MW до 2020. године.

У области енергетске ефикасности и обновљивих извора енергије главни партнери Републике Србије су Савезно министарство за економску сарадњу и развој СР Немачке (Bundesministerium für Wirtschaftliche Zusammenarbeit- BMZ), Немачка развојна банка (Kreditanstalt für Wiederaufbau-KfW) и Немачка организација за међународну сарадњу (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit-GIZ), а као део програма Немачке иницијативе за климу и технологију (изворни назив: Deutsche Klima-und Technologieinitiative-DKTI) (УН индикатор 7.а.1)

Унапређење енергетске инфраструктуре (ЦОР 7.б) на регионалном нивоу је подржано кроз листу приоритетних пројеката Енергетске заједнице, који задовољавају опште и посебне критеријуме за Транс-европску енергетску инфраструктуру (PECI) и чије дугорочне користи надмашују трошкове, а имају и трансграничну димензију.

Програм за остваривање стратегије енергетике ће, у складу са Стратегијом развоја енергетике Републике Србије до 2025, Просторним планом Републике Србије, Акционим плановима у области ОИЕ и енергетске ефикасности и другим релевантним стратешким документима дефинисати мере које се односе на доношење нових или усклађивање постојећих закона и подзаконских аката са Директивама и препорукама ЕУ, Одлукама и препорукама Енергетске заједнице као и Western Balkan Sustainable Charter у оквиру Берлинског процеса.

ЦИЉ 11: Инклузивни, безбедни, прилагодљиви и одрживи градови и насеља

Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре указује на потребу за ваљаном политиком развоја градова и урбаних насеља у Републици Србији како би се сучили са вишедеценијским заостајањем или стагнацијом развоја, као и бројним непримерним одговорима на изазове транзиције који су озбиљно угрозили развој српских градова и насеља, а нарочито квалитет живљења у њима. Постојећи правни оквир одражава начела одрживог развоја, интегралног приступа, али још увек није у потпуности усаглашен и кохерентан, па постоји потреба за увођењем модерних, савремених принципа одрживог урбаног развоја у складу са политикама ЕУ и Урбане агенде УН.

ЦОР 11, а нарочито **ЦОР 11.1** који се односи на **адекватан стамбени смештај**, спроводи се кроз политике уобличене у **Стратегији социјалног становања**. Највећи проблем са становишта развоја социјалног становања настао је након масовне и нереално јефтине приватизације станова почетком 90-их, када је јавни стамбени фонд скоро потпуно ишчезао, а да истовремено кроз приватизацију нису била обезбеђена очекивана повратна финансијска средства за задовољавање стамбених потреба становништва са нижим примањима. Велики проблем представља и низак ниво услова становања у смислу инфраструктурне опремљености станова, што се највише односи на прикључак на канализациону мрежу и даљински систем грејања, као и неформална насеља са изузетно ниским квалитетом комуналних услуга (УН индикатор 11.1.1).

ЦОР 11.2: Одрживи транспортни системи и безбедност на путевима спроводи се кроз **Стратегију безбедности саобраћаја на путевима** у периоду 2015-2020. године са циљем смањењења смртности и ризика од тешких повреда.

ЦОР 11.3: Инклузивна и одржива урбанизација тема је **Стратегије одрживог и интегралног урбаног развоја у РС** коју ће Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре припремити у 2018. Европска унија је донела и велики број политика, повеља и декларација којима се утврђује оквир одрживог и интегралног урбаног развоја у њеним државама чланицама. Кључни документи су „**Лајпцишка повеља о одрживим европским градовима**” (2007), **Декларација о урбаном развоју из Толеда** (2010), **Територијална агенда ЕУ 2020** (2011.), **Декларација из Риге** (2015), **Урбана агенда ЕУ** (2016). На нивоу Европе постоји јасан консензус о карактеру европског града будућности и принципима на којима идеални европски град треба да буде заснован (ЕК 2011, 2014). Нова **Урбана агенда УН** усвојена је у оквиру **Хабитат III Конференције УН** о становању и одрживом урбаном развоју у Киту 2016. Она утврђује нове стандарде интегралног и одрживог развоја, и садржи смернице за одрживи урбани развој у државама чланицама. Државе чланице су се обавезале на преношење Нове урбане агенде кроз спроводиве и партиципативне урбане политике на националном и поднационалном нивоу (УН индикатор 11.3.2). Међународне смернице за урбанистичко и просторно планирање (**International Guidelines on Urban and Territorial Planning – IGUTP**) су први документ на глобалном нивоу за област просторног и урбанистичког планирања усвојен је од стране Управљачког савета УН Хабитата.

Просторни план Републике Србије, као први оперативни циљ наводи заштиту, контролисано и одрживо коришћење природе, природних ресурса, природног и културног наслеђа. **Стратегија развоја културе 2017-2027** је тренутно у процесу јавне расправе и очекује се да ће до краја године бити усвојена заједно са акционим планом. Предвиђене мере између осталог се односе интегрисану заштиту културне и природне баштине чиме ће се допринети остварењу **ЦОР 11.4**, који се управо односи на ову област (УН индикатор 11.4.1).

Националним програмом управљања ризиком од елементарних непогода обезбеђује се подршка напорима Владе за усклађивање са правним тековинама ЕУ, пре свега са Директивом о управљању водама, Директивом за поплаве, Директивом за климатске промене у вези са прилагођавањем на

климатске промене, као и Директивом за заштиту цивилног друштва. Такође промовише се и јачање регионалних платформи сарадње у управљању прекограничним речним сливовима, што је од суштинске важности за управљање водама и бујицама која Република Србија контролише само у једном свом делу (Дунав, Сава, Дрина, Тиса, итд.). Тиме се доприноси остварењу **ЦОР 11.5** који се односи на смањен број смртних случајева код елементарних непогода (УН индикатор 11.5.1).

Квалитет ваздуха и управљање отпадом на општинском нивоу – **ЦОР 11.6** покривен је **Стратегијом управљања отпадом за период 2010-2019.** године. Према НПАА планирана је нова за период 2019-2025, као и Стратегија заштите ваздуха, планирана у периоду 2018-2020. Већ сада је могуће праћење квалитета ваздуха у агломерацијама што омогућава извештавање по УН индикатору 11.6.2.

ЦИЉ 12: Одговорна поторшња и производња

Укупна количина отпада у Србији се креће око 9 милиона тона, док је количина произведеног отпада по становнику у 2016. износила 1.3 (t/stan/god), а количина произведеног отпада у односу на БДП (t/mil \$) 243,7 (УН индикатор 12.2.2). Удео опасног отпада у периоду 2011 – 2016 година се кретао од 0,7% до 1,2% у односу на укупни произведени отпад. У 2016. години удео опасног отпада у укупној количини отпада је износио је мање од 0,8%⁸⁶ (УН индикатор 12.4.2). Отпад из термичких процеса и износи око 70% од укупне вредности произведеног отпада. Највећи произвођачи отпада су термоенергетски објекти, који у току свог рада производе летећи пепео од угља. На основу података достављених од стране 297 оператера који имају дозволу за поновно иско-ришћење отпада, у току 2016. године је подвргнуто третману 1,68 милиона t отпада. Од укупне количине прерађеног отпада највише су заступљени отпадни метали који садрже гвожђе и отпади из термичких процеса односно шљака и летећи пепео од угља, а затим следе папирна и картонска амбалажа (УН индикатор 12.5.1).⁸⁷

Главни изазови управљања отпадом у Србији још увек се односе на обезбеђивање добре покривености и капацитета за пружање основних услуга, као што су сакупљање, транспорт и санитарно одлагање отпада. Око 70% активних депонија - сметлишта није предвиђено просторно-планским документима и немају урађену студија о процени утицаја на животну средину, нити имају потребне дозволе. На дивља сметлишта, ван контроле општинских јавних комуналних предузећа, баца се око 20% генерисаног комуналног отпада у Србији⁸⁸. Предвиђено је затварање и рекултивација постојећих сметлишта и изградња 26 регионалних санитарних депонија, са центрима за сепарацију рециклабилног отпада, постројењем за компостирање/МБТ и трансфер станицама. У плану је израда посебног модула за извештавање о несанитарним и дивљим сметлиштима, као и одговарајућа ГИС компонента. На основу Извештаја⁸⁹ о спровођењу Плана смањења амбалажног отпада (2015. - 2019.) може се закључити да су сви оператери система управљања амбалажним отпадом испунили опште националне циљеве и у 2015. и 2016. години.

ЦОР 12, а нарочито циљне вредности које се односе на одрживо и ефикасно коришћење природних ресурса (**12.2**), затим исправно управљање хемикалијама (**12.4**), значајно смањење генерисања отпада и његова прерада (**12.5**) и напослетку одрживе јавне набавке (**12.7**) адресиране су бројним мерама и активностима које се спроводе.

⁸⁶ Управљање отпадом у Републици Србији у периоду 2011-2016, Агенција за животну средину

⁸⁷ Управљање отпадом у Републици Србији у периоду 2011-2016, Агенција за животну средину

⁸⁸ Министарство заштите животне средине, Агенција за заштиту животне средине, Извештај - Управљање отпадом у Републици Србији у периоду 2011-2016. Година, јул 2017.

⁸⁹ Агенција за заштиту животне средине, Службени гласник РС, бр. 88/09

Свака локална самоуправа има обавезу израде локалног плана управљања отпадом, а сваки регион, израду регионалног плана управљања отпадом. На локалу је скоро 84% општина усвојило такве планове. Од 28 предвиђених регионалних планова, 13 није усвојено или припремљено. То довољно сведочи о лошој међуопштинској сарадњи која у знатној мери утиче и на функционалност и ефекте регионалних депонија.

Транзиција ка унапређеној циркуларној економији у ЕУ се спроводи кроз тз. „пакет за циркуларну економију“ који је Европска комисија усвојила крајем 2015. „Пакет“ подразумева различите инструменте укључујући законске предлоге за отпад, са циљаним вредностима које се односе на смањење одлагања отпада на депоније и повећање рециклирања и поновне употребе. Како би се затворио круг животног циклуса производа, овај пакет мера обухвата и Акциони план који треба да подржи принципе циркуларне економије у сваком кораку ланца вредности од производње до потрошње. Очита је непосредна синергија са ЕУ циљевима који се односе на климу и енергетику и усвојен пакет мера кроз документ „Чиста енергија за све Европљане“ (*Clean Energy for all Europeans*)

За ЦОР 12 од непосредног значаја је ЕУ оквирна директива за отпад (*EU Waste Framework Directive*) са два кључна циља: превенција и смањење негативног утицаја проистеклог стварањем и управљањем отпадом и побољшање ресурсне ефикасности. Превенција стварања и поновно коришћење отпада су пожељне опције, затим рециклажа и повраћај енергије. Седми акциони програм за животну средину (*7th Environment Action Programme*) као један од циљева наводи ресурсно ефикасну, зелену и конкурентну ниско-карбонску економију. Као део *EY Стратегије 2020*, мапа пута (*Roadmap to resource efficient Europe*) ка ресурсно ефикасној Европи даје смернице за повећање ресурсне продуктивности и раздвајање економског раста од коришћења ресурса и утицаја на животну средину.

У Србији су кључни стратешки документи из ове области **Национална стратегија одрживог коришћења природних ресурса и добара**, која нема АП, па је немогуће пратити имплементацију, **Стратегија управљања отпадом за период 2010-2019**, која се бави се и опасним отпадом, **Национални акциони план за коришћење обновљивих извора енергије Републике Србије до 2020**, **3. Национални акциони план за енергетску ефикасност**. Важна је и **Стратегија развоја јавних набавки у Републици Србији за период 2014-2018**. којом се утврђују приоритетне области, од којих се једна односи на унапређење ефикасности и одрживости система јавних набавки и у непосредној је вези са **ЦОР 12.7**. и УН индикатором 12.7.1. Кључни циљ је промовисање и подстицање еколошког и социјалног аспекта у јавним набавкама.

Према НПАА 2018. се очекује израда нове Стратегије управљања отпадом за период 2019-2024, са интегрисаним планом управљања опасним отпадом, као дела Националног плана управљања отпадом који прати стратегију.

ЦИЉ 15: Одрживо управљање шумама, сузбијање дезертификације и деградације земљишта и уништења биодиверзитета.

Према подацима Агенције за животну средину, површина под шумом износи око 2 880 000 ха или 32 % територије Србије (УН индикатор 15.1.1). У периоду од 1953-2006. године, дошло је до повећања површине под шумом за преко милион хектара, што је пораст од 75% у односу на 1953. годину. У периоду 2011-2013 расте интензитет штета изазваних инсектима и елементарним непогодама, тако да је током 2013. изгорело је око 7400 кубних метара дрвне запремине. Посебан проблем представља бесправна сеча шума. Однос годишњег запреминског прираста (око 9 милиона м³) и годишње сече (2 700 000 м³) је мањи од 3:1. Током 2013. године у Србији је пошумљено око 2200 ха шумског земљишта.

Нека од најсложенијих ограничења из области одрживог управљања шумама који отежавају имплементацију политика су: заостајање у техничко-технолошком развоју; неодговарајуће управљање и газдовање шумама у практичном смислу, слабе везе с истраживачким аспектом институционалне слабости и спорост у прилагођавању променама на глобалном нивоу.

У Србији је заштићено 6% територије, односно 474 подручја. Од тога 5 су национални паркови, 17 паркови природе, 16 предела изузетних одлика, 69 резервата, 325 споменика природе и 39 подручја од културног и историјског значаја (УН индикатор 15.1.2).

У области биодиверзитета, према Правилнику⁹⁰ о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива, 1760 врста је под строгом заштитом и 868 врста под заштитом. Скоро сви сисари, птице, водоземци и гмизавци су под неким режимом заштите, као и велики број инсеката и биљака. Преко 50 % строго заштићених врста налази се на листама међународних Конвенција и Директива ЕУ од тога највише са листа Бернске и Бонске конвенције и Директиве о птицама (УН индикатор 15.4.1).

ЕУ Стратегија биодиверзитета 2020 има за циљ пуну примену директива о птицама и стаништима, одржање и обнављање екосистема, интегрисање очувања биодиверзитета у кључне политике пољопривреде и шумарства, осигурање одрживог коришћења рибљих ресурса, борбу против инвазивних страних врста и покретање акције како би се одговорило на глобалну кризу биодиверзитета. Највећи изазови су комплетирање **НАТУРА 2000** морске мреже.

Ратификоване конвенције у области заштите биодиверзитета и станишта⁹¹: Међународна конвенција за заштиту биља, Међународна конвенција за заштиту птица, Конвенција о мочварама које су од међународног значаја, посебно као пребивалиште птица мочварица, Конвенција о међународном промету угрожених врста дивље флоре и фауне, Конвенција о очувању миграторних врста дивљих животиња, Конвенција о међународном промету угрожених врста дивље флоре и фауне, Конвенција о очувању миграторних врста дивљих животиња, Конвенција о сарадњи за заштиту и одрживо коришћење реке Дунав, Конвенција о очувању европске дивље флоре и фауне и природних станишта, Конвенција о биолошкој разноврсности, Европска конвенција о пределу.

Просторни план Републике Србије, Национални програм заштите животне средине и Стратегија одрживог коришћења ресурса су три кључна стратешка документа који се баве одрживим управљањем природних ресурса и кроз које се остварује **ЦОР 15.1 Одрживо коришћење екосистема, посебно шума, мочвара и планина**.

Просторним планом утврђују се дугорочне основе организације, уређења, коришћења и заштите простора Републике Србије у циљу усаглашавања економског и социјалног развоја са природним, еколошким и културним потенцијалима и ограничењима. Као један од 5 приоритетних циљева наводи се: Одрживо коришћење природних ресурса, заштићену и унапређену животну средину. Не постоје извештаји о степену реализације Стратегије одрживог коришћења природних ресурса јер је изостала израда планова и програма за сваки природни ресурс, кроз које је стратегија требало да буде имплементирана.

⁹⁰ („Службени гласник РС”, бр. 5/2010).

⁹¹ International Plant Protection Convention, International Convention for the Protection of Birds, Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals, Convention on Wetlands of International Importance, particularly as the habitat of wading birds, Convention on Cooperation for the Protection and Sustainable Use of the Danube River, Convention on the Conservation of European Wild Flora and Fauna and Natural Habitats, Convention on Biological Diversity

Уз **Националну стратегију одрживог коришћења природних ресурса и добара**, за остварење **ЦОР 15.2** који тежи **одрживом управљању шумама** важна је **Стратегије развоја шумарства**. Основни циљ те стратегије је очување и унапређивање стања шума и развој шумарства као привредне гране. Кључни елемент за подршку имплементацији Стратегије представља **Национални шумарски програм (NFP)** који пружа акциони оквир за развој сектора шумарства. Систем планирања у шумарству одвија се на два нивоа: ниво општег шумско-развојног планирања, односно планирања намена и функција шума у оквиру већих подручја, без обзира на власништво и ниво посебног планирања газдовања шумама на нивоу газдинских јединица, где је одговорност код власника, односно корисника шума.

Република Србија, са значајним бројем ендемичних биљних и животињских врста има велику одговорност у очувању биодиверзитета. Полазна основа **Стратегије биолошке разноврсности Републике Србије** за период од 2010. до 2019. је Конвенција УН о биолошкој разноврсности, која уважава да сваки потписник има суверена права над својим ресурсима и биодиверзитетом, али се очекује да пруже подршку за три основна циља: заштита биолошке разноврсности, одрживо коришћење компоненти биодиверзитета и правичну расподелу добити од коришћења генетичких ресурса. Стратегијом су дефинисани национални циљеви за спровођење глобалних стратешких циљева биодиверзитета - Аичи циљева, усвојених на десетом састанку држава чланица Конвенције одржаном у октобру 2010. године у Нагоји. Саставни део Стратегије је Акциони план за спровођење Стратегије који садржи активности, носиоце послова и рокове извршења, као и могући извор финансијских средстава за спровођење Стратегије. Тиме се директно доприноси остварењу **ЦОР 15.5** чији је фокус **смањење губитка биодиверзитета**.

2.2.4. Институције, финансије и сарадња (циљеви одрживог развоја 16 и 17).

У овом сегменту мапиран је стратешки оквир Србије у односу на циљеве 16 и 17 који дефинишу релевантне хоризонталне принципе за спровођење целе Агенде 2030 као што су јачање институција, владавина права и партнерства.

ЦИЉ 16: Постизање мирољубивих и инклузивних друштава и владавине права и изградња одговорних институција

1. Кратак опис стања

Овај циљ одрживог развоја посвећен је изградњи институција државне управе и правосудног система које грађанима омогућавају стабилно окружење без корупције и насиља, у коме могу несметано да остварују своја људска и политичка права. Србија је у последњих двадесет пет година прешла дугачак пут ка остварењу овог циља. У последњих 15 година нема погинулих у оружаним сукобима (*циљна вредност 16.1 смањити све облике насиља*, индикатор 16.1.2), а такође не постоје ни случајеви отетих и убијених новинара и бораца за људска права (индикатор 16.10.1). Стопа убистава⁹² (**16.1**) варира између 2,1 и 1,4, са тенденцијом пада, што је у оквиру европског просека. Од тог броја, приближно две трећине жртава су мушкарци а једна трећина жене.

У вези са циљном вредношћу **16.2 окончати све облике експлоатације и насиља над децом**, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања процењује да је, у последњих пет година, повећан број свих облика насиља у породици. Укупан број злостављане и занемарене деце у 2015. износио је 9.309. Најугроженија су деца која живе и раде на улицама, деца принудно натерана на брак, деца злоупотребљена у сврхе проституције. Највидљивији облик злоупотребе је просјачење. Заједничко за све наведене облике дечје експлоатације је висок ниво насиља.

Меморандум о спровођењу пројекта "Интегрисани одговор на насиље над женама и девојчицама" између Србије и УН потписан је септембра 2016. (везано за циљну вредност **16.3. Владавина права и једнак приступ правди** и индикатор 16.1.3). Циљ пројекта је развој друштвеног и институционалног окружења које ће допринети нултој толеранцији и искорењивању насиља над женама у Србији, кроз побољшање законодавног и политичког оквира, јачање система превенције и механизма помоћи женама које су преживеле насиље и побољшање приступа ефикасној заштити од насиља кроз пружање општих и специјализованих услуга. Активности су усмерене на рад са женама жртвама насиља, рад са починиоцима и превентивни рад са дечацима и девојчицама⁹³. По индексу родне равноправности Србија заузима 48. од 144 земље, дакле јаз у родној равноправности је мањи него у земљама Југоисточне Европе.

У погледу **борбе против организованог криминала (16.4)**, према Извештају о спровођењу Акционог плана⁹⁴ за спровеђење програма владе, стопа криминала у 2016. у односу на петогодишњи просек у периоду 2010-2015. смањена је за 8% (са 102.000 на 93.724 кривичних дела). У периоду јануар-јул 2017. смањена је стопа криминала за 6,8% у односу на исти период 2016. (са 53.383 кривичних дела на 49.795). Број кривичних дела општег криминала бележи смањење од 5,9%; број кривичних дела против живота и тела мањи је за 9,5%; број кривичних дела против имовине мањи је за 10,8%; број кривичних дела насталих крађом мањи је за 7 %; број кривичних дела насталих тешком крађом мањи је за 13,4%; број кривичних дела насталих разбојништвом

⁹² РЗС Статистички годишњак за 2016 годину

⁹³ Републички секретаријат, *Извештај о спровођењу АПСРВ*, август 2017.

⁹⁴ Сумарне оцене о постизању приоритетних циљева из Акционог плана за спровођење програма Владе Републике Србије, Републички секретаријат за јавне политике, август 2017.

мањи је за 30 %; број кривичних дела насталих неовлашћеним коришћењем туђег возила повећан је за 2,1%. Количина заплењене дроге (у грамима) повећана је 2.8 пута. Према подацима РЗС, број жртава убистава 2013. износио је 152, у 2014. је пао на 114 а у 2015. још ниже, на 102. Ипак, Србија нема јединствену стратегију која би се бавила смањењем насиља.

Број жртава трговине људима, према подацима Центра за заштиту трговине људима, био је највиши у 2014. години, када је износио 125, док је у 2016. значајно опао на 57.

Најзначајније активности у **борби против организованог криминала (16.4)**, према Акционом плану за преговарачко поглавље 24, су повећање ефикасности надлежних институција, унапређење вођења евиденције као и размене информација на националном и међународном нивоу и даље промовисање регионалне и међународне сарадње кроз регионалне и међународне пројекте. Једна од препорука из АП, важних за праћење и извештавање о постигнутим циљним вредностима за циљ 16, је успостављање јединственог централизованог кривичног обавештајног система и сигурне платформе за комуникацију међу органима за спровођење закона. Неопходно је да се обезбеди боља повезаност релевантних база података (укључујући анализу трошкова, административних ресурса, буџета и потреба за обуком) и побољша прикупљање обједињених статистичких података о кривичним делима.

Према последњим доступним подацима (2014) за кривично дело злоупотребе службеног положаја је пријављено 3014 људи, за примање мита 142, за давање мита 84, трговину утицајем 33 а злоупотребе у вези са јавном набавком 79. У истој години је због корупције оптужено 1044 особе. Ипак, једва 1% кривичних дела корупције икада буде пријављено, док је број оптужених и кажњених далеко мањи (циљна вредност **16.5 – значајно смањити корупцију!**) По индексу перцепције корупције за 2016. Србија је рангирана 72. од 176 земаља. Према истраживању организације Транспарентност Србија, спроведене 2015. и 2016. произилази да грађани Србије корупцију (39%) виде као један од три кључна проблема које би влада требало да решава, одмах после запослености (52%) и економије (50%). Док нешто више од четвртине грађана сматра да сада корупције има мање него пре четири године, 40 % њих је уверено у супротно. Готово једна трећина не даје јасан одговор. Грађани традиционално оцењују да Влада лоше води борбу против корупције. Садашњи резултат је, иако веома лош, један од најбољих, са исподполовичним уделом негативних коментара и са другом најбољом „просечном оценом“ за Владу на глобалном барометру (иза 2007.).

У погледу циљне вредности **16.9 обезбеђен законски идентитет**, Закон о ванпарничном поступку измењен је тако, да је могућ накнадни упис у матичну књигу рођених, што је посебно релевантно за ромску популацију.

Успостављена су независна регулаторна тела (циљне вредности **16.10. приступ информацијама и заштита основних слобода и 16а оснаживање институција за борбу против тероризма и криминала**), која омогућавају заштиту грађана и приступ информацијама од јавног значаја.

Полицијска сарадња у Србији је свеобухватна и одвија се на свим нивоима (стратешком, оперативном, специјалистичком и граничном) као и путем различитих комуникационих канала (међународних– ИНТЕРПОЛ, ЕВРОПОЛ, SELEC, и билатералних).

2. ЕУ и други међународни процеси у области изградње владавине права и одговорних институција

Највећи допринос горе наведеном напретку дао је процес европских интеграција у коме се спроводе суштинске реформе јавног сектора у правцу веће транспарентности и инклузивности. ЕУ процеси у Србији који се односе на тематску суштину циља 16 детаљно су адресирани кроз

преговарачка поглавља 23 и 24 и пропратне Акционе планове. Акциони план за Поглавље 23 предвиђа да је **кључна мера за превенцију корупције доношење новог Закона о Агенцији за борбу против корупције**, који треба на свеобухватан начин да уреди област превенције корупције. У домену **репресивне борбе против корупције кључна мера** Акционог плана је доношење **Стратегије финансијских истрага**, која треба да буде интегришући документ за највећи број мера које се односе на репресивну борбу против корупције и Акционог плана за примену стратегије.

Према АП за преговарачко поглавље 23, у 2018. је планирана измена правног оквира за борбу против корупције у складу са свеобухватном анализом анти-коруптивног законодавства о усклађености са правом ЕУ и међународним стандардима.

У Републици Србији, полиција, тужилаштво и суд користе различите системе праћења кривичних предмета. Овакав приступ у пракси ствара велики број проблема. Тек по успостављању јединственог информационог система и компатибилних образаца у полицији, судовима и тужилаштвима који садрже и могућност праћења случајева проактивног поступања, поступања по пријавама Агенције, ДРИ, Пореске управе, Управе за јавне набавке, и осталих биће могуће поуздано извештавање о предметима корупције и организованог криминала.

Према извештају ЕК о тренутном стању у поглављима 23 и 24 из маја 2017. године, у предстојећем периоду Србија посебно треба да повећа напоре у области реформе правосуђа. У борби против корупције Србија треба додатно да побољша институционалну сарадњу и власништво над процесом, уз подршку јаке политичке воље, како би постигла опипљиве резултате. Што се тиче основних права, Србија треба знатно да унапреди законодавство у области заштите података, родне равноправности, бесплатне правне помоћи и заштите мањина. Такође треба да уложи додатни напор у области борбе против трговине људима, финансијских истрага и технолошког криминала. Исти извор наводи и да Србија треба да омогући да се консултације са цивилном друштвом одвијају на систематски и садржајан начин, а потенцијалне користи од стручног знања цивилног друштва у потпуности признају и искористе.

Постоји богат међународно правни оквир који регулише ову област на нивоу УН и ЕУ. Најзначајнији глобални документ у области борбе против криминала је **УН конвенција о транснационалном организованом криминалу и пратећи протоколи** усвојена 2000. године у Палерму. Имала је за циљ да укаже на озбиљност проблема и унапреди међународну сарадњу у борби против организованог криминала. Уз њу су усвојена и 3 протокола: 1. Протокол против недозвољене производње и трговине оружјем, 2. Протокол о спречавању трговине људима и 3. Протокол против кријумчарења миграната. Конвенција правно обавезује потписнике да предузму конкретне мере у борби против организованог криминала (инкриминација учествовања у криминалној групи, прања новца, корупције, прихватање ефикаснијег механизма екстардиције и полицијске сарадње). Протоколи дају и међународно прихваћене дефиниције трговине људима и кријумчарења миграната, а предвиђају и низ мера за борбу против ових облика криминала.

Декларација Генералне скупштине УН о владавини права на националном и међународном нивоу (2012) потврђује да су владавина права и стабилни правни оквир основе одрживог развоја. Независно судство је предуслов владавине права, а државе се позивају да омогуће приступ правди за све. Признаје се улога Међународног кривичног суда и захтева сарадња са њим.

Конвенција Уједињених нација против корупције из 2003. је правно обавезујућа и захтева од држава да примењују мере против корупције из области превенције, кривичног гоњења, међународне сарадње, одузимања имовине и размене информација. По питању превенције захтева се оснивање анти-корупцијских тела, што је у Србији учињено, јачање транспарентности и

одговорност у управљању јавним финансијама. По питању кривичног гоњења захтева се инкриминација не само примање мита већ и ометање истраге и прање новца. Такође се предвиђа и заштита сведока и узбуњивача. Одузимање имовине стечене корупцијом на међународном нивоу је најзначајнија одлика ове конвенције.

Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена из 1979 даје глобално прихваћене дефиниције шта се сматра дискриминацијом жена. Чланице су обавезне да укључе једнакост мушкараца и жена у правни систем и забране дискриминацију, као да обезбеде судску заштиту ових права. Постоји и обавеза држава да сваке четири године извештавају УН о примени конвенције. Република Србија је у октобру 2013. године ратификовала **Конвенцију Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (САНВИО Конвенција)**. Следећи корак би био увођење САНВИО у прописе и побољшање положаја жена жртава насиља, као и кривично гоњење починилаца.

УН конвенција о правима детета из 1989. је најшире прихваћена од свих међународних конвенција. Овим документом гарантована су права детета која се односе на више циљева одрживог развоја.

Међународни пакт о грађанским и политичким правима (1966) је конвенција која уопштено штити основна права на којима почива модерно друштво као што су слобода мишљења, забрана тортуре и ропства, произвољног хапшења, једнакост пред законом, непристрасно суђење и права мањина.

Конвенција о заштити људских права и основних слобода (Европска конвенција о људским правима), за чију примену је надлежан Суд за људска права у Стразбуру, је кључни документ за развој људских права у Европи. Њоме је прописана заштита свих класичних људских права (живот, слобода, безбедност, правично суђење, савест и вероисповест и др.). На основу ње је усвојена Повеља ЕУ о основним правима 2009. која обједињује све европске и међународне документе о људским правима, као и најмодернија решења која се тичу заштите података, биоетике и транспарентности државне управе. Ова повеља има статус Уговора о Европској унији.

ЕУ Конвенција о борби против корупције, укључујући званичнике Европске уније или званичнике држава чланица (1997) обавезује да се пасивна и активна корупција пропису као кривична дела, а прописује и одговорност руководиоца у привредном субјекту за активну корупцију извршену у име тог субјекта. Сродна **Кривичноправна конвенција о корупцији** из 1999. прописује међународне механизме за кривично гоњење корупције, а за њено спровођење одговоран је GRECO.

Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици из 2011, такозвана Истанбулска конвенција даје правно обавезујућу дефиницију „рода“. Ова конвенција прописује обавезну инкриминацију психичког насиља, сваки недобровољни сексуални чин, присилне бракове и сексуално узнемиравање, а нарочито истиче тзв. „злочине из части“.

Конвенција Савета Европе против трговине људима из 2005, забрањује све облике трговине људима, а поред тога посебну пажњу посвећује заштити жртава трговине.

3. Везе Националног стратешког оквира са циљаним вредностима (таргетима) за релевантни циљ одрживог развоја из Агенде 2030

Смањење насиља/борба против криминала (16.1) је проблем који је делимично је обрађен у више стратешких докумената. Најпре је то **Национална стратегија за борбу против насиља и недоличног понашања на спортским приредбама** за период од 2013. до 2018. године која се бави се само насиљем које произилази из навијачког хулиганства. **Стратегија полиције у заједници** се бави увођењем модела полицијског рада који се заснива на блиској повезаности полиције са

локалном заједницом и заједничком решавању безбедносних проблема. Она предвиђа активности превенције насиља, у оквиру општег развијања безбедносне културе грађана, али није специфично посвећена њима.

У Србији не постоји стратегија која је посебно посвећена заштити деце, већ се она третирају кроз друге документе који се односе на општу популацију. Акционим планом за поглавље 23 предвиђено је да ће се израдити нови Стратешки оквир за заштиту деце од насиља.

Закон о спречавању насиља у породици је усвојен 23. новембра 2016. године. Примена Закона је почела од 1. јуна ове године. Континуирано се спроводи специјализована обука судија, тужилаца и полицајских службеника, у циљу ефикасне примене нових законских решења која ће довести до смањења броја деце која трпе насиље од својих стараоца (**Борба против злоупотребе деце 16.2**, УН индикатор 16.2.1)

Стратегија превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштита жртава 2017-2022 такође се односи на циљну вредност 16.2 и посебно на УН индикатор 16.2.2. (број жртава трговине људима). Овај документ предвиђа низ мера за превенцију и кажњавање трговине људима. Посебну пажњу посвећује заштити жртава што је у складу са прихваћеним међународним конвенцијама. Акционим планом за преговарачко поглавље 24 предвиђен је низ мера које је Србија обавезна да спроведе како би ојачала своје капацитете за сузбијање трговине људима.

Национална стратегија реформе правосуђа 2013-2018, као један од стратешких циљева дефинише унапређење приступа правди и јачање заштите људских и мањинских права и слобода чиме се доприноси остварењу циљне вредности **Владавина права и једнак приступ правди (16.3)**. Такође је предвиђено усвајање Закона о бесплатној правној помоћи који је у припреми још од 2011. и који наилази на значајне отпоре од стране интересних група. **Акциони план за преговарачко поглавље 23** има посебно потпоглавље посвећено правосуђу, која предвиђа низ активности са истим циљем као и Национална стратегија реформе правосуђа. За спровођење ових активности у домену независности судства, неопходне су и промене Устава.

Стратегија смањења преоптерећености у заводима за извршење кривичних санкција даје одговор на индикатор **16.3.2 Удео притвореника у укупној затворској популацији**, а једна од стратешких области се односи на алтернативне мере обезбеђења присуства окривљеног које не подразумевају притвор. Претходна стратегија из ове области дала је резултате, тако да се од 2012. до 2015. године број притвореника смањио са 2532 на 1539, док је укупан број затворске популације остао приближно исти.

Стратегија контроле стрељачког и лаког оружја истекла је 2015 године, а израда нове је у почетној фази. Општи циљ овог документа је смањење злоупотреба оружја, што значи и оружаног насиља. Једна од кључних мера у овој стратегији биће унапређење коришћења међународних инструмената за улажење у траг илегалном оружју. Ово је за Србију нарочито важно с обзиром да је један од извора оружја које се у земљама ЕУ користи за потребе терориста. Ова материја је директно везана за циљну вредност **16.4. смањење незаконитих токова новца и оружја**.

Национална стратегија за борбу против прања новца и финансирања тероризма до 2018, која, поред циљева коју се односе на превенцију и откривање случајева прања новца, има и посебну стратешку област „Спречавање уношења имовине за коју се сумња да је стечена кривичним делом у финансијски систем и друге секторе“, директно одговара циљној вредности **Борба против прања новца и организованог криминала (16.4)**. и УН индикатору 16.4.1 (укупна вредност долазећих и одлазећих илегалних токова новца). У току је усвајање новог Закона о спречавању прања новца и финансирања тероризма (предлог усвојен на Влади 28.09.2017) којим се домаћи прописи усклађују са европским директивама у овој области. У непосредној вези с истом циљном вредношћу (**16.4**) је

и **Национална стратегија за борбу против организованог криминала** која предвиђа опште мере институционалне изградње и развоја капацитета за борбу против организованог криминала. Ова стратегија нема важећи акциони план и практично се не примењује. Као што је већ поменуто, **Стратегија контроле стрељачког и лаког оружја** истекла је 2015 године, а израда нове је у почетној фази. **Акциони план за преговарачко поглавље 24** опширно се бави питањима организованог криминала и прања новца, којима је посвећено посебно потпоглавље. Он предвиђа активности увођења криминалистичко обавештајног система, повезивање органа надлежних за гоњење, спровођења сложених финансијских истрага, повећања заплене имовине стечене криминалом и појачане контроле ватреног оружја.

Циљна вредност **Борба против корупције (16.5)** обухваћена је Националном стратегијом за борбу против корупције у Републици Србији за период од 2013. до 2018. године. Свеобухватно се бави корупцијом и основни је национални документ јавне политике у овој области. Њоме је предвиђен низ системских мера јачања институција за борбу против корупције, као и специфичне мере из појединих области друштвеног живота (здравство, медији, правосуђе и др.)

Мере за борбу против корупције уграђене су и у **Стратегију реформе јавне управе** у Републици Србији и **Стратегију развоја јавних набавки** за период 2014-2018. Акциони план за преговарачко поглавље 23 има посебно потпоглавље посвећено борби против корупције. Он је у потпуности сагласан са нашом Стратегијом и предвиђа више активности које треба да подрже њено спровођење.

Циљна вредност **Делотворне и транспарентне институције 16.6.** тема је **Стратегије реформе јавне управе у Републици Србији** као кровног документа јавне политике који треба да обезбеди наставак претходних реформи и њихово проширење на цео јавни сектор, а не само на државну управу. Општи циљ ове стратегије је обезбеђивање високог квалитета услуга грађанима и привреди у складу са принципима Европског административног простора. Посебни циљеви се односе институционалну изградњу, унапређење пружања услуга и јачање транспарентности јавне управе. Овом стратегијом предвиђен је и развој е-управе, као и више активности на сузбијању корупције. **Програм реформе управљања јавним финансијама 2016-2020** који је усвојен на основу Стратегије реформе јавне управе у Републици Србији има за циљ да унапреди макроекономску стабилност, услуге које пружа државна управа, транспарентност и испуни услове за приступање ЕУ. **Стратегија за развој интерне финансијске контроле у јавном сектору** за период од 2017. до 2020. године такође доприноси да управљање и контрола јавних средстава (укључујући и стране фондове) буду у складу са прописима, описом буџета, и принципима доброг финансијског управљања (ефикасност, ефективност, економичност и транспарентност).

Стратегија развоја електронске управе у Републици Србији године пружа техничку подршку Стратегији реформе јавне управе у Републици Србији и са њом је тесно повезана. Циљеви су јој да: повећа задовољство корисника јавних услуга, смањи административне терете за привреду, повећа ефикасност јавне управе и обезбеди националну и прекограничну интероперабилност. Развој електронске управе и дигитализација су приоритети ове Владе. До сада су на том пољу учињени значајни кораци. Према извештају о спровођењу АПСРВ, завршено је повезивање база 6 државних органа: Матичне књиге (МКР, МКВ, МКУ), МУП - пребивалиште и МУП - биометријска документа, ПУ - упит стања, НСЗ - преглед евиденција и уверење о исплаћеним износима, ЦРОСО - провера радног статуса лица, ПИО - матична евиденција корисника). Приступ повезаним базама омогућен је преко услуге е-ЗУП-а, који је почео са радом 01. јуна еве године. У 2016. години регистровано је 278.473 више нових корисника Е-управе у поређењу са 2015. годином. Управљачка структура је дефинисана. Стручни капацитети тренутно су задовољавајући.

Други инструменти подршке Стратегији реформе јавне управе у Републици Србији су **Стратегија стручног усавршавања државних службеника** у Републици Србији као и **Стратегија о стручном усавршавању запослених у јединицама локалне самоуправе**, који имају као општи циљ допринос повећању ефикасности и економичности рада јавне управе и њене делотворности у погледу остваривања права и интереса грађана, привредних субјеката и других носилаца права и обавеза, кроз стварање услова за континуирано и свеобухватно повећање нивоа компетенција државних службеника, чиме директно утиче на **циљну вредност 16.6.** и УН индикатор 16.6.2. (удео грађана задовољних последњим искуством са јавним властима).

Одговорно и партиципативно доношење одлука (16.7) је циљна вредност која је обрађена кроз **Стратегију регулаторне реформе и унапређења система управљања јавним политикама** за период 2016-2020. Кључни циљеви су: унапређење улоге грађана и привреде у систему управљања јавним политикама и доношењу прописа. Овај циљ остварује се доношењем Закона о планском систему, који се налази у скупштинској процедури. Овим законом прописано је обавезно спровођење консултација са свим заинтересованим странама, као и јавне расправе, у процесу израде докумената јавних политика. Друга значајна обавеза из овог закона је да се јавне политике усвајају на основу претходно спроведених анализа и да буду засноване на чињеницама што одговара УН индикатору 16.7.2 (удео ставовништва које верује да је доношење одлука одговорно и партиципативно). Исте обавезе предвиђене су и Акционим планом за спровођење иницијативе **Партнерство за отворену управу у Републици Србији** за 2016. и 2017. годину.

У погледу заступљености националних мањина, Влада је усвојила уредбе на основу Закона о запосленима у аутономним покрајинама и јединицама локалне самоуправе које дају предност запошљавању припадника недовољно заступљених мањина. То директно утиче на циљне вредност **16.7 одговорно, инклузивно и партиципативно доношење одлука.**

Циљна вредност **До 2030 обезбедити правни идентитет за све, укључујући издавање извода из матичне књиге рођених (16. 9.)** адресира проблем који се у Србији у највећој мери односи на ромску популацију. У **Стратегији за социјално укључивање Рома и Ромкиња**, то није обрађено, мада овај документ предвиђа мере за које је предуслов имање извода из матичне евиденције (упис у школу, запошљавање). У пракси, у погледу уписа у матичне књиге је обезбеђено остваривање права припадника ромске националне мањине на упис у матичну књигу рођених у управном поступку, као и делотворна судска заштита у поступку утврђивања времена и места рођења чиме се значајно смањило број лица која нису остварила то право⁹⁵.

Акциони план за спровођење иницијативе Партнерство за отворену управу у Републици Србији за 2016. и 2017. годину има за циљ побољшање интегритета, транспарентности, ефикасности и одговорности јавне власти, кроз изградњу поверења јавности, сарадњу са организацијама цивилног друштва, оснаживање учешћа грађана у управљању, борбу против корупције, приступ информацијама, употребу нових технологија, а у вези са остваривањем делотворнијег и одговорнијег рада јавне власти. Поред тога постоји и Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја, који је, по општој оцени, веома либералан, а у току су његове измене како би се додатно ускладио са европским стандардима. За сада је то одговор Србије на циљну вредност **Јавни приступ информацијама и заштита основних слобода (16.10).**

Циљна вредност **Примена недискриминаторских закона и политика за одрживи развој (16.б)** адресирана је **Стратегијом превенције и заштите од дискриминације**, која је посвећена спречавању дискриминације у сваком облику.

⁹⁵ Републички секретаријат, Извештај о спровођењу АПСВ, август 2017.

ЦИЉ 17: Партнерством до циљева

1. Кратак опис стања

Пошто су средства од пресудне важности за имплементацију 2030 Агенде, формиран је посебан циљ 17 с називом „Партнерством до циљева“. Обим и амбициозност Агенде намећу уључивање бројних партнера као што су национални парламенти, регионалне и локалне власти, академска заједница, цивилно друштво и приватни сектор како би се мобилсали сви расположиви ресурси неопходни за остварење свих 17 циљева одрживог развоја. У том смислу овај циљ је тематски неодређенији од осталих јер покрива читав спектар поља деловања. Покрива циљне вредности за област **финансија, технологије, размена, изградње капацитета** и напослетку **системских питања**. Односи се на домаће буџете, управљање дугом, међународно пословање и финансије, међународну развојну сарадњу, међународну трговину, системска питања, науку, технологију, иновације и изградњу капацитета и напослетку тему од кључне важности за планирање циљних вредности и поазатеља, а то су подаци, праћење и извештавање о постигнутим резултатима.

Финансије

У вези са првом циљном вредношћу **Мобилизација ресурса и капацитета за прикупљање пореза и осталих прихода (17.1)** Србија може да се похвали позитивним трендом. У 2010. приход од пореза износио је 617.000.000 РСД, у 2014. по фискалној консолидацији 771.000.000 РСД и 888.000.000 РСД у 2016. То значи даје убирање пореза од 2010 порасло за више од 40%. Успешно спроведене мере фискалне политике и успостављање повољног пословног и инвестиционог амбијента током 2015. године резултирали су значајним побољшањем свих економских токова у 2016. години. Привредна активност се убрзава, фискални дефицит и дефицит спољнотрговинске размене се смањују, стање на тржишту рада се побољшава, а инфлација је ниска и стабилна.⁹⁶ Средњорочном макроекономском пројекцијом предвиђен је просечан реални раст БДП од 3,3%. Очекује се динамичан раст инвестиција по просечној годишњој стопи од 5,4%, као и извоза и увоза робе и услуга од 7,7% и 5,8%, респективно⁹⁷.

Према Позционом документу о финансирању јединица локалне самоуправе⁹⁸, у 2012. и 2013. години посматрано у збиру ЈЛС нису имале буџетске дефиците, док су дугорочне обавезе које се односе на задуживање код финансијских институција и путем емитовања муниципалних обвезница биле транспарентне и не забрињавајуће високе. Финансијску слику ЈЛС карактерише велико учешће субвенција у структури укупних расхода од око 15% на укупном нивоу, од чега се највећи део (12% укупних расхода) односи на субвенције Јавно-комуналним предузећима.

Благ позитиван тренд, тек од 2017. може да се уочи и за циљну вредност **Дугорочна одрживост дуга (17.4)**. Као последица економске кризе, учешће јавног дуга у БДП, од 2008. са 28.3%, порасло је на 73.0% у 2016. Најновији податак Министарства финансија за период до јуна 2017. указује на пад и износи 64.6%⁹⁹.

⁹⁶ Фискална стратегија 2017-2019, Министарство финансија

⁹⁷ Фискална стратегија 2017-2019, Министарство финансија

⁹⁸ Јасна Атанасијевић, Никола Зелић, Иван Бошњак: Позциони документ о финансирању ЈЛС,

⁹⁹ Министарство финансија, Управа за јавни дуг: Стање и структура јавног дуга, август 2017.

У око 10% од укупног броја ЈЛС, дугови према добављачима износе преко 20% укупних прихода, у појединим случајевима чак и 80%. У питању су нагомилане обавезе које се преносе из годину у годину¹⁰⁰.

Технологија

Успостављање регионалне и међународне сарадње у области науке, технологије и иновација (17.6) је од великог значаја за Србију, која тренутно у међународним научним пројектима учествује кроз тзв. *European Research Area* – европску истраживачку област. Од 2014. Србија је пуноправна чланица европског програма **Horizon 2020** и профилише се као лидер у ефикасном коришћењу овог фонда, али је и чланица 2 регионалне мреже за науку и иновације: „Западни Балкан“ и „Дунавски регион“.

Развој, пренос и ширење еколошки исправних технологија (17.7) биће од пресудне важности за Србију у годинама које долазе. Измене и допуне законског оквира за јавне набавке требало би да омогуће партнерства за иновације и одрживе нове технологије. Како би се Србија брже укључила у Индустрију 4.0¹⁰¹, информационе и телекомуникационе технологије постају све важније. Током последњих година, број запослених у софтверској индустрији годишње расте за 20-30%¹⁰². Србија улаже напоре да унапреди коришћење нових технологија, а нарочито ИКТ. Тренутно 57,8% домаћинстава има широкопојасни интернет приступ, више од 3 милиона становника користи интернет на дневној бази, више од 1.5 милиона користе услуге е-управе, а исто толико купује и продаје услуге преко интернета. Скоро сва правна лица имају широкопојасни приступ, док 98.6% пословних фирми користе услуге е-управе¹⁰³. Имајући све ово у виду, дигитализација је један од кључних владиних приоритета у наредном четворогодишњем периоду. То је уједно одговор Србије на циљну вредност: **Унапређење и коришћење иновативних технологија и ИКТ (17.8)**.

Размена

Промовисање универзалног, отвореног, не-дискриминаторног и праведног мултилатералног система трговине под окриљем Светске трговинске организације уобличеног у циљној вредности **Мултилатералан систем размене под окриљем СТО (17.10)** за Србију је осетљива тема. Процес придруживања Србије СТО састоји се из мулти-латералне и би-латералне компоненте. У оквиру мулти-латералне је једино отворено питање забрана за генетски модификоване производе. Би-латерални преговори вођени су са 18 држава, од којих је 14 приведено крају.¹⁰⁴ Још једна важна циљна вредност у оквиру ЦОР 17 је **Повећање извоза земаља у развоју (17.11)**. Укупни извоз у периоду јануар-јуни 2017 у Србији порастао је за 10%. Главни извозни производи били су аутомобили (-4.3%), електричне машине (+17.8%), воће и поврће (+1.8%), метали (+24.3%) и усеви (+9.3%)¹⁰⁵.

Изградња капацитета

За Србију као земљу корисницу међународне развојне помоћи је од виталног значаја да на најефикаснији и најефективнији начин користи **међународну подршку за изградњу капацитета**

¹⁰⁰ Јасна Атанасијевић, Никола Зелић, Иван Бошњак: Позициони документ о финансирању ЈЛС,

¹⁰¹ Индустрија 4.0 је назив за тренд аутоматизације и размене података у производним технологијама. Обухвата кибер-физичке системе, Интернет ствари, „cloud computing“ и когнитивно рачунарство.

¹⁰² Пројекат Светске банке: Competitiveness and Jobs

¹⁰³ Подаци Националног Завода за статистику

¹⁰⁴ Министарство Трговине, туризма и телекомуникација

¹⁰⁵ Извештај о спровођењу Акционог плана за спровођење Програма владе, јули 2017.

за израду и имплементацију националних планова (17.9) укључујући и циљеве одрживог развоја. У поглављу које следи описани су видови подршке и помоћи.

Системска питања

Усклађеност јавних политика и институционалног оквира превасходно се односи на **глобалну макро-економску стабилност (17.13)**. Током 2017, инфлација у Србији је релативно стабилна и креће се у распону $3\% \pm 1,5$ pp, док се стабилност финансијског система одржава кроз адекватност капитала банарског сектора од 22.4%, а показатељ ликвидности је изнад 2.0, што је у складу са домаћим и страним законским захтевима¹⁰⁶.

У погледу циљне вредности **Глобално партнерство за постизање одрживог развоја (17.16)**, Србија је укључена у бројне регионалне иницијативе (видети следеће поглавље), а од јула 2017. је део Регионалног економског простора. Шест лидера са западног Балкана подржали су на самиту у Трсту вишегодишњи Акциони план за регионални економски простор на западном Балкану (МАП). МАП се састоји из 4 димензије: трговина, инвестиције, мобилност и дигитално тржиште.

2. ЕУ и други међународни процеси

Ступањем на снагу ССП, Србија је постала држава придружена ЕУ, са јасном перспективом чланства у ЕУ. Секторска сарадња обухвата сва поглавља из правних тековина ЕУ, чиме Србија у своје законодавство уграђује највише ЕУ норме и стандарде у свим областима друштвеног деловања.

Секторска сарадња се делом реализује коришћењем средстава доступних кроз Претприступни инструмент ИПА, а делом кроз билатералну финансијску помоћ појединачних држава. У последњих 15 година, ЕУ је навећи донатор са реализованим грантовима у износу од преко 3 милијарде ЕУР, као и највећи кредитор са зајмовима вредним 4.3 милијарде ЕУР.¹⁰⁷ У оквиру ИПА II за Србију је предвиђена индикативна алокација неповратних средстава у износу од 1.5 милијарде ЕУР за период 2014-2020. Значајну помоћ у грантовима Србија је добила у оквиру билатералне сарадње и развојне помоћи појединачних држава.

Инвестициони оквир за Западни Балкан (*Western Balkan Investment framework WBIF*) је финансијски инструмент у коме имају удела Европска комисија, међународне финансијске институције, билатерални донатори и шест држава Западног Балкана. То је фонд који омогућује регионални инфраструктурни развој у области животне средине, енергетике, саобраћаја, друштвеног и приватног сектора. Агенда за повезивање (*connectivity agenda*) промовише се кроз политичко лидерство у склопу Берлинског процеса. То је наравно повезано са значајним техничким напорима чланица држава уз подршку Секретаријата енергетске заједнице и Транспортне обсерваторије за Југоисточну Европу (*SEETO - Southeast European Transport Observatory*). Берлински, или Западни Балкан б процес ојачао је рад на стварању регионалног економског тржишта. Улоге су јасно подељене тако што државе чланице креирају политички импетус, Европска комисија ствара оквир за финансирање инфраструктуре, што је условљено усвајањем и применом ткз. „меких мера“, док се Секретаријат Енергетске заједнице бави дефинисањем тих меких мера и мониторингом. Циљ *SEETO* је промоција сарадње на изградњи главне и секундарне саобраћајне инфраструктуре у региону у складу са индикативним прширењем ТЕН-Т мреже за Западни Балкан. Приоритетним пројектима треба да се уклоне уска грла, унапреди интероперабилност и изграде прекограничне везе које недостају.

¹⁰⁶ Извештај о спровођењу Акционог плана за спровођење Програма владе, јули 2017.

¹⁰⁷ Европска комисија, Агенда повезивања,

Потписивањем Оквирног споразума о општим принципима учешћа у програмима заједница, Србија је стекла право да учествује и у хоризонталном виду сарадње, односно тзв. Комунитарним програмима. У периоду 2014-2020, Србија учествује у следећим комунитарним програмима: Хоризонт 2020 - програм за истраживање и иновације, Еразмус+ програм за образовање младих Креативна Европа – програм намењен финансирању транснационалних пројеката у оквиру културе и стваралаштва, Европа за грађане и грађанке – програм намењен финансирању пројеката којим се шири боље разумевање Европске уније, њене историје и различитости.

Тренутно се Србија налази у различитим фазама преговања и учешћа и у другим комунитарним програмима: Царине 2020 (Customs 2020), Фискалис 2020 (Fiscalis 2020), Програм за конкурентност малих и средњих предузећа (COSME), Програм за запошљавање и социјалне иновације (Employment and Social Innovation – EaSI).¹⁰⁸

Република Србија је чланица следећих иницијатива и организација регионалног карактера: Процес сарадње у Југоисточној Европи (SEECIP), Централноевропска иницијатива, Јадранско-јонска иницијатива и стратегија ЕУ за јадранско-јонски регион, међународна комисија за слив реке Саве, Регионална иницијатива за миграције, азил и расељена лица, Централноевропска зона слободне трговине (ЦЕФТА), Регионални савет за сарадњу, Брдо-Бриони процес, Стратегија Европске уније за Дунавски регион, Берлински процес и најновије Регионална анцеларија за сарадњу младих.¹⁰⁹

Од непосредног значаја за регионални одрживи развој су још два споразума чија је Србија потписница. То је најпре **Конвенција о сарадњи на заштити и одрживом коришћењу реке Дунав** која обавезује чланице да теже одрживом и праведном управљању водама, укључујући и очување, побољшање и рационалну употребу површинских и подземних вода. Конвенција има за циљ јачање економских односа у регији и упућује на потребу одржавања пловности целог Дунава. За спровођење ове конвенције формирана је Међународна комисија за заштиту реке Дунав (ICPDR) са седиштем у Бечу. У оквиру ICPDR, а на основу Меморандума о разумевању који је 2004. године потписан у Бечу, одвија се међународна сарадња на сливу реке Тисе.

Оквирни споразум о сливу реке Саве (Крањска Гора, 2002.) дефинише сарадњу држава на успостављању међународног режима пловидбе, одрживог управљања водама, заштите од штетног утицаја вода, водног режима и екосистема. Посебним Протоколом о заштити од поплава уз Оквирни споразум, чија је ратификација у току, регулисаће се сарадња у циљу спречавања и/или смањивања опасности од поплава, предузимањем одговарајућих мера и активности. Питања пловидбе на међународном водном путу Саве регулисана су одговарајућим Протоколом, који је ратификован у оквиру закона који се односи на Оквирни споразум о сливу реке Саве.

3. Везе Националног стратешког оквира са циљаним вредностима (таргетима) за релевантни циљ одрживог развоја из Агенде 2030:

У вези са циљном вредношћу: **Мобилизација ресурса и капацитета за прикупљање пореза и осталих прихода (17.1)** и **Дугорочна одрживост дуга (17.4)** у Србији је на снази неколико стратегија које се баве овим питањем било на системски, било на оперативни начин. Кључни стратешки документ је **Програм реформе управљања јавним финансијама** и обухвата шест ширих области деловања/стубова: 1. Одрживи средњорочни макро-фискални и буџетски оквир 2. Планирање и буџетирање јавних расхода 3. Ефикасно и ефективно извршење буџета 4. Делотворна финансијска контрола 5. Рачуноводство, праћење и финансијско извештавање 6. Екстерни надзор

¹⁰⁸ Министарство спољних послова

¹⁰⁹ Министарство спољних послова

јавних финансија. Програм садржи редослед спровођења мера и активности по кварталима у периоду од 2016. до 2020. године. Затим је важна и **Стратегија развоја интерне финансијске контроле у јавном сектору 2016-2019** за успостављање и развој свеобухватног и ефикасног система интерне финансијске контроле *PIFC* у јавном сектору, са циљем доброг управљања и заштите јавних средстава без обзира на њихов извор и ради усаглашавања са захтевима из поглавља 32 - Финансијска контрола, за вођење преговора о придруживању ЕУ.

Одговарајући на проблем неефикасне пореске службе, донет је **Програм трансформације пореске управе за период 2015-2020**. године који управо има за циљ виши степен наплате пореза и смањење трошкова у испуњењу пореских обавеза, односно смањење сиве економије.

У складу са Законом о буџетском систему доноси се **фискална стратегија** која садржи: средњорочне пројекције макроекономских агрегата и индикатора; извештај о пореској политици укључујући и извештај о пореским расходима; преглед и анализу фискалних импликација економских политика и структурних реформи; процену и квантификацију фискалних ризика и потенцијалних обавеза; **стратегију за управљање дугом државе у периоду за који се доноси Фискална стратегија**.

Од европских стратегија које се односе и на Србију, а у складу су и промовишу остварење већине циљева одрживог развоја треба истаћи:

ЕУ Стратегија за Југоисточну Европу са развојним стубовима: **Интегрисан раст** (већи обим спољно-трговинске размене и инвестиција на регионалном нивоу са три димензије које се односе на „слободну трговинску зону“, „конкурентно економско окружење“ и „интеграције у процесе глобалне економије“); **Паметан раст** (са четири димензије: „развој људских ресурса“, „истраживање, развој и иновације“, „дигитално друтво“ и „култура и креативни сектори“); **Одрживи раст** (са димензијама „ефикасност ресурса“ и „конкурентност“); **Инклузиван раст** (обухвата димензије „запосленост“ и „здравство“ и напokon **Управљање растом** што подразумева повећање капацитета државне администрације да успостави владавину права, сузбије корупцију и створи одговарајући пословни амбијент (покривен је са три димензије, „ефикасност јавних услуга“, „антикорупција“ и „правосуђе“).

Акциони план за регионални економски простор на западном Балкану (МАП) произилази из обавеза преузетих у оквиру Стратегије за Југоисточну Европу 2020 и Централно-европског споразума о слободној трговини који се заснива на принципима Споразума о стабилизацији и придруживању ЕУ. План садржи 4 тематска приоритета. Тема **трговина** претпоставља доношење додатних протокола у оквиру споразума ЦЕФТА које се односе на кључне услуге попут финансија, осигурања и саобраћаја. То укључује и одредбе о е-трговини и спољним царинским тарифама. По питању **инвестиција** постигнут је договор о успостављању Регионалног инвестиционог плана који треба да садржи и размену информација и најбољих пракси у имплементацији инвестиционих политика. **Мобилност** се односи на отклањање препрека за слободан проток квалификоване радне снаге кроз признавање професионалних квалификација и отклањање препрека за мобилност студената и истраживача у високом образовању. **Дигитална димензија** покрива роминг и широкопојасни интернет приступ, кибер-безбедност и заштиту података, као и унапређење дигиталних вештина у целом региону. Тема **Подаци, праћење и одговорност** циља на унапређење подршке у изградњи капацитета, како би се омогућила доступност квалитетних, ажурираних, поузданих и према потреби дисагрегираних података. Иницијативе за мерење напретка остварења

циљева одрживог развоја већ се спроводе у Националном заводу за статистику кроз развој базе података и платформе за сет показатеља за одрживи развој¹¹⁰.

Сасвим у складу са 2030 Агендом, покривајући скоро све циљеве одрживог развоја је **ЕУ Стратегија за Дунавски регион** која обухвата 4 повезане области: заштиту животне средине, повезивање и јачање региона и изградња просперитетног друштва. Теме које ове области покривају су: мобилност (сви транспортни модалитети), одржива енергија, култура и туризам, ризици по животну средину, биодиверзитет и квалитет ваздуха и земљишта, квалитет воде, друштво знања, људи и вештине, конкурентност, институционални капацитети и сарадња и сигурност.

ЕУ Стратегија за Јадранско-јонску област састоји се из 4 стуба: Пласти раст (рибарство и аквакултуре), квалитет животне средине (транснационални хабитати и биодиверзитет) повезивање региона (маритимни транспорт, интермодалне везе са залеђем, енергетске мреже) и одрживи туризам (одрживо и одговорно управљање туризмом). На сва четири стуба примењују се хоризонтални аспекти: изградња капацитета, развој и истраживање, малаи средња предузећа, климатске промене и управљање ризиком од непогода.

¹¹⁰ <https://europa.rs/zapadni-balkan-regionalno-ekonomsko-podrucje/>

3. Оквир за спровођење Агенде 2030 у Србији

3.1. Институционални оквир

Влада је у децембру 2015. успоставила међуресорну радну групу¹¹¹ за циљеве одрживог развоја која има задатак да изврши национализацију, спровођење и праћење ЦОР у Републици Србији. Овим телом председава министар без портфеља проф. др Славица Ђукић Дејановић. На састанку одржаном 1. септембра 2017. договорено је да Србија започне израду добровољног националног извештаја о остварењу ЦОР који би 2018. био представљен у Њујорку. Како би се приступило овом задатку неопходно је да Србија дефинише приоритетизовану агенду циљева који су у складу са стратешким оквиром. С тим у вези, кабинет министра задужен за демографску политику државе, као главни координатор национализације глобалних циљева планира одржавање неколико конференција широм земље, пошто је регионални приступ, односно спровођење политика на локалу кључно за остварење Агенде 2030. Ради што ефективније координације, као фокална тачка на нивоу владе ће се оформити посебна Радна група за ЦОР која укључује чланове Кабинета потпредседнице владе, Националног завода за статистику, Министарства финансија и Секретаријата за јавне политике.

Извештај Агенда 2030 написан је и са циљем да послужи као полазна основа за израду „пакета развојних докумената“¹¹² у складу са Предлогом закона о планском систему РС, који се налази у процедури усвајања у Народној скупштини Републике Србије и који предвиђа нови правни основ за усаглашено планирање прописа и докумената јавних политика у складу са средњорочним буџетским оквиром.

Такође, процес приоритизације и национализације циљева одрживог развоја РС отвара простор за интегрисање развојне агенде и извештавања кроз постојећи институционални оквир успостављен у процесу приступања ЕУ, кроз Европски семестар *light*, чиме би били примењени исти принципи и стандарди извештавања успостављени у државама чланицама ЕУ.

4. Закључак

Резултати мапирања омогућили су увид у покривеност области на које се одређени циљеви одрживог развоја одговарајућим стратегијама и документима јавних политика. Пошто је мапирање засновано на четири узајамно тесно преповазане области, празнине у погледу стратешких докумената дате су за појединачне области:

1. Економски раст (циљеви одрживог развоја 8 и 9);
2. Развој људских ресурса (циљеви одрживог развоја 1,2,3,4,5 и 10);
3. Животна средина и клима (циљеви одрживог развоја 6,7, 11,12,13 и 15);
4. Институције, финансије и сарадња(циљеви одрживог развоја 16 и 17).

Економски раст, нарочито за област средњих и малих предузећа је стратешки одговарајуће покривен, док у области индустријских политика и развоја инфраструктуре неколико важних стратегија ускоро истиче, а према НПАА је у процесу ревизије, или припреме. То су **Стратегија развоја индустрије** с посебним фокусом на ланце производње у одабраним секторима прерађивачке

¹¹¹ Чланови међуминистарске групе су ресорна министарства и други органи и тела владе који су задужени за праћење и координацију спровођења Агенде 2030 у Србији.

¹¹² Реч је о Плану развоја, Инвестиционом план и Просторном плану,

индустрије, **Стратегија паметне специјализације**, **Стратегија транспорта за све саобраћајне модалитете до 2025**, **Стратегија управљања минералним и другим геолошким ресурсима** и напослетку **Стратегија развоја културе**, где је од посебне важности за ову област развој креативних индустрија и култура као полуга за развој туризма.

Развој људских ресурса покривен је кроз више стратешких докумената, као и ЕСРП¹¹³ – програм реформе запошљавања и социјалне политике, али недостаје Национална стратегија социјалне заштите. Области здравља је у транзиционом периоду у погледу стратешког оквира, тако да тренутно недостаје кровна стратегија која би се бавила развојем јавног здравља. Према НПАА раде се два стратешка документа: Национални програм превенције штетне употребе алкохола и стратегија за ретке болести. Треба имати у виду и да је рок важности Стратегије за менталне болести 2017, тако да ће ова подобласт ускоро бити у стратешком вакуму. Област образовања је адекватно покривена Стратегијом развоја образовања до 2020. године.

Област животне средине и климе стратешки је дефинисана бројним стратегијама које се односе на управљање водама, одрживо коришћење ресурса, обновљиве енергетске ресурсе и енергетску ефикасност, управљање ризицима. За област климе међутим недостаје кровни стратешки документ, као и неки други важни документи јавних политика. У плану су **Стратегија борбе против климатских промена**, **стратегија заштите ваздуха** и **стратегија адаптације на измењене климатске услове**.

Хоризонтална област која се односи на **институције**, **финансије** и **сарадњу** углавном је стратешки дефинисана, али неке кључне стратегије немају акционе планове и не прати се остварење резултата и циљева. То су **Стратегија развоја система бесплатне правне помоћи у Републици Србији** и **Национална стратегија за борбу против организованог криминала**. Стратегија контроле стрељачког и лаког оружја је истекла, али је већ у припреми нова. У оквиру подциља транспарентне институције ради се на **Стратегији функционалне организације послова у Републици Србији**.

Детаљни резултати мапирања према појединачним ЦОР дати су у следећем графику где је приказана процентуална покривеност сваког ЦОР са стратешким оквиром:

¹¹³ ESRP – Employment and social reform programme

Из овог графика се може видети да је најбоља покривеност циљева 1,3,4,7,8,9 док су ЦОР у области заштите животне средине и климатских промена најслабије покривени. Треба имати у виду да ово укључује све подциљеве за сваки ЦОР, иако нису сви релевантни за Републику Србију. Укупна покривеност ЦОР и подциљева стратешким оквиром РС је 62% (опет, узимајући у обзир и ЦОР 14 који није уопште покривен, као и подциљеве који нису сви релевантни за РС или су покривени међународним споразумима а не националним стратешким оквиром).

Такође битно је напоменути да нису све стратегије подједнако важне за циљеве одрживог развоја, као и да постоји велики број стратегија које су битне за више од једног подциља или ЦОР. На следећем графику приказане су Стратегије у оквиру постојећег стратешког оквира које су релеватне за више од једног подциља и приказане су сразмерно броју подциљева које покривају:

Релативна важност појединачних стратегија РС за ЦОР

Анекс: Табела са свеобухватним мапирањем националног стратешког оквира

СДГ – Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	СТРАТЕШКИ ОКВИР РС	ЕУ ПОГЛАВЉА
Смањење сиромаштва (Циљ 1)		
Сиромаштво (1.1), (1.2), Социјална заштита (1.3) Показатељи: 1.1.1. Proportion of population below the international poverty line, by sex, age, employment status and geographical location (urban/rural) 1.2.1. Proportion of population living below the national poverty line, by sex and age	ЕСРП - Програм реформи политике запошљавања и политике социјалне заштите у процесу приступања Европској унији Национална стратегија запошљавања за период 2011-2020. године Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији у периоду од 2016. до 2025. године	Поглавље 2 и 19
Једнака права (1.4) Показатељи: 1.4.1. Proportion of population living in householdswith access to basic services	Национална стратегија социјалног становања за период од 2012. до 2022. године + АП до 2022. (Да ли се спроводи?) Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији у периоду од 2016. до 2025. године	
Једнака права (1.4)	Национална стратегија за родну равноправност за период од 2016. до 2020. године Стратегија превенције и заштите од дискриминације (АП 2014-2018) (Да ли се спроводи?) Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији у периоду од 2016. до 2025. године +АП 2017-2018 Акциони план за остваривање права националних мањина Национална стратегија за решавање питања избеглица и интерно расељених лица за период од 2015. до 2020. године (Ком. за избеглице и миграције)	Поглавља 19 и 23
Окочати глад, постићи безбедност хране и побољшану исхрану и промовисати одрживу пољопривреду (Циљ 2)		
Удвостручити пољопривредну продуктивност и приходе малих произвођача хране (2.3), Одрживи системи за производњу хране (2.4) Показатељи: 2.3.1 Volume of production per labour unit byclasses of farming/pastoral/forestry enterprise size	Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја за период од 2014. до 2023. ИПАРД програм за Републику Србију за период 2014-2020. године Стратегија унапређења објеката у којима се послује храном животињског порекла за период од 2016. до 2021. године	Поглавља 11 и 12

2.3.2 Average income of small-scale food producers, by sex and indigenous status 2.4.1 Proportion of agricultural area under productive and sustainable agriculture		
Повећати инвестирање (2.a) 2.a.1 The agriculture orientation index for government expenditures 2.a.2 Total official flows (official development assistance plus other official flows) to the agriculture sector	• Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја за период од 2014. до 2023. • ИПАРД програм за Републику Србију за период 2014-2020. године	Поглавља 11 и 12
Постизање здравог живота за све старосне групе (Циљ 3)		
Превенција употреба дрога (3.5) Показатељи: 3.5.1 Coverage of treatment interventions (pharmacological, psychosocial and rehabilitation and aftercare services) for substance use disorders 3.5.2 Harmful use of alcohol, defined according to the national context as alcohol per capita consumption (aged 15 years and older) within a calendar year in litres of pure alcohol	• Стратегија о спречавању злоупотребе дрога за период 2014-2021. године + АП	Поглавља 24 и 28
Превенција саобраћајних несрећа (3.6) 3.6.1 Death rate due to road traffic injuries	• Стратегија безбедности саобраћаја на путевима у периоду 2015-2020. године + АП	Поглавља 1, 14 и 21
Смртност мајки при порођају (3.1.), смртност новорођенчади и деце (3.2), инфективне и незаразне болести (3.3) и (3.4), репродуктивно здравље (3.7) и универзални обухват заштитом (3.8), болести проузроковане загађењем и контаминацијом (3.9) Показатељи: 3.1.1 Maternal mortality ratio 3.1.2 Proportion of births attended by skilled health Personnel 3.2.1 Under-five mortality rate 3.2.2 Neonatal mortality rate 3.3.1 Number of new HIV infections per 1,000 uninfected population, by sex, age and key populations 3.3.2 Tuberculosis incidence per 100,000 population 3.3.4 Hepatitis B incidence per 100,000 population	• Стратегија за превенцију и контролу хроничних незаразних болести + АП до 2018. • <i>Стратегија за јавно здравље (недостајућа)</i>	Поглавље 28

3.4.1 Mortality rate attributed to cardiovascular disease, cancer, diabetes or chronic respiratory disease 3.7.1. Proportion of women of reproductive age (aged 15-49 years) who have their need for family planning satisfied with modern methods 3.7.2. Adolescent birth rate (aged 10-14 years; aged 15-19 years) per 1,000 women in that age group 3.8.1. average coverage of essential services based on tracer interventions that include reproductive, maternal, new-born and child health, infectious diseases, non-communicable diseases and service capacity and access, among the general and the most disadvantaged population 3.9.1. Mortality rate attributed to household and ambient air pollution		
Обезбеђење образовања за све (Циљ 4)		
Квалитетно основно и средње образовање (4.1), предшколско (4.2), терцијарно образовање (4.3) Показатељи: 4.1.1. Proportion of children and young people: (a) in grades 2/3; (b) at the end of primary; and (c) at the end of lower secondary achieving at least a minimum proficiency level in (i) reading and (ii) mathematics, by sex 4.2.2 Participation rate in organized learning (one year before the official primary entry age), by sex	• Стратегија развоја образовања у Србији 2012-2020 + АП • ЕСРП	Поглавље 23 и 26
Релевантне техничке и стручне вештине (4.4) Показатељи: 4.4.1 Proportion of youth and adults with information and communications technology (ICT) skills, by type of skill	• Стратегија развоја образовања у Србији 2012-2020 • ЕСРП	Поглавље 26
Постизање родне равноправности (Циљ 5)		
Борба против свих облика дискриминације и насиља против жена (5.1), (5.2), (5.5) Показатељи:	• Национална стратегија за родну равноправност за период од 2016. до 2020. године + АП	Поглавља 19, 23 и 24

5.1.1 Whether or not legal frameworks are in place to promote, enforce and monitor equality and non-discrimination on the basis of sex 5.2.1 Proportion of ever-partnered women and girls aged 15 years and older subjected to physical, sexual or psychological violence by a current or former intimate partner in the previous 12 months, by form of violence and by age 5.2.2 Proportion of women and girls aged 15 years and older subjected to sexual violence by persons other than an intimate partner in the previous 12 months, by age and place of occurrence 5.5.1 Proportion of seats held by women in (a) national parliaments and (b) local governments 5.5.2 Proportion of women in managerial positions	• Стратегија превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштита жртава 2017-2022+АП2017-2018 • <i>Национални стратешки документ за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и партнерским односима (у припреми, координационо тело за родну равноправност)</i>	
Обезбедити санитарне услове и приступ пијаћој води за све (Циљ 6)		
Приступ безбедној и јефтиној пијаћој води (6.1) Показатељи: 6.1.1 Proportion of population using safely managed drinking water services	• Стратегија управљања водама на територији Републике Србије за период од 2016-2034. • Национални програм заштите животне средине • Просторни план Републике Србије 2010-2020. • Национална стратегија одрживог коришћења природних ресурса и добара (не спроводи се) • Национална стратегија одрживог развоја (не спроводи се)	Поглавље 27
Унапредити квалитет воде (6.3), повећати ефикасност коришћења воде (6.4), применити интегрисано управљање водним ресурсима на свим нивоима (6.5) Показатељи: 6.3.1 Proportion of wastewater safely treated 6.3.2 Proportion of bodies of water with good ambient water quality 6.4.1 Change in water-use efficiency over time 6.4.2 Level of water stress: freshwater withdrawal as a proportion of available freshwater resources	• Стратегија управљања водама на територији Републике Србије за период од 2016-2034. • Национални програм заштите животне средине • Просторни план Републике Србије 2010-2020. • Стратегија управљања отпадом за период од 2010. до 2019. године • Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију • Национална стратегија одрживог коришћења природних ресурса и добара (не спроводи се) • Национална стратегија одрживог развоја (не спроводи се)	Поглавље 27

6.5.1 Degree of integrated water resources management implementation (0-100)		
6.5.2 Proportion of transboundary basin area with an operational arrangement for water cooperation		
Осигурати приступ доступној, поузданој, одрживој и модерној енергији за све (Циљ 7)		
Универзални приступ јефтним и поузданим и модерним енергетским услугама (7.1)	Стратегија развоја енергетике до 2025 (<i>ПОС припремљен и чека усвајање на Влади</i>)	Поглавље 15, 21 и 27
Повећана одрживост обновљивих извора енергије (7.2)	Стратегија развоја енергетике до 2025 (<i>ПОС припремљен и чека усвајање на Влади</i>) Национални план за коришћење обновљивих извора енергије	Поглавље 15, 21 и 27
Енергетска ефикасност (7.3)	3. Национални план за енергетску ефикасност	Поглавље 15, 21 и 27
Међународна сарадња и инвестирање у енергетску инфраструктуру (7.а и 7.б)	Енергетска стратегија Енергетске заједнице Југоисточне Европе (Energy Strategy of the Energy Community)	Поглавље 15, 21 и 27
Промовисање јаког инклузивног и одрживог економског раста и достојанственог запослења за све (Циљ 8)		
Одржив економски раст (8.1), предузетништво (8.3) Показатељи: 8.1.1 Annual growth rate of real GDP per capita 8.3.1 Proportion of informal employment in non-agriculture employment, by sex	Стратегија за подршку развоја малих и средњих предузећа, предузетништва и конкурентности за период од 2015. до 2020. године (МП) Стратегија и политика развоја индустрије Републике Србије за период од 2011. до 2020 (не спроводи се) – нова у припреми	Поглавље 20
Одржив економски раст (8.1), предузетништво (8.3) Показатељи: 8.1.1 Annual growth rate of real GDP per capita 8.3.1 Proportion of informal employment in non-agriculture employment, by sex	Стратегија развоја слободних зона у Републици Србији за период од 2017. до 2020. године (<i>планирано, али можда још није у припреми</i>) Стратегија унапређења система инфраструктуре квалитета у Републици Србији за период 2015-2020. године (<i>у току је израда АП за уређење хармонизованог подручја и АП за уређење нехармонизованог подручја</i>) Национални програм за сузбијање сиве економије 2015-2020 Програм за унапређење позиције Републике Србије на ранг листи Светске банке о условима пословања – Doing business	Поглавље 1, Поглавље 20
Технолошки развој и иновације (8.2) Показатељи: 8.2.1 Annual growth rate of real GDP per employed person	Стратегија развоја индустрије информационах технологија за период од 2017. до 2020. године – није усвојен АП, МТТТ)	Поглавље 20

Технолошки развој и иновације (8.2) Показатељи: 8.2.1 Annual growth rate of real GDP per employed person	• Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2016. до 2020. године – истраживања за иновације (АП у припреми)	Поглавље 25
Технолошки развој и иновације (8.2) Показатељи: 8.2.1 Annual growth rate of real GDP per employed person	• Стратегија паметне специјализације (у припреми)	Поглавље 25
Ефикасност ресурса у потрошњи и производњи (8.4) Показатељи: 8.4.1 Material footprint, material footprint per capita, and material footprint per GDP 8.4.2 Domestic material consumption, domestic material consumption per capita, and domestic material consumption per GDP	• Стратегија управљања отпадом за период од 2010. до 2019. године (планирана нова за период 2019-2025) • Национална стратегија за укључивање Републике Србије у механизам чистог развоја Кјото протокола за секторе управљања отпадом, пољопривреде и шумарства (не спроводи се) • Стратегија за примену конвенције о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне средине -Архуска конвенција. Да ли се примењује	Поглавље 4
Продуктивна запосленост и достојанствен рад (8.5) Показатељи: 8.5.1 Average hourly earnings of female and male employees, by occupation, age and persons with disabilities 8.5.2 Unemployment rate, by sex, age and persons with disabilities	• Програм реформи политике запошљавања и социјалне политике у процесу приступања европској унији – ЕСПП (хоризонтална) • Национална стратегија запошљавања за период 2011-2020. године + Национални акциони план запошљавања (МРЗБС) • Национална стратегија за родну равноправност за период од 2016. до 2020. године	Поглавље 2 и 19
Незапосленост младих (8.6) Показатељи: 8.6.1 Proportion of youth (aged 15-24 years) not in education, employment or training	• Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године + АП до 2017 (нови АП у припреми) • ЕСПП	Поглавље 19 и 26
Радна права, безбедно сигурно радно окружење (8.8) Показатељ: 8.8.1 Frequency rates of fatal and non-fatal occupational injuries, by sex and migrant status	• Стратегија безбедности и здравља на раду у Републици Србији за период од 2013. до 2017. + АП	Поглавље 19
Развој одрживог туризма (8.9) Показатељи: 8.9.1 Tourism direct GDP as a proportion of total GDP and in growth rate 8.9.2 Proportion of jobs in sustainable tourism industries out of total tourism jobs	• Стратегија развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године	Поглавље 30

Доступност банкарских, осигуравајућих и финансијских услуга за све (8.10) Показатељи: 8.10.1 (a) Number of commercial bank branches per 100,000 adults and (b) number of automated teller machines (ATMs) per 100,000 adults 8.10.2 Proportion of adults (15 years and older) with an account at a bank or other financial institution or with a mobile-money-service provider	• НБС монетарна политика	Поглавље 17
Унапређење одрживе индустријализације (Циљ 9)		
Инфраструктура (9.1) Показатељи: 9.1.1 Proportion of the rural population who live within 2 km of an all-season road 9.1.2 Passenger and freight volumes, by mode of transport	• План развоја железничког, друмског, водног, авио и интермодалног транспорта до 2020 • Национални програм јавне железничке инфраструктуре за период од 2017. до 2021. године (23.2.2017.) • <i>Стратегија развоја друмског саобраћаја за период до 2025. године (планирано, можда у припреми)</i> • <i>Стратегија развоја ваздушног саобраћаја за период до 2025. године (планирано, можда у припреми)</i> • Стратегија развоја водног саобраћаја Републике Србије од 2015. до 2025. године + АП до 2020 • <i>Стратегија развоја енергетике до 2025 (АП припремљен и чека усвајање на Влади)</i> • Национални план за коришћење обновљивих извора енергије • 3. Национални план за енергетску ефикасност	Поглавље 14, Поглавље 21 Поглавље 15, Поглавље 21
Одржива индустријализација (9.2), ланци вредности и кредитна политика (9.3) 9.2.1 Manufacturing value added as a proportion of GDP and per capita 9.2.2 Manufacturing employment as a proportion of total employment 9.3.1 Proportion of small-scale industries in total industry value added 9.3.2 Proportion of small-scale industries with a loan or line of credit	• Стратегија и политика развоја индустрије Републике Србије за период од 2011. до 2020 (не спроводи се) • Стратегија за подршку развоја малих и средњих предузећа, предузетништва и конкурентности за период од 2015. до 2020. године	Поглавље 20
Ефикасност и чисте технологије (9.4) Показатељ: 9.4.1 CO2 emission per unit of value added	• 3. Акциони план за енергетску ефикасност • Национална стратегија одрживог коришћења природних ресурса и добара (нема АП) • Национална стратегија развоја енергетике • Стратегија одрживог развоја	Поглавље 15

Наука у служби одрживог индустријског развоја (9.5) Показатељи: 9.5.1 Research and development expenditure as a proportion of GDP 9.5.2 Researchers (in full-time equivalent) per million inhabitants	• <i>Стратегија паметне специјализације (у припреми)</i> • Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2016. до 2020. године	Поглавље 25
Пристап ИКТ (9ц) Показатељ: 9.с.1 Proportion of population covered by a mobile network, by technology	• Стратегија развоја информационог друштва у Републици Србији до 2020. године • Стратегија развоја електронских комуникација у Републици Србији до 2020. године	Поглавље 10
	• Стратегија развоја електронских комуникација у Републици Србији од 2010. до 2020. године (нема АП)	Поглавље 10
	• Стратегија развоја информационе безбедности у Републици Србији за период од 2017-2020. године	
Смањење неједнакости у оквиру и између земаља (Циљ 10)		
Већи раст нижих дохотка (10.1) Показатељ: 10.1.1 Growth rates of household expenditure or income per capita among the bottom 40 per cent of the population and the total population	• ЕСРП	Поглавље 19
Инклузија (10.2) Показатељ: 10.2.1 Proportion of people living below 50 per cent of median income, by sex, age and persons with disabilities	• ЕСРП • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији у периоду од 2016. до 2025. године + АП 2017-2018	
Борба против дискриминације (10.3) Показатељ: 10.3.1 Proportion of population reporting having personally felt discriminated against or harassed in the previous 12 months on the basis of a ground of discrimination prohibited under international human rights law	• Стратегија превенције и заштите од дискриминације до 2018 (АП 2014-2018)	Поглавља 19 и 23
Фискална политика и политика у области плата (10.4) Показатељ: 10.4.1 Labour share of GDP, comprising wages and social protection transfers	• ЕРП • Стратегија реформе јавне управе +АП • Фискална стратегија за 2017. са пројекцијама за 2018. и 2019. годину	
Инклузивни, безбедни, прилагодљиви и одрживи градови и насеља (Циљ 11)		
Пристап адекватном, безбедном и јефтином становању и унапређени хијенски услови (11.1)	• Национална стратегија социјалног становања за период од 2012. до 2022. године	Поглавље 23

	• Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији у периоду од 2016. до 2025. године + АП 2017-2018	
Одрживи транспортни системи и безбедност на путевима (11.2)	• Стратегија безбедности саобраћаја на путевима у периоду 2015-2020. године	
Заштита културне и природне баштине (11.4)	• Просторни план Републике Србије до 2020. • <i>Стратегија развоја културе 2017-2027 (у припреми)</i>	
Смањен број смртних случајева код елементарних непогода (11.5)	• Национални програм управљања ризиком од елементарних непогода	
Квалитет ваздуха и управљање отпадом на општинском нивоу (11.6)	• Стратегија управљања отпадом за период 2010-2019. године, бави се и опасним отпадом (<i>нова за период 2019-2025 у припреми</i>) • <i>Стратегија заштите ваздуха (према НПАА планирана је израда)</i>	
Унапређење одрживих модела потрошње и производње (Циљ 12)		
Одрживо управљање и ефикасно коришћење природних ресурса (12.2) Показатељ: 12.2.2 Domestic material consumption, domestic material consumption per capita, and domestic material consumption per GDP	• Национални акциони план за коришћење обновљивих извора енергије Републике Србије до 2020 • Национална стратегија одрживог коришћења природних ресурса и добара (нема АП)	Поглавље 27
Еколошки исправно управљање хемикалијама (12.4) Показатељи: 12.4.2 Hazardous waste generated per capita and proportion of hazardous waste treated, by type of treatment	• Национални програм заштите животне средине до 2019. (нема АП) • Стратегија управљања отпадом за период 2010-2019. године, бави се и опасним отпадом (<i>нова за период 2019-2025 у припреми</i>)	Поглавље 27
Смањење генерисања отпада (12.5) Показатељи: 12.5.1 National recycling rate, tons of material recycled	• Национални програм заштите животне средине до 2019. (нема АП)	Поглавље 27
Јавне набавке усклађене са принципима одрживости (12.7) Показатељи: 12.7.1 Implementation of sustainable public procurement policies and action plans	• Стратегија развоја јавних набавки у Републици Србији за период 2014-2018. године	Поглавље 5
Образовање за одрживи развој (12.8) Показатељи: 12.8.1 Extent to which (i) global citizenship education and (ii) education for sustainable development	• Стратегија развоја образовања у Србији 2012-2020 + АП	Поглавље 26

(including climate change education) are mainstreamed in (a) national education policies; (b) curricula; (c) teacher education; and (d) student assessment		
Промовисање активности на свим нивоима у борби против климатских промена (Циљ 13)		
Прилагодљивост на ризике везане за климатске промене (13.1) Показатељи: 13.1.1 Number of deaths, missing persons and directly affected persons attributed to disasters per 100,000 population 13.1.2 Adoption and implementation of national disaster risk reduction strategies in line with the Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030 13.1.3 Proportion of local governments that adopt and implement local disaster risk reduction strategies in line with national disaster risk reduction strategies	• Прва национална комуникација (Први извештај РС према Оквирној конвенцији Уједињених нација о промени климе), усвојена 2010. године; • Први двогодишњи ажурирани извештај (FBUR) према Оквирној конвенцији УН о промени климе - UNFCCC (усвојен јануара 2016. године); • <i>Усвајање Другог националног извештаја према Оквирној конвенцији УН о промени климе (СНЦ) је било предвиђено је до краја 2016. године, али је одложено.</i> • <i>Стратегија борбе против климатских промена са акционим планом (у припреми: ИПА 14, очекује се 2019.)</i> • <i>Стратегија адаптације на измењене климатске услове (у припреми, ИПА 16, очекује се 2019.)</i> • <i>Стратегија заштите ваздуха, планирана у периоду 2018-2020</i> • Програм за финансирање ризика у случају елементарних непогода за Републику Србију до 2019. (3.3.2017) • Национални програм управљања ризиком од елементарних непогода + АП до 2020 • <i>Национални акциони план за ублажавање последица суше и деградације земљишта (у припреми)</i> • Национална стратегија заштите и спасавања у ванредним ситуацијама • План искључивања из употребе халогенованих хлорофлуоро-угљоводоника, с циљем смањења потрошње халогенованих хлорофлуороугљоводоника за 35% до 2020. године	Поглавље 27: Животна средина
Мере за климу интегрисане у националне политике и стратегије (13.2) Показатељи: 13.2.1 Establishment or operationalization of an integrated climate policy/strategy/plan	• Стратегија развоја енергетике до 2025 + (АП припремљен, чека усвајање)	Поглавље 27
Обавезе преузете из „Оквирне конвенције УН о климатским променама“ (13. а) Показатељи:	• <i>Стратегија борбе против климатских промена са акционим планом (у припреми: ИПА 14, очекује се 2019.)</i>	Поглавље 27

13.a.1 Mobilized amount of US dollars per year between 2020 and 2025 accountable towards the \$100 billion commitment		
Одрживо управљање шумама, сузбијање дезертификације и деградације земљишта и уништења биодиверзитета (Циљ 15)		
Одрживо коришћење екосистема, посебно шума, мочвара и планина (15.1)	• Просторни план РС до 2020. • <i>Национална стратегија одрживог коришћења природних ресурса и добара (нема АП)</i> • Национални акциони план за коришћење обновљивих извора енергије Републике Србије до 2020.	Поглавље 27
Одрживо управљање шумама (15.2)	• Стратегија развоја шумарства Републике Србије (<i>није орочена, нема АП</i>)	Поглавље 27
Борба против деградације земљишта (15.3)	• <i>Национална стратегија одрживог коришћења природних ресурса и добара (нема АП)</i>	Поглавље 27
Заустављање губитка биодиверзитета (15.5)	• Стратегија биолошке разноврсности Републике Србије за период од 2010. до 2019.	Поглавље 27
Мир, правда и снажне институције (Циљ 16)		
Смањење насиља/борба против криминала (16.1) Показатељи: 16.1.1 Number of victims of intentional homicide per 100,000 population, by sex and age 16.1.2 Conflict-related deaths per 100,000 population, by sex, age and cause 16.1.3 Proportion of population subjected to physical, psychological or sexual violence in the previous 12 months	• Национална стратегија за борбу против насиља и недолечног понашања на спортским приредбама за период од 2013. до 2018. године • Стратегија полиције у заједници • Стратегија контроле стрељачког и лаког оружја (<i>стара је истекла, нова је почела да се припрема – формира се радна група</i>)	Поглавље 23 Поглавље 24
Борба против злоупотребе деце (16.2) Показатељи: 16.2.1 Proportion of children aged 1-17 years who experienced any physical punishment and/or psychological aggression by caregivers in the past month 16.2.2 Number of victims of human trafficking per 100,000 population, by sex, age and form of exploitation 16.2.3 Proportion of young women and men aged 18-29 years who experienced sexual violence by age 18	• Стратегија превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштита жртава 2017-2022	Поглавље 24
Владавина права и једнак приступ правди (16.3)	• Национална стратегија реформе правосуђа	Поглавље 23, АП за поглавље 23

Показатељи: 16.3.1 Proportion of victims of violence in the previous 12 months who reported their victimization to competent authorities or other officially recognized conflict resolution mechanisms 16.3.2 Unsented detainees as a proportion of overall prison population	• Стратегија развоја система бесплатне правне помоћи у Републици Србији (није дефинисан рок важења, нема АП)	
Борба против прања новца и организованог криминала (16.4) Показатељи: 16.4.1 Total value of inward and outward illicit financial flows (in current United States dollars) 16.4.2 Proportion of seized, found or surrendered arms whose illicit origin or context has been traced or established by a competent authority in line with international instruments	• Национална стратегија за борбу против прања новца и финансирања тероризма до 2018 • Национална стратегија за борбу против организованог криминала (формално постоји, али се практично не примењује)	Поглавље 24
Борба против корупције (16.5) Показатељи: 16.5.1 Proportion of persons who had at least one contact with a public official and who paid a bribe to a public official, or were asked for a bribe by those public officials, during the previous 12 months 16.5.2 Proportion of businesses that had at least one contact with a public official and that paid a bribe to a public official, or were asked for a bribe by those public officials during the previous 12 months	• Национална стратегија за борбу против корупције у Републици Србији за период од 2013. до 2018. године	Поглавље 23, АП за поглавље 23
Делотворне и транспарентне институције (16.6) Показатељи: 16.6.1 Primary government expenditures as a proportion of original approved budget, by sector (or by budget codes or similar) 16.6.2 Proportion of population satisfied with their last experience of public services	• Стратегија реформе јавне управе у Републици Србији • Програм реформе управљања јавним финансијама 2016-2020. • Стратегија за развој интерне финансијске контроле у јавном сектору за период од 2017. до 2020. године • Стратегија развоја електронске управе у Републици Србији за период 2015-2018. године • Стратегија функционалне организације послова у Републици Србији (планирано, можда у припреми) • Стратегија стручног усавршавања државних службеника у Републици Србији	Поглавља 10, 32, 33

	Стратегија о стручном усавршавању запослених у јединицама локалне самоуправе	
Одговорно и партиципативно доношење одлука (16.7) Показатељи: 16.7.1 Proportions of positions (by sex, age, persons with disabilities and population groups) in public institutions (national and local legislatures, public service, and judiciary) compared to national distributions 16.7.2 Proportion of population who believe decision-making is inclusive and responsive, by sex, age, disability and population group	Стратегија регулаторне реформе и унапређења система управљања јавним политикама за период 2016-2020. године Национална стратегију за родну равноправност за период од 2016. до 2020. године, која има један од посебних циљева: Жене и мушкарци равноправно одлучују у јавном и политичком животу	
Јавни приступ информацијама и заштита основних слобода (16.10) Показатељи: 16.10.1 Number of verified cases of killing, kidnapping, enforced disappearance, arbitrary detention and torture of journalists, associated media personnel, trade unionists and human rights advocates in the previous 12 months 16.10.2 Number of countries that adopt and implement constitutional, statutory and/or policy guarantees for public access to information	Стратегија у за примену конвенције о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне средине - Архуска конвенција Стратегија заштите података о личности (без АП) Акциони план за спровођење иницијативе Партнерство за отворену управу у Републици Србији за 2016. и 2017. годину	Поглавље 23
Партнерством до циљева (циљ 17)		
Мобилизација ресурса и капацитета за прикупљање пореза и осталих прихода (17.1)	Програм реформе управљања јавним финансијама 2016-2020 Стратегија развоја интерне финансијске контроле у јавном сектору 2016-2019. Фискална стратегија за период 2017-2019. Програм трансформације пореске управе за период 2015-2020. године	Поглавље 16 - Порези
Дугорочна одрживост дуга (17.4)	Програм реформе управљања јавним финансијама 2016-2020 Фискална стратегија за период 2017-2019.	
Регионална и међународна сарадња у области науке, технологије и иновација (17.6)	Стратегија за Југоисточну Европу Европска стратегија за Дунавски регион ЕУ Стратегија за Јадранско-јонску област	Horizon 2020
Развој, пренос и ширење еколошки исправних технологија (17.7)		
Унапређење и коришћење иновативних технологија и ИКТ (17.8)	Стратегија развоја информационог друштва у Републици Србији до 2020. године	

	• Стратегија развоја електронских комуникација у Републици Србији од 2010. до 2020. године (нема АП)	
Међународна подршка за изградњу капацитета за израду и имплементацију националних планова (17.9)	• Стратегија за Југоисточну Европу • Европска стратегија за Дунавски регион • ЕУ Стратегија за Јадранско-јонску област	
Повећан извоз (17.11)	• Програм реформе управљања јавним финансијама 2016-2020 • Фискална стратегија за период 2017-2019.	
Макроекономска стабилност кроз координацију политика (17.13)	• Програм реформе управљања јавним финансијама 2016-2020 • Стратегија регулаторне реформе и унапређења система управљања јавним политикама за период 2016-2020. године • ЕРП	
Кохерентност политика за потребе одрживог развоја (17.14)	• Стратегија регулаторне реформе и унапређења система управљања јавним политикама за период 2016-2020. године	
Унапређење глобалног партнерства за постизање одрживог развоја (17.16)	• Стратегија за Југоисточну Европу • ЕУ стратегија за Дунавски регион • ЕУ Стратегија за Јадранско-јонску област	

СПИСАК ОБРАЂЕНИХ СТРАТЕГИЈА:

1. Национална стратегија реформе правосуђа за период 2013-2018. године (Министарство правде)
2. Стратегија развоја система бесплатне правне помоћи у Републици Србији (Министарство правде)
3. Стратегија развоја система извршења кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године (Министарство правде)
4. Национална стратегија за борбу против корупције у Републици Србији за период од 2013. до 2018. године (Министарство правде)
5. Стратегија за смањење смештајних капацитета у заводима за извршење кривичних санкција у Републици Србији до 2020. године (Министарство правде)
6. Стратегија заштите од пожара за период од 2012. до 2017. године (Министарство унутрашњих послова)
7. Стратегија полиције у заједници (Министарство унутрашњих послова)
8. Национална стратегија за борбу против насиља и недоличног понашања на спортским приредбама за период од 2013. до 2018. Године (Министарство унутрашњих послова)
9. Национална стратегија заштите и спасавања у ванредним ситуацијама (Министарство унутрашњих послова)
10. Национална стратегија за борбу против организованог криминала (Министарство унутрашњих послова)
11. Стратегија за управљање миграцијама (Комесаријат за избеглице и миграције)
12. Национална стратегија за борбу против прања новца и финансирања тероризма (Министарство унутрашњих послова)
13. Стратегија против трговине људима посебно женама и децом и заштита жртава од 2017 до 2022 (Министарство унутрашњих послова)

14. Стратегија реформе јавне управе у Републици Србији (Министарство државне управе и локалне самоуправе)
15. Стратегија о стручном усавршавању запослених у јединицама локалне самоуправе (Министарство државне управе и локалне самоуправе)
16. Стратегија стручног усавршавања државних службеника у Републици Србији (Министарство државне управе и локалне самоуправе)
17. Стратегија регулаторне реформе и унапређења система управљања јавним политикама за период 2016-2020. Године (Министарство државне управе и локалне самоуправе, Републички секретаријат за јавне политике)
18. Стратегија развоја електронске управе у Републици Србији за период од 2015. до 2018. (Министарство државне управе и локалне самоуправе)
19. Стратегија развоја јавних набавки у Републици Србији за период од 2014. до 2018. Године (Министарство финансија)
20. Програм реформи управљања јавним финансијама (Министарство финансија)
21. Програм реформе пореске управе (Министарство финансија)
22. Фискална стратегија РС (Министарство финансија)
23. Стратегија развоја интерне финансијске контроле у јавном сектору у периоду 2017-2020 године (Министарство финансија)
24. Просторни план Републике Србије (Министарство грађевине, саобраћаја и инфраструктуре)
25. Програм економских реформи (Влада Републике Србије, Министарство финансија)
26. Стратегија и политика развоја индустрије Републике Србије за период од 2011. године до 2020. Године (Министарство привреде)
27. Стратегија за подршку и развој малих и средњих предузећа, предузетништва и конкурентности (Министарство привреде)
28. Стратегија развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. Године (Министарство трговине, туризма и телекомуникација)
29. Национални програм за сузбијање сиве економије (Влада Републике Србије, Министарство привреде)
30. Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије у периоду од 2016. до 2020. Године (Министарство просвете, науке и технолошког развоја)
31. Стратегија развоја трговине Републике Србије до 2020. Године (Министарство трговине, туризма и телекомуникација)
32. Стратегија развоја индустрије информационих технологија за период од 2017. до 2020. Године (Министарство трговине, туризма и телекомуникација)
33. Програм за унапређивање позиције Републике Србије на ранг листи Светске банке о условима пословања - Doing business за период 2017-2018. Године (Влада Републике Србије)
34. Национална стратегија развоја енергетике до 2025. године, са пројекцијом до 2030. Године (Министарство рударства и енергетике)
35. Национални акциони план за коришћење обновљивих извора енергије Републике Србије (Министарство рударства и енергетике)
36. Трећи акциони план за енергетску ефикасност Републике Србије за период од 2016 до 2018 (Министарство рударства и енергетике)
37. Стратегија управљања водама на територији Републике Србије за период од 2016. до 2034. Године (Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде)

38. Стратегија за примену конвенције о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне средине - Архуска конвенција (Министарство заштите животне средине)
39. Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију (Министарство заштите животне средине)
40. Стратегија управљања отпадом за период од 2010. до 2019. Године (Министарство заштите животне средине)
41. Национална стратегија за укључивање Републике Србије у механизам чистог развоја Кјото протокола за секторе управљања отпадом, пољопривреде и шумарства (Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде)
42. Стратегија биолошке разноврсности Републике Србије за период од 2011. до 2018. године
43. Национална стратегија одрживог коришћења природних ресурса и добара (Министарство заштите животне средине)
44. Национални програм заштите животне средине (Министарство заштите животне средине)
45. Национални програм управљања ризиком од елементарних непогода (Влада Републике Србије)
46. Програм за финансирање ризика у случају елементарних непогода за Републику Србију (Влада Републике Србије)
47. Стратегија развоја информационог друштва у Републици Србији до 2020. Године (Министарство трговине, туризма и телекомуникација)
48. Стратегија развоја водног саобраћај Републике Србије од 2015. до 2025. Године (Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре)
49. Стратегија безбедности саобраћаја на путевима у периоду 2015- 2020. Године (Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре)
50. Стратегија развоја електронских комуникација у Републици Србији од 2010. до 2020. Године (Министарство трговине, туризма и телекомуникација)
51. План развоја железничког, друмског, водног, ваздушног и интермодалног транспорта у Републици Србији од 2015. до 2020. Године (Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре)
52. Национални програм јавне железничке инфраструктуре (Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре)
53. Стратегија развоја информационе безбедности за период 2017 – 2020 (Министарство трговине, туризма и телекомуникација)
54. Стратегија безбедности и здравља на раду у Републици Србији за период од 2013. до 2017. Године (Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања)
55. Национална стратегија запошљавања за период 2011-2020. Године (Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања)
56. Национална стратегија социјалног становања (Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања)
57. Програм реформи политике запошљавања и политике социјалне заштите у процесу приступања Европској унији (Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања)
58. Стратегија подстицања рађања (Влада Републике Србије)
59. Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. Године (Министарство омладине и спорта)

60. Стратегија за превенцију и контролу хроничних незаразних болести (Министарство здравља)
61. Стратегија развоја заштите менталног здравља (Министарство здравља)
62. Стратегија о спречавању злоупотребе дрога за период од 2014 - 2021. Године (Министарство здравља)
63. Стратегија развоја образовања у Републици Србији (Министарство просвете, науке и технолошког развоја)
64. Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја (Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде)
65. ИПАРД програм за Републику Србију за период 2014-2020. Године (Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде)
66. Стратегија управљања шумарством Републике Србије (Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде)
67. Стратегија унапређења објеката у којима се послује храном животињског порекла за период од 2016. до 2020. Године (Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде)
68. Стратегија превенције и заштите од дискриминације (Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања)
69. Стратегија реинтеграције повратника по основу Споразума о реадмисији (Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања)
70. Национална стратегија за решавање питања избеглица и интерно расељених лица за период од 2015. до 2020. Године (Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања)
71. Национална стратегија за родну равноправност за период од 2016. до 2020. Године (Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања)
72. Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији у периоду од 2016. до 2025. Године (Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања)
73. Акциони план за остваривање права националних мањина (Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања)
74. Стратегија заштите података о личности (Министарство правде)
75. Стратегија развоја културе Републике Србије од 2017. до 2027. Године (нацрт) (Министарство културе и информисања)